

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**ETKİN ÇEVRE BİLİNCİNİN YERLEŞTİRİLMESİNDE AİLE, OKUL VE
SOSYAL YAŞAM ALANININ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: MUHAMMED ALİ ERMAN
DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Zeynel BOYNUKARA

VAN – 2013

KABUL VE ONAY SAYFASI

İlköğretim (Fen Bilgisi Eğitimi) Anabilim Dalı'nda Yrd. Doç. Dr. Zeynel BOYNUKARA danışmanlığında, Muhammed Ali ERMAN tarafından sunulan “Etkin Çevre Bilincinin Yerleştirilmesinde Aile, Okul ve Sosyal Yaşam Alanının Etkisi” isimli bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince / / 2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Zeynel BOYNUKARA İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hanife Can ŞEN İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hayati ÇAVUŞ İmza:

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/.../2013 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İmza

.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

ETKİN ÇEVRE BİLİNCİNİN YERLEŞTİRİLMESİNDE AİLE, OKUL VE SOSYAL YAŞAM ALANININ ETKİSİ

ERMAN, Muhammed Ali

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Zeynel BOYNUKARA

Nisan - 2013, 111 sayfa

Dünyadaki değişim, teknolojideki hızlı gelişim, insanların buldukları çevredeki doğal unsurları sınırsızca kullanma isteği, insanların bilinçsiz ve sorumsuz davranışları gibi unsurlar insanın varoluşunda lehte olan insan-çevre ilişkilerini günümüzde maalesef aleyhe çevirmiş durumdadır. Temelinde bilinçsiz insan davranışlarının yattığı insan-çevre ilişkilerindeki bu kötü gidişe dur diyebilmek ancak çevreye karşı duyarlı ve bilinçli bireyler yetiştirmekle gerçekleşebilecektir. Bu bilincin yerleştirilmesi ise bireylerin eğitiminde etkin rol oynayan faktörlerin tespiti ve bu faktörlerin eğitimdeki etkisinin irdelenmesi ile mümkün olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, bireylerde etkin çevre bilincinin yerleştirilmesinde “Aile”, “Okul” ve “Sosyal yaşam alanı” faktörlerinin etkisini incelemek ve bu faktörlerin dışında herhangi bir faktörün bireylerin bilinç düzeylerine etkisi olup olmadığını ortaya koymaktır.

Araştırmanın evrenini, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Siirt ilinde öğrenim gören ilköğretim 2. kademe öğrencileri, örneklemini ise Siirt ili Merkez ilçesindeki farklı sosyal yaşam alanlarına sahip 5 okulda öğrenim gören 651 ikinci kademe öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı olarak liste halinde hazırlanmış 8 soruluk Çevre Duyarlılığı Görüş Formu (ÇDGF) ve 15 sorudan oluşan Çevre Bilinci Görüş Formu (ÇBGF)

kullanılmıştır. 15 soruluk ÇBGF'nun Cronbach Alpha katsayısı $\alpha=0,724$ olarak tespit edilmiştir. Çalışmada kullanılan her iki testin kapsam geçerliliği konusunda uzman görüşleri alınmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışmada *Betimsel Analiz* yönteminden yararlanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda bireylerin etkin çevre bilincinin yerleştirilmesinde “Aile”, “Okul” ve “Sosyal Yaşam Alanı” faktörlerinin farklı durumlarda farklı etkilerinin olduğu gözlenmiştir. Ancak bu üç faktörün dışında “MEDYA (TV, İnternet, Gazete vb.)” faktörünün de bireylerin bilinç düzeyleri üzerindeki etkinliğinin giderek arttığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, çevre bilinci, fen bilimleri, medya, okul, sosyal yaşam alanı.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF FAMILY, SCHOOL AND SOCIAL LIFE EMPLACING EFFECTIVE ENVIRONMENTAL AWERNESS

ERMAN, Muhammed Ali

Master's thesis, The Department of Primary Science Education

Thesis advisor: Assistant Professor Zeynel BOYNUKARA

April-2013, 111 Pages

Change in the world, the rapid development in technology, people infinitely willingness to use the elements of which the surrounding natural, at first, unconscious and irresponsible behavior of people in favor of the existence of the human factors such as human-environment relations, which today is, unfortunately, turned against a person. To stop the bad way on the basis of unconcious human-environment relations is to bring up and discipline concious and sensitive people to the environment. This awareness of the factors that play an active role in the education of individuals can be possible with determining the effect of education.

The purpose of this study is to search the placement of individuals with active environmental awareness "Family", "School" and "Social Life Environment" and to present the effects of any other factors that effect the level of conciousness of people.

The research population in the province of Siirt attending primary school in the academic year 2011-2012 secondary students, the sample of the Central district of the province of Siirt in different areas of social life with a -5 different schools- 651 secondary students.

8 item in a list as a data collection tool designed Environmental Sensitivity Inventory (CDGF) and consists of 15 questions Environmental Awareness Test (CBGF) is used. 15-item Cronbach alpha coefficient of the CBGF was found to be $\alpha = 0.724$. The

opinions of experts were taken on the content validity of both tests used in this study. SPSS 15.0 software was used to analyze the data. Descriptive analysis was used for this study.

As a result of the placement of individuals in the study of environmental awareness effectively "Family", "school", and "Social Life Environment" has been observed that the effects of different factors in different situations. However, apart from these three factors, the increasing effect of "media" (TV, Internet, newspapers, etc.) on people's conscious level has been observed.

Keywords: Environmental awareness, family, media, school, science, social life environment.

TEŞEKKÜR

Hazırlamış olduğum bu betimsel araştırmanın başlangıcından bugüne kadar ki desteğinden dolayı danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Zeynel BOYNUKARA'ya, araştırmamın bulgularının yorumlanmasında ve tezimin son aşamaya gelmesi sürecinde hiçbir şekilde yardımını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Hanife Can ŞEN'e; değerli fikirleri ile çalışmama değer katan Sayın Yrd. Doç. Dr. Hayati ÇAVUŞ'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca veri toplama araçlarının uygulama sürecindeki yardımlarından dolayı Siirt Fevzi Çakmak İ.Ö.O. Türkçe Öğretmeni Sayın Osman AKSOY'a ve araştırmanın uygulandığı tüm okulların idareci, öğretmen ve öğrencilerine katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarım süresince gösterdiği yakın ilgi, destek ve tahammülden dolayı eşime ve beni bugünlere hazırlayan ve hayatım boyunca eğitimimi destekleyen anneme sossuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Muhammed Ali ERMAN

VAN – 2013

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLOLAR DİZİNİ	x
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
EKLER DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ ve KAPSAMI	4
1.1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.1.2. Araştırmanın Problemi	4
1.1.2.1. Alt Problemler	4
1.1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.1.4. Varsayımlar	5
1.1.5. Sınırlılıklar	5
1.1.6. Tanımlar	6
1.1.7. Kaynak Bildirileri	6
2. KURAMSAL BİLGİLER	9
2.1. ÇEVRE VE ÇEVRE BİLİMİ	9
2.1.1. Çevre Kavramı İle İlgili Yapılan Farklı Tanımlar	10
2.1.2. Çevre Bilimi ve Çevre Biliminin Diğer Bilim Dallarını İle İlişkisi	11
2.2. İNSAN-TOPLUM-ÇEVRE İLİŞKİSİ	13
2.3. ÇEVRE SORUNLARI	15
2.3.1. Çevre Kirliliği	17
2.3.2. Çevre Sorunlarına Çözüm Arayışları	19

2.4. ÇEVRE EĞİTİMİ	20
2.4.1. Eğitim	21
2.4.1.1. Eğitimde Ailenin Yeri	22
2.4.1.2. Eğitimde Okulun Yeri	23
2.4.1.3. Eğitimde Sosyal Yaşam Alanının Yeri	23
2.4.2. Çevre Eğitiminin Gerekliliği	24
2.4.3. Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	26
2.4.4. Çevre Eğitimi ve Amaçları	27
2.4.5. Çevre Eğitiminde Aile, Okul ve Sosyal Yaşam Alanının Yeri	30
2.4.6. Türkiye’de Çevre Eğitimi ve Tarihçesi	33
2.5. ÇEVRE İLE İLGİLİ FAALİYET YÜRÜTEN KURULUŞLAR	39
2.5.1. Ulusal Kuruluşlar	41
2.5.2. Uluslararası Kuruluşlar	43
3. MATERYAL VE YÖNTEM	45
3.1. ARAŞTIRMANIN EVRENİ ve ÖRNEKLEM SEÇİMİ	45
3.2. ARAŞTIRMANIN METODU	45
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI	45
3.4. ÇBGF’nun GÜVENİLİRLİĞİ	46
3.5. ÇDGF ve ÇBGF’nun GEÇERLİLİĞİ	46
3.6. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN İSTATİSTİKİ TEKNİKLER	47
4. BULGULAR	48
4.1. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI OKULLARA VE SINIFLARA AİT BİLGİLER	48
4.1.1. Okulların bulunduğu sosyal yaşam alanlarının özellikleri	48
4.1.2. Sınıfların Türü	49
4.1.3. Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı	50
4.2. ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	51
4.2.1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları	51
4.2.2. Anne ve Babaların Eğitim Durumları	52
4.2.3. Anne ve Babaların Meslek Durumları	54

4.2.4. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Durumu	55
4.3. ÇDGF ve ÇBGF’ndan ELDE EDİLEN VERİLER VE ANALİZLERİ	57
4.3.1. Çevre Duyarlılığı Görüş Formunun (ÇDGF) Analizi	57
4.3.2. Çevre Bilinci Görüş Formunun (ÇBGF) Analizi	74
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	82
5.1. ÇEVRE DUYARLILIĞI GÖRÜŞ FORMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ	82
5.2. ÇEVRE BİLİNCİ GÖRÜŞ FORMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ	87
5.3. SONUÇLAR	92
5.4. ÖNERİLER	97
KAYNAKLAR	100
EKLER	104
TEZ UYGULAMASI ONAY BELGESİ	110
ÖZGEÇMİŞ	111

ŞEKİLLER DİZİNİ

	sayfa
Şekil 2.1. Çevre Biliminin Diğer Bilim Dalları İle İlişkisi.	13
Şekil 2.2. Günümüzde Varolan Başlıca Çevre Sorunları.	17
Şekil 4.1. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.	49
Şekil 4.2. Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı.	50
Şekil 4.3. Öğrenci Cinsiyetlerinin Okullara Göre Dağılımı.	51
Şekil 4.4. Anne ve Babaların Eğitim Durumlarının Karşılaştırılması.	53
Şekil 4.5. Anne ve Babaların Mesleki Durumlarının Karşılaştırılması.	55
Şekil 4.6. Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Durumları.	56

TABLolar DİZİNİ

	sayfa
Tablo 2.1. Çevre İle İlgili Çeşitli Uluslararası Faaliyetler.	26
Tablo 2.2. İlköğretim 1. Kademedeki Eski ve Yeni Müfredatların Karşılaştırılması.	37
Tablo 2.3. İlköğretim 2. Kademedeki Eski ve Yeni Müfredatların Karşılaştırılması.	38
Tablo 2.4. Ulusal Düzeyde Faaliyet Gösteren Bazı Çevre Kurum ve Kuruluşlar.	41
Tablo 2.5. Uluslararası Düzeyde Faaliyet Gösteren Bazı Çevre Kurum ve Kuruluşlar.	43
Tablo 4.1. Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı.	50
Tablo 4.2. Öğrenci Annelerinin Eğitim Durumları.	52
Tablo 4.3. Öğrenci Babalarının Eğitim Durumları.	52
Tablo 4.4. Öğrenci Annelerinin Mesleki Durumları.	54
Tablo 4.5. Öğrenci Babalarının Mesleki Durumları.	54
Tablo 4.6. Öğrenci Ailelerinin Gelir Dağılımları.	56

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 4.1. Öğrencilerin “Sana göre çevreyi oluşturan faktörler aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Okullara Göre Dağılımları.	58
Çizelge 4.2. ÇDÖ-1. Sorudaki Seçeneklerin Tamamını İşaretleyen Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı	58
Çizelge 4.3. Öğrencilerin “Çevre kirliliği denilince aklına ne tür kirlilik gelmektedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Okullara Göre Dağılımları.	59
Çizelge 4.4. Öğrencilerin, “Çevreyi koruman gerektiğini biliyor musun?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.	60
Çizelge 4.5. Öğrencilerin, “Çevreyi Koruman Gerektiğini İlk Olarak Nereden Öğrendin?” Sorusuna Yanıtları.	61
Çizelge 4.6. Öğrencilerin “Çevrende herhangi bir kirlilik var mı?” sorusuna yanıtları.	62
Çizelge 4.7. Öğrencilerin “Çevrendeki bu kirlilikten dolayı kimi sorumlu tutuyorsun?” Sorusuna Yanıtları.	63
Çizelge 4.8. Öğrencilerin, “Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi var mı?” Sorusuna Yanıtları.	65
Çizelge 4.9. Öğrencilerin, “Aşağıda sıralanan çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlardan hangisini veya hangilerini tanıyorsun?” Sorusuna Yanıtları.	66
Çizelge 4.10. Öğrencilerin, “Bu kurum ve kuruluşları tanımama sebebin nedir?” Sorusuna Yanıtları.	67
Çizelge 4.11. Öğrencilerin, “Çevreyi herhangi bir kirlilik var mı?” Sorusuna Yanıtları.	68
Çizelge 4.12. Öğrencilerin, “Ağacın, dikiminde dikkate aldığın en önemli yararı nedir?” Sorusuna Yanıtları.	68
Çizelge 4.13. Öğrencilerin “Kullandığın su veya enerjide (elektrik, ısı, ışık vb.) tasarruf eder misin?” Sorusuna Yanıtları.	70

Çizelge 4.14. Öğrencilerin, “Niçin tasarruf yapma gereği duyuyorsun?” Sorusuna Yanıtları.	70
Çizelge 4.15. Öğrencilerin “Son yıllarda Dünyada meydana gelen çevre felaketlerinden haberin var mı?” Sorusuna Yanıtları.	72
Çizelge 4.16. Öğrencilerin, “Bu çevre felaketleri ile ilgili bilgileri ilk olarak nereden öğrendin?” Sorusuna Yanıtları.	72
Çizelge 4.17. Öğrencilerin, “Bu çevre felaketlerinin sebebi hakkında ne düşünüyorsun?” Sorusuna Yanıtları.	73
Çizelge 4.18. Öğrencilerin, “Aile bireylerimin yere tükürdüğünü gördüğüm için ben de yere tükürürüm” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	74
Çizelge 4.19. Öğrencilerin, “Evdeki kirli su atıklarını çevreye akıtırız.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	75
Çizelge 4.20. Öğrencilerin, “Babam, tıraş olurken musluğu açık bırakır.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	75
Çizelge 4.21. Öğrencilerin, “Evde dişlerimi fırçalarken musluğu açık bırakırım” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	76
Çizelge 4.22. Öğrencilerin, “Ailemle pikniğe gidince çöplerimizi piknik alanında bırakırız.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	76
Çizelge 4.23. Öğrencilerin, “Ailemle birlikte çevre koruma faaliyetlerine katılırız.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	77
Çizelge 4.24. Öğrencilerin, “Evde yüksek sesle müzik dinlerim.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	77
Çizelge 4.25. Öğrencilerin, “Babam, piknikte yakıt temin etmek için bazen ağaç dallarını koparır.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	78
Çizelge 4.26. Öğrencilerin, “Derslerde, çevre ile ilgili konulara yeterince değinilmiyor.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	78
Çizelge 4.27. Öğrencilerin, “Çevre ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığım için, çevreyi nasıl koruyacağımı bilmiyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	79
Çizelge 4.28. Öğrencilerin, “Okulumuzda çevre bilinci, dayatma ile aşılmanmaya çalışıldığı için tam anlamıyla amacına ulaştığını düşünmüyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	79
Çizelge 4.29. Öğrencilerin, “Çevreyi koruma konusunda, çevremden tepki alacağım diye kimseyi uyarmam.” Sorusuna İlişkin	

Görüşlerinin Analizi	80
Çizelge 4.30. Öğrencilerin, “Çevrede çöp tenekesi bulunmadığından çöpleri yere atmak zorunda kalıyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	80
Çizelge 4.31. Öğrencilerin, “Çevre temizliği ile ilgilenen kurumların görevlerini tam olarak yerine getirdiğine inanmıyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	81
Çizelge 4.32. Öğrencilerin, “Bana çevre ile ilgili bilgi verenlerin, çevreye karşı duyarsız olmaları benimde çevreye karşı duyarsız kalmama neden oluyor.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.	81

EKLER DİZİNİ

	sayfa
Ek 1. Öğrenci Demografik Özellikleri	105
Ek 2. Çevre Duyarlılığı Görüş Formu	106
Ek 3. Çevre Bilinci Görüş Formu	109
Ek 4. Anket Uygulaması Valilik Onayı	110

KISALTMALAR DİZİNİ

ÇDGF	Çevre Duyarlılığı Görüş Formu
ÇBGF	Çevre Bilinci Görüş Formu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
IIEP	Uluslararası Çevre Eğitimi Programı
SPSS	Sosyal Bilimler İstatistik Programı
f	Frekans

1. GİRİŞ

İnsanlık yaşamının başladığı ilk günden bugüne kadar yaşam alanımız olan yeryüzü büyük bir değişime uğramıştır. Bu değişimin en büyük mimarlarından biri de insanlardır. Bu çerçevede (Kıyıcı ve ark., 2005), insan ve çevrenin hiç şüphesiz birbiriyle sürekli etkileşim halinde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu etkileşimle birlikte çevre insanı, insan da çevreyi etkilemektedir (Yıldırım ve ark., 2010).

İnsanlar, ilk olarak ortaya çıktıkları dönemde avcı-toplayıcı bir yaşam sürmüşlerdir. Ve bu süreçte bütün ihtiyaçlarını doğadan karşılamışlardır. Zaman ilerledikçe insanlar, doğadan daha fazla yararlanabilmek için çeşitli yöntem ve teknikler geliştirmişlerdir. Ağaç dalları, hayvan derileri, kemikleri ve taşlardan yararlanarak yaptıkları barınakları zamanla günümüzdeki modern yapılara dönüştürmüşlerdir (Akın, 2009).

İnsan, yaşamı boyunca hayatı kolaylaştıracak birçok yenilik keşfederken doğal yaşamı da isteyerek veya istemeyerek olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum zamanla doğal yaşamı zor durumda bırakmış ve doğal yaşam alanlarının giderek daralmasına neden olmuştur. Buna sanayi devrimi, bilimin hızla gelişmesi ve yenilenmesi ve teknolojinin hızlı değişimi gibi faktörlerin eklenmesi ile doğadaki doğal dengenin bozulması daha da ilerlemiş ve önü alınamaz çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Yaşamın ilk zamanlarında çevre ile insan arasındaki görülen uyum, bilimsel ve teknolojik imkânların kullanılmasıyla bozulmuştur (Aydoğdu, 2009).

Bir taraftan yaşamı kolaylaştıracak faaliyetler için çalışan insan, diğer taraftan yaşam için vazgeçilmez faktörlerden olan suyun, toprağın ve havanın kirlenmesine neden olmuştur. Hava, su ve toprağın kirlenmesiyle birlikte kirlilik unsurları besin zinciri ile çeşitli düzeylerde bitki ve hayvan topluluklarına taşınmaktadır (Aydoğdu, 2009). Bu şekilde çevre, tüm boyutları ile hızlı bir şekilde kirlenmektedir. Çevrenin hızla kirlenmesi iklim değişikliğine, pek çok canlı türünün neslinin tükenmesine veya tükenme eşiğine gelmesine neden olmaktadır. Bu kirlenmenin nedeni olan insan da

diğer canlı türleri gibi bu kirlilikten olumsuz olarak etkilenmektedir. Günümüzde kirlilik boyutlarının hızla artması sonucunda, toplumlar artık bu kirliliğin önüne geçilmesi gerektiğini anlamıştır. Ancak kirliliğin önlenmesi konusunda yapılan çalışmalar yeterli değildir (Köse, 2010).

Çevre sorunlarına çok çeşitli çözüm yolları önerilse de bunlar içinde sorunların kaynağında, ortaya çıkmadan önlenmesi en kayda değeridir. Bunun için de en önemli faktörün eğitim olduğu birçok çevrelerce kabul edilmektedir (Şimşekli, 2004). İnsan, bir takım potansiyellere sahip olarak doğar ve bu potansiyeller, ancak eğitim sayesinde davranışlara dönüştürülebilir. Eğitim, bireyin yaşantısı yoluyla istedik yönde davranış değişikliği getirme durumudur. Eğitim hayat boyunca devam eden bir süreç olmakla beraber aile, okul ve sosyal yaşam alanından etkilenmektedir.

Bazı eğitim bilimcilerine göre, insan 0-6 yaş arasında öğrenir ve 6 yaşından sonra öğrendiklerini hayata geçirir. Bu durum, 6 yaşından sonra öğrenilen bilgilerin davranışları değiştirme olasılığının daha az olduğunu göstermektedir. Bu bilgiler ışığında eğitimde, aile basamağının etkisinin eğitimin ilk ve en önemli basamağı olduğunu söyleyebiliriz. O halde aile ortamında verilmesi gereken eğitimler iyi değerlendirilmeli ve gereken davranış değişiklikleri uygun şekillerde kazandırılmalıdır. Bireye, aile ortamında gerekli eğitimin yeterli düzeyde verilememesi halinde ise, okul ve sosyal yaşam alanında verilecek eğitimin önemi bir kat daha artmaktadır.

“Çevresel problemlerin giderek artmasından dolayı, vatandaşların kendi toplumları için çevre problemlerini giderecek ya da azaltacak bilince sahip olmaları amacıyla çevre eğitimi büyük önem taşımaktadır (Hampel, 1994; Paraskevopoulos ve diğ., 1998; Bradley, Waliczek & Zajicek, 1999; Kıyıcı ve diğ., 2005”; Köse, 2010’dan alınmıştır). Bu çerçevede yapılan bir çalışma da (Köse, 2010), çevrenin korunmasının, en çok onu etkileyen bireylerin eğitimi ile sağlanacağını ifade etmektedir.

Şimşekli (2004), çocukların çevre eğitimini en verimli şekilde alabilecekleri öğretim seviyesinin ortaöğretim olduğu konusunda çeşitli görüşler olmasına rağmen çevreye olumlu tutum ve davranışların, ülkemizde birçok ailenin çocuklarını çevre

konusunda bilgilendirmesi ve eğitmesi için yeterli bilince sahip olmaması nedeniyle sistemli ve düzenli bir biçimde okul öncesi ve ilköğretim sürecinde geliştirilebileceğini ifade etmektedir.

İlköğretim dönemi, kazanılan bilgilerin davranışa dönüştürüldüğü dönem olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle çevre eğitimine yönelik konuların bu dönemde daha yoğun ve sistemli bir şekilde verilmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında uygulamaya koyduğu “*Yeni İlköğretim Programı*” incelendiğinde (-çevre eğitimine yönelik konulara, önceki müfredat programlarına göre daha fazla yer verilmesine rağmen) müfredattaki çevre ile ilgili konuların ve konu içeriğindeki kazanımların, çevre bilincini geliştirme açısından yeterli olmadığı göze çarpmaktadır (Yıldırım, 2010). Çevre eğitimi, programda yer verilen konuların yanı sıra çevre bilincini geliştirecek etkinliklerle mutlaka desteklenmelidir (Şimşekli, 2004).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2007 yılında uygulamaya koyduğu *ortaöğretim müfredatında da* çevre ile ilgili kavramlar sarmallık yapısına uygun olarak genelden özele, bilinenden bilinmeyene ilkesi paralelinde konu içeriğine yansıtılmıştır. Bu gelişmeler ileride çevre konusunda daha duyarlı bireylerin yetiştirilmesi hususunda önemli bir mesafe alınabileceğini göstermektedir.

Günümüzde çevre konusundaki bilinçsizce davranışların sonucunda maalesef sosyal yaşam alanları giderek daraltılmaktadır (oyun alanlarının yerini beton yığınlarının alması gibi). Böyle bir durumda sosyal yaşam alanlarının çevre eğitimine katkı sağlaması beklenemez.

Gelecek nesillere daha iyi bir yaşam ortamı bırakabilmek için çevre konusunda duyarlı ve bilinçli bireylerin yetiştirilmesi gerekliliği kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak bu şekilde var olan çevre problemleri ile kolayca başa çıkılabilir ve yeni problemlerin oluşması engellenmiş olur (Köse, 2010). Ayrıca yeni nesillere yaşanılabilir, geniş sosyal yaşam alanları da miras bırakılmış olur.

Bu çalışmada, farklı sosyal yaşam alanlarına sahip ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye olan duyarlılıklarını belirlemek ve çevreye olan bilinçlerinin oluşmasında aile, okul ve sosyal yaşam alanlarının hangisinin daha etkin olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ ve KAPSAMI

1.1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, farklı sosyal yaşam alanlarına sahip olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye karşı olan bilinçlerinin ne seviyede olduğunu öğrenmek, (varsa) çevreye karşı olan bilinçsiz davranışlarının temelinde yatan sebepleri ortaya çıkarmaktır.

1.1.2. Araştırmanın Problemi

Bireylerde çevre bilincinin yerleştirilmesi ya da var olan çevre bilinçlerinin geliştirilmesinde bireyin yaşadığı çevrede bulunan canlı ve cansız faktörler ne kadar etkindir?

1.1.2.1. Alt Problemler

1. İlköğretim öğrencilerinde etkin çevre bilincinin yerleştirilmesinde, aileden alınan eğitim ne kadar etkindir?
2. İlköğretim öğrencilerinde etkin çevre bilincinin yerleştirilmesinde, okulda alınan eğitim ne kadar etkindir?
3. İlköğretim öğrencilerinde etkin çevre bilincinin yerleştirilmesinde, sosyal yaşam alanı ne kadar etkindir?
4. İlköğretim öğrencilerinde etkin çevre bilincinin yerleştirilmesinde, başka faktörlerin etkinliği de var mıdır?

1.1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüz dünyasında, doğal çevrenin dengesinin bozulmasındaki en büyük etken insan faktörüdür. Çevre eğitimi aile, okul ve sosyal yaşam alanından almamış bireylerin doğal çevreyi koruması söz konusu değildir. Ailenin eğitimsizliği, bilinçli bireylerin yetişmesindeki en büyük engel olarak görülebilir. Bu durumda birey ailesinden almadığı eğitimin birçoğunu öğrenim hayatından ve sosyal çevresinden kazanabilir.

Öğrenim hayatının bireylerin eğitimi üzerindeki etkisi küçümsenmeyecek kadar önemlidir. Bireylerde çevre bilincinin yerleştirilmesinde çevre eğitiminin rolü göz ardı edilemez. Buradan hareketle ilköğretim çağındaki bireylerin çevre bilinçlerinin ve çevreye bakış açılarının belirlenebilecek olması araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.1.4. Varsayımlar

1. Öğrenciler, “Çevre Bilinci Görüş Formu (ÇBGF)”nu tamamen kendi bilgileri doğrultusunda ve içtenlikle cevaplamışlardır.
2. ÇBGF’deki sorulardan, her öğrencinin aynı anlamı çıkaracağı düşünülmektedir.
3. ÇBGF’nun uygulama sürecinde kontrol altına alınamayan değişkenler, teste cevap veren bütün öğrencileri eşit şekilde etkilemiştir.

1.1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2011-2012 Eğitim-öğretim yılı güz döneminde Siirt ilinde öğrenim gören ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma, Siirt İli Merkez İlçesindeki farklı sosyal alanlara sahip okullardan uygun olan 5 okul ve 651 öğrenci ile sınırlıdır. Bu öğrenci sayıları araştırmanın örneklemini temsil etmektedir.

1.1.6. Tanımlar

Çevre: TDK'na göre çevre, “kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam” olarak tanımlanmaktadır. Ak (2008)' a göre ise çevre, “insanların ve diğer canlıların yaşama ortamını oluşturan hava, su ve topraktır. Denizler, göller, akarsular, bataklıklar, kumsallar, ormanlar, tarım alanları, dalyanlar, kırlar, dağlar, korunması lazım çevreyi oluşturan alanlardır.”

Çevre Bilinci: Bireyin kendi bakış açısından çevreyi anlamlandırması ve onun farkına varmasıdır. Başka bir deyişle çevreye karşı sahip olunması gereken olumlu tutum ve düşüncelerin bir sorumluluk içinde yer almasıdır (Ak, 2008).

Çevreye Yönelik Tutumlar: Çevre sorunlarından kaynaklanan korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, değer yargıları ve çevre sorunlarının çözümüne hazır bulunuşluk gibi kişilerin çevreye yararlı davranışlara karşı gösterdikleri olumlu veya olumsuz tavır ve düşüncelerin hepsidir (Ak, 2008).

Sosyal Yaşam Alanı: Bireyin, gerek öğrenim gördüğü okulundaki gerekse okul dışındaki oyun oynadığı, sosyal etkinliklerini yürütebildiği, akranları ve diğer bireyler ile paylaşılan alanıdır.

Aile: TDK'na göre Aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir (*www.tdk.gov.tr adresinden 12.10.2012 tarihinde alınmıştır*).

Okul: TDK'na göre okul, “her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer” olarak tanımlanmaktadır.

1.1.7. Kaynak Bildirileri

İncekara ve Tuna (2010), ortaöğretim seviyesinde farklı okul türlerinde öğrenim gören öğrencilerin çevre ile ilgili çeşitli olgular hakkındaki bilgi seviyelerinin ortaya çıkarılmasını hedefledikleri çalışmada, öğrencilerin çevre ile ilgili olarak kendilerine

verilen olgularla ilgili bilgilerin ‐Açıklayacak kadar biliyorum‐ seviyesinde olduğu, ancak bazı olgularla ilgili yetersiz bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Özay Köse, E. (2010), ortaöğretim öğrencilerinin çevreye karşı tutumları ile çevre ile ilgili genel bilgileri, bazı demografik özellikler ve anne-babalarının çevre korumacı davranışlarının aktifliği arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırdıkları çalışmada, öğrencilerin tutumlarını etkileyebilecek faktörlerden bilgi düzeylerinin, anne-babalarının çevreye karşı korumacı davranışları, en uzun süre yaşanan yerleşim birimi açısından anlamlı bir fark gözleendiği, öğrenci cinsiyetlerinin ve anne-baba öğrenim düzeyinin tutum üzerine anlamlı bir etkisinin olmadığını ancak anne-baba öğrenim düzeyinin arttıkça öğrencilerin çevre karşı tutumunda iyileşme olduğunu belirlemişlerdir.

Alım, M. (2006), çevre konusunu Avrupa Birliği ve Türkiye açısından ele almış ve ilköğretim programlarındaki çevre konularını incelemiştir. Alım, araştırmasında revize edilen ilköğretim programlarındaki çevre içerikli konuların yeterli olduğu ve çevre eğitiminin amacına ulaşmasını, öğretim sürecinin diğer değişkenlerinin belirleyeceği sonucuna ulaşmıştır.

Taşkın ve Şahin (2008), altı yaş grubu okul öncesi çocuklarının çevre kavramını algılayışlarının yaşadıkları yerleşim yerleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini irdeledikleri çalışmada, farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ve farklı yerleşim birimlerinde yaşayan altı yaş grubu çocukların çevre kavramını farklı algıladıklarını, orta-üst gelir grubundan gelen ailelerin çocuklarının çevre kavramının küresel ya da yerel bir problem olduğunun farkında olduğunu ancak gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının bu farkındalıktan uzak olduğunu tespit etmişlerdir.

Şimşekli, Y. (2001), Bursa’da ‐Uygulamalı Çevre Eğitimi‐ projesi kapsamında yapılan etkinlikleri, okul yöneticisi ve öğretmenlerin katkısı yönünden incelemiştir. Araştırmada, okullarda çocuklarda çevre bilincinin oluşmasına katkıda bulunacak etkinlik sayısının yeterli olmadığı ve okullarda çevre konusunda çalışacak

öğretmenlerin çevre ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamalarının etkinlik sayısını ve çeşitliliğini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Erol ve Gezer (2006), üniversite öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına karşı tutumlarını belirlemeyi amaçlamış ve bu tutumlarının öğrencilerin sosyo-ekonomik özelliklerine göre farklılıklar gösterip göstermediğini araştırmıştır. Araştırmada öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumlarının onların cinsiyetlerine, yaşlarına, annelerinin mesleğine, ailelerindeki birey sayısına göre farklılıklar gösterdiği sonucuna varmıştır.

Doğu ve Meydan (2008), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin ve bilgi düzeylerinin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, üye oldukları çevre kurumları ve ailelerinin eğitim düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin çevre sorunlarına karşı görüşlerinin öğrenim görülen sınıflara ve yaşa göre farklılık gösterdiği, cinsiyete göre ise farklılık göstermediği görülmüştür.

Daban, Kahyaoğlu ve Yangın, (2008), ilköğretim öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumları bazı değişkenlere göre incelemiş ve araştırmanın sonucunda, öğretmen adaylarının buldukları program, sınıf düzeyi bakımından çevreye yönelik farklı bakış açılarına sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Çabuk ve Karacaoğlu (2003), üniversite öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerinin çevre duyarlılıklarına ilişkin görüşlerinde fark yaratıp yaratmadığını inceledikleri çalışmada örgün eğitim kurumlarında hava, su ve toprak kirliliği konusunda yeterli eğitim verilmediği ve bazı kişisel özelliklere göre öğrencilerin çevre duyarlılıkları arasında fark olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Aslan, Cansaran ve Uluçınar Sağır (2008), ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını değerlendirdikleri çalışmada, 7. ve 8. sınıfların toplam çevre tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulamazken, bazı alt boyutlarda anlamlı farklar gözlemlenmiştir.

Şimşekli (2004), Bursa il merkezinde 25 ilköğretim okulunda, çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik yaptığı uygulamalı çevre eğitimi çalışmasında, etkinliklere katılan öğrencilerin çevre konularına dikkatleri çekilmiş, bu konuda düşünmeleri ve fikir üretmeleri sağlanmış olmasının yanında, okulların çevre eğitimi duyarlılığının istenilen düzeyde olmadığı saptanmıştır.

Atasoy ve Ertürk (2008), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevresel tutum ve bilgilerinin tespit edilmesi amacı ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin çevre bilgisi ve çevre tutumu açısından yeterli düzeyde olmadıklarını belirlemiştir.

Ak (2008), ilköğretim öğretmen adaylarının çevreye yönelik bilinçleri ile okudukları bölümün ve cinsiyetlerinin ilişkisini incelediği araştırmasında, öğretmen adaylarının sahip oldukları çevre bilincinin aldıkları çevre derslerinden etkilenmediğini ortaya koymuştur.

Bu çalışma ise bireylerde çevreye karşı olumlu bilinç oluşturmada ya da bireylerde var olan çevre bilincini geliştirmede aile, okul ve sosyal yaşam alanı faktörlerinin ne kadar etkin olduğunu ortaya koymaya ve bu faktörlerin dışında başka faktörlerin etkin olup olmadığını belirlemeye yöneliktir.

2. KURAMSAL BİLGİLER

2.1. Çevre ve Çevre Bilimi

Günümüzde çevre, çevre bilimi, çevre eğitimi vb. konularda bir çok akademik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda çevre kavramı aynı çerçevede fakat farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu çalışmada ise, çevre kavramının daha önce tanımlanmış farklı şekillerine yer verilmiş ve bu tanımlamalardan yola çıkarak “*çevre kavramı*” ile ilgili genel bir tanımlama yapılmıştır.

2.1.1. Çevre Kavramı İle İlgili Yapılan Farklı Tanımlar

- Çevre, *Aguesse'nin yaptığı bir tanıma göre (1971): "İnsan faaliyetlerini ve canlı varlıkları derhal veya belirli bir süre içinde doğrudan veya dolaylı olarak etkilemeye elverişli fiziksel, kimyasal ve biyolojik etmenlerle sosyal etmenlerin bütünüdür (Erer, 1992'den alınmıştır).*
- Çevre, canlıların yaşayıp gelişmesini sağlayan ve onları sürekli olarak etkileri altında bulunduran fiziksel, kimyasal ve biyolojik unsurlar bütünüdür (Günay, 1995).
- Çevre, bir organizmanın var olduğu ortam ya da şartlardır ve yeryüzünde ilk canlı ile birlikte var olmuştur (Kabaş, 2004).
- Çevre, maddesel varlıklar, olaylar ve enerjiler bütünlüğüdür (Tont, 2001). Bunlara çevre etkenleri(faktörleri) ya da geniş anlamda "ekolojik faktörler" denmektedir.
- Çevre, tüm canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdüğü dış ortamdır (Başal, 2005; Ertürk, 1996).
- Çevre, "Bir şeyi kuşatan ya da saran" demektir (Erjem, 2005; Marshall, 2000).
- Çevre, belirli bir yaşam ortamında canlıların yaşamı üzerinde etkili olan fiziksel, kimyasal ve biyolojik faktörlerin bütünlüğüdür. Daha kısa tanımla organizmaların yaşamı üzerinde etkili olan bütün faktörler onun çevresidir (Yücel, 2006).
- Çevre, canlıların içinde bulunduğu ve tüm hayatsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam ya da koşullardır (DPÖ, 2006).
- Genel bir tanımla çevre; insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da süre içinde dolaylı ve dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamıdır (Tecer, 2007).

- Canlının çevresi denince, yaşadığı alanda kendisi dışında olan canlı ve cansız her şey onun çevresidir (Akın, 2009).
- İnsanlar için çevre, ihtiyaçlarını karşıladığı, neslini devam ettirmek için, sürekli üretim ve tüketim faaliyetlerinde bulunduğu, dinlendiği doğal, kültürel ve yapay ortam olarak tanımlanabilir (Aydoğdu, 2009).

Çevre hakkında yapılan tanımlara baktığımızda, tanımlarda ana çerçeve değişmemekte ve çevre kavramı ile ilgili farklı tanımlamaların çevrenin farklı unsurları ele alınarak yapıldığı görülmektedir.

Çevre kavramına, yapılan tanımları da dikkate alarak genel hatlarıyla ortak bir tanımlama yapacak olursak; En genel kapsamıyla çevreyi, “İnsanı, doğumundan ölümüne kadar doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen canlı ve cansız unsurların (tamamının veya bir kısmının) bulunduğu ortam” olarak tanımlayabiliriz.

2.1.2. Çevre Bilimi ve Çevre Biliminin Diğer Bilim Dalları İle İlişkisi

Çevre bilimi kavramının ana kaynağı ekoloji bilimidir. Doğanın yapısını ve işlevini inceleyen ekoloji, biyolojinin bir alt dalı olmaktan çıkmış yeni bir bilim dalı haline gelmiştir. Çevre ve ilişkileri, ekolojinin en önemli konuları arasına girmiştir. Bunun sonucu olarak ekolojiden ayrı bir bilim dalı olan çevre bilimi ortaya çıkmıştır (Aydoğdu, 2009).

Çevre bilimi kavramı, tarım ile uğraşan ilk toplumlara kadar dayanmaktadır. Her ne kadar tarım ile uğraşan ilk toplumlar çevre bilimi adı altında çevresel ilişkilerini düzenlemese de yaşamlarında kullandıkları bazı uygulamalar (uygun koşullarda bitkisel üretim yapmaları vb.) onların da çevre bilimi ile uğraştıklarını göstermektedir.

Çevre bilimindeki kavramsallaşma ilk olarak Alman bilim adamı Zoolog Ernst Haeckel ile sağlanmıştır (Aydoğdu & Gezer, 2009). Bu konudaki akademik çalışmalar incelendiğinde karşımıza çevre bilimi kavramı ile ilgili farklı tanımlamalar çıkmaktadır.

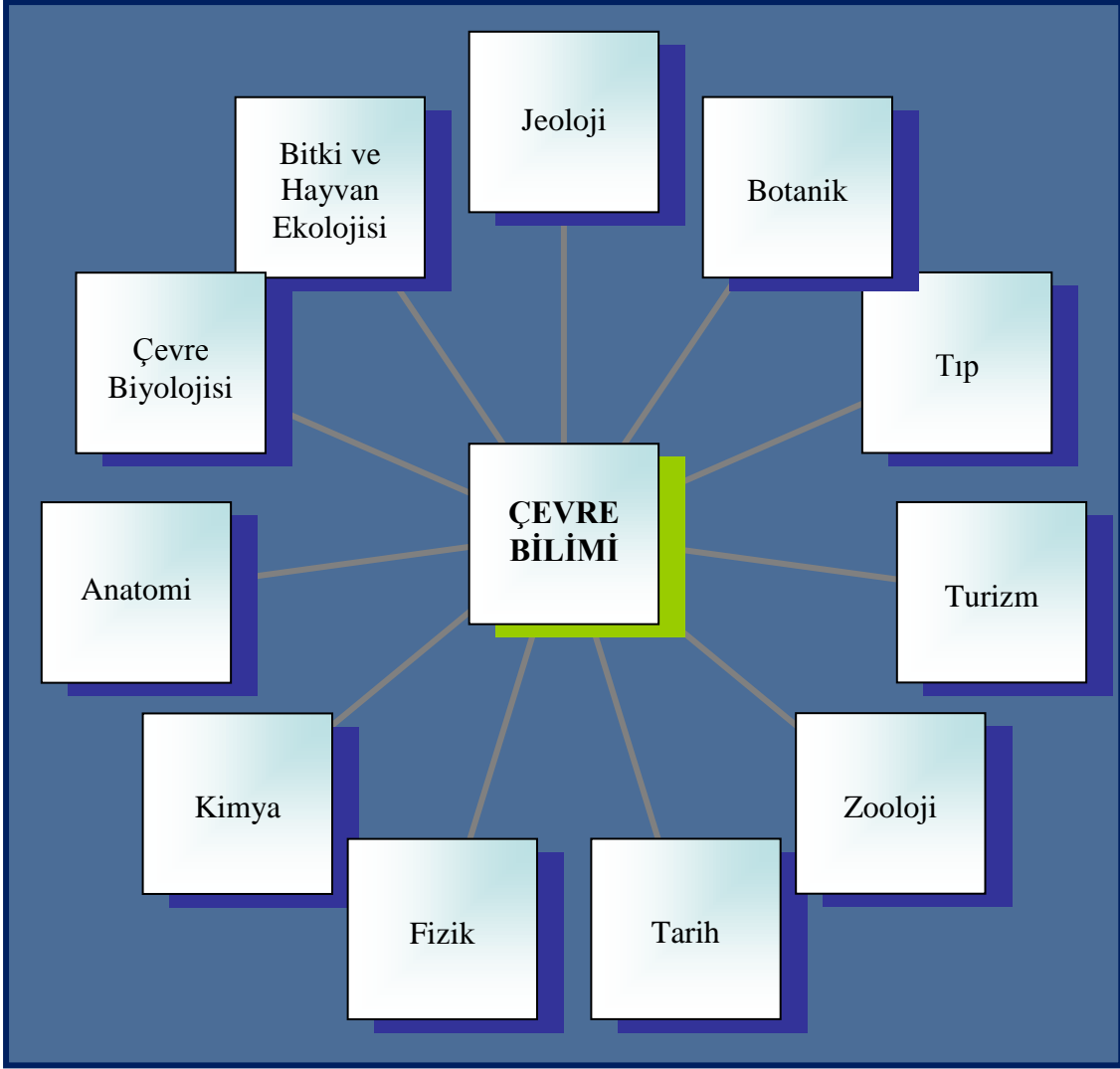
- Çevre bilimi, canlıların çevreleriyle ilişkilerini, etkileşimlerini inceleyen bilim dalıdır (Akın, 2009).
- Çevre bilimi, insanların doğayla ve kendi aralarındaki ilişkilerin bozulmasıyla ortaya çıkan sorunların nedenlerini, sonuçlarını ve çözüm yollarını araştıran bilim dalıdır (Aydoğdu ve Gezer, 2009).
- Çevre bilimi, insanları ve diğer canlı türlerinin birbirleri ve cansız çevre ile nasıl bir ilişki içerisinde olduklarını, bu ilişkilerin ortaya çıkan sorunları ve çözüm yollarını ortaya koyan ve özellikle coğrafyanın bulgu ve yöntemlerinden yararlanan bir bilim dalıdır. Başka bir ifade ile insan ile doğa arasındaki ilişkileri multidisipliner olarak ele alan uygulama ağırlıklı bir bilim dalıdır (Yıldırım ve ark., 2010).

Yapılan tanımlamalardan yola çıkarak Çevre bilimi kavramı şöyle de tanımlanabilir.

- Çevre bilimi, canlıları, canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ortamları ve canlılar ile yaşam ortamları arasındaki karşılıklı ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır.

Çevre bilimi, fen bilimleri ile doğa bilimleri arasında kalan ve bu iki bilim ile birebir ilişkili olan bir bilim dalıdır. Çevre bilimi aynı zamanda doğada meydana gelen çevre sorunları ve bu sorunların çözüm yolları ile ilgilenmektedir. Günümüz dünyasında teknolojik gelişmelerin yerinde ve zamanında kullanılmamasıyla birlikte çevresel sorun kaynaklarının çeşitlenmesi çevre biliminin popüleritesini de giderek artırmaktadır.

Çevre biliminin ana kaynağı ekoloji bilimi olarak görülse de ekoloji biliminin de biyoloji biliminin bir alt dalı olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda çevre bilimi, sadece ekoloji bilimi ile değil ekoloji ve biyoloji biliminin ilişkili olduğu bilim dalları ile de ilişkilendirilebilir. Şekil 2.1.' de çevre biliminin etkileşimli olduğu bazı bilim dalları verilmiştir.

Şekil 2.1. Çevre Biliminin Diğer Bilim Dalları İle İlişkisi

2.2. İnsan-Toplum-Çevre İlişkisi

Çevre kavramı birçok akademik çalışmaya konu olmuş bir kavramdır. Çevre kavramı ile ilgili kuramsal çerçevenin başlangıcında “Çevre ve Çevre Bilimi” başlığı altında birçok akademisyene ait tanımlamalara yer verilmiştir.

Berkes ve Kışlalıoğlu (1993)’ na göre çevre, en genel anlamıyla, bir canlının yaşam ortamı olarak tanımlanmaktadır. Ekolojik anlamda, bireyle ilişkili canlı-cansız her şeyi kapsayan bir birimdir (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003’ten alınmıştır).

Bu tanımda canlının yaşam ortamı olarak belirtilen çevrenin, canlı ve cansız unsurlardan meydana geldiği bilinmektedir. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler ve mikroskobik canlılar çevrenin canlı unsurlarını oluştururken hava, su ve toprak gibi maddeler de çevrenin cansız unsurlarını oluşturmaktadır. Burada sayılan canlı ve cansız unsurlar birbirleri ile sürekli etkileşim içerisinde.

Çevre denildiğinde akla ilk gelen doğal çevre kavramı gibi görünse de **çevre**; doğal çevre, yapay çevre ve sosyal çevreyi de (toplumsal çevre) içine alan geniş bir kavramdır. Doğal çevrenin oluşumunda hiçbir canlı ve cansız unsurun etkisi görünmezken yapay çevrenin meydana gelmesinde yerleşik hayata geçen ve toplumsal yaşamın gereği olarak her geçen gün ihtiyaçları artan insanın etkisi, son derece büyüktür.

Canlı ile çevre bir bütün oluşturduğundan sürekli birbirleriyle etkileşim içerisinde (Aydoğdu & Gezer, 2006). İnsanoğlunun yaratılmasından bu yana var olan bu etkileşim sanayi devrimi ve hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte giderek artış göstermiştir. Ancak bu etkileşim insanın yeryüzünde yaşamasından bu yana sürekli doğa aleyhine gelişmektedir (Çabuk & Karacaoğlu, 2003).

İnsanoğlunun doğal çevresini bu denli sınırsızca kullanma isteği ve bunun neticesinde zamanla doğal çevresini hoyratça kullanması önü alınamaz bir çok çevre sorununun (çarpık kentleşme, sanayinin bilinçsizce uygulamaları, atık maddelerin çevreye atılması, yerleşim alanları kurma uğruna tarım alanlarının giderek daraltılması, su ve enerji kaynaklarının giderek tükenmesi, canlı unsurlar için hayati önem arz eden hava, su ve toprağın kirlenmesi, sera etkisi ile ozon tabakasının incelip delinmesi ve nükleer tehlike gibi...) ortaya çıkmasına neden olmakta ve dolaylı olarak insanların toplumsal çevresini de (sosyal çevre ya da sosyal yaşam alanları) yok olma seviyesine getirmektedir..

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasında etkili olan bireylerin bu sorunların giderilmesinde de üzerine düşen görevlerinin neler olduğu ile ilgili bilincin kazandırılması ancak etkin bir çevre eğitimi ile mümkündür (Kahyaoğlu, 2009).

İnsan toplumun bir parçasıdır. Doğal çevre ile etkileşim içerisinde bulunan canlı unsurların en önemlisi olan insan, doğal çevrenin işleyişini kendi aleyhine çevirdiği gibi kendi lehine de çevirebilecektir. Bu da ancak çevreye karşı duyarlı bireylerin yetiştirilmesi ile gerçekleşebilecektir.

2.3. Çevre Sorunları

Çevre, canlı varlıklar ile cansız faktörlerin hayat boyu etkileşim içerisinde bulunduğu ortamdır. Çevre ile etkileşimi en yoğun ve en dinamik varlık ise insandır. İnsanoğlu, var olduğundan bugüne dek çeşitli şekilde çevresini etkilemekte ve de çevresinden çeşitli doğa olayları ile etkilenmektedir. Bu etkileşim son yıllarda giderek artmaktadır.

Bu etkileşimin başladığı günden itibaren yeryüzünde değişik zamanlarda ve oranlarda volkanizma, deprem hareketleri, orman yangınları gibi doğa olaylarıyla çevre kirlenmeleri meydana gelmiştir. Ancak doğa kendi döngüsü içerisinde bu kirlenmeleri ve olayları şu ya da bu şekilde uzun bir süreçte de olsa tekrar dengeleyebilmiştir. Bu dönemler içerisinde insan da çeşitli aktiviteler sonucu doğaya çeşitli artık maddeler bırakmıştır. Ama insanın yeryüzünde görülüşünden, 18. Yüzyılın son çeyreğinde başlayan Sanayi

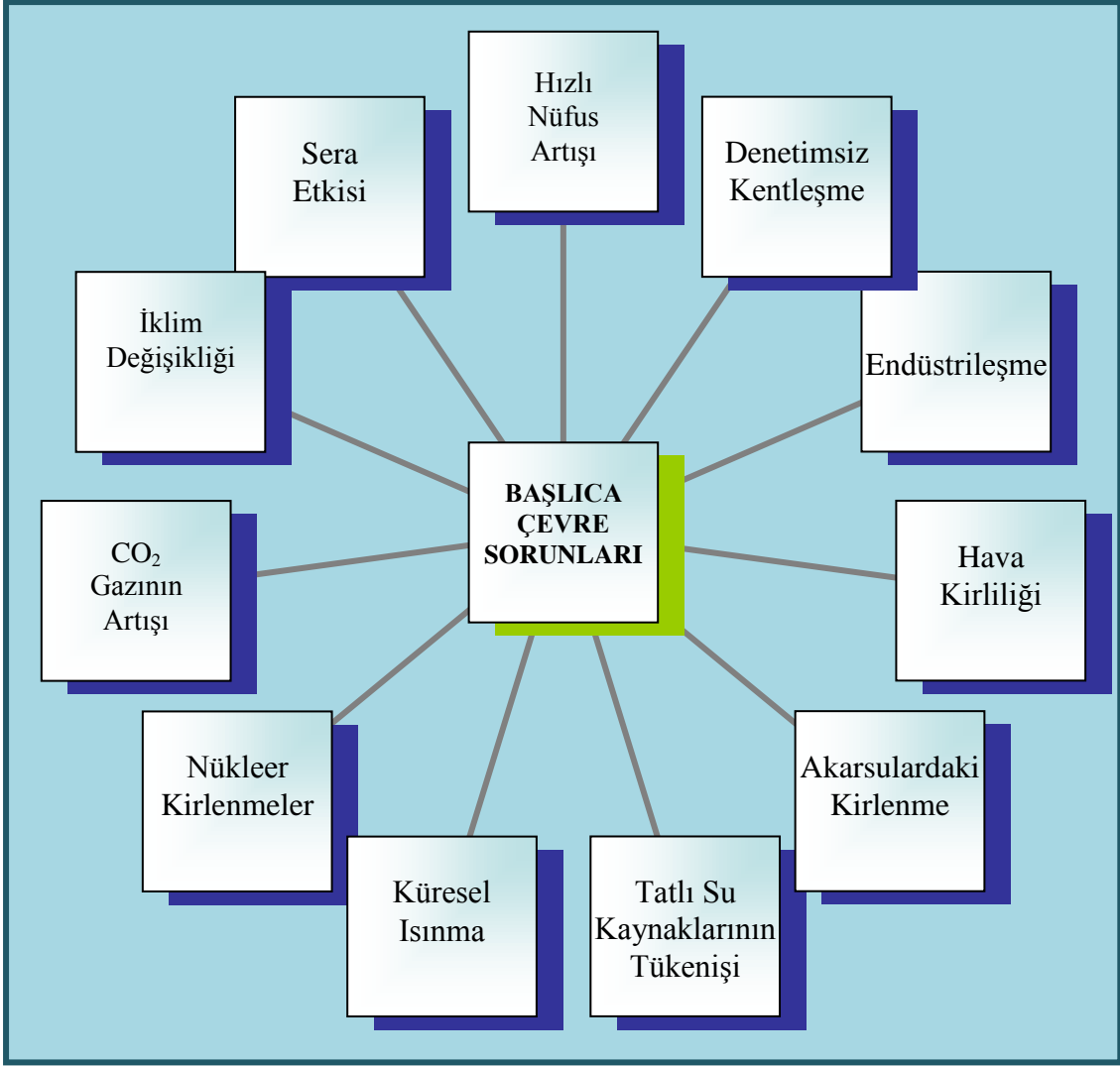
Devrimi'ne kadar, hem insan nüfusunun artış hızının düşüklüğü ve sayısındaki azlığı nedenleriyle insanın neden olduğu önemli ölçüde ve uzun süreli bir çevre kirliliği meydana gelmemiştir (Akın, 2009).

Sanayi devrimi ve bunun sonucunda bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan gelişmeler insan-doğa dengesini insan lehine bozarak, insana doğaya müdahale imkanı vermiş ve bunun sonucunda da ekolojik denge bozulmuştur (Erol ve Gezer, 2006). Ekolojik dengedeki bu bozulmalar zaman içerisinde çeşitli çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve günümüzde bu sorunlar üst seviyelere tırmanmıştır.

Çevre kirliliği, erozyon, yanlış yapılaşma, aşırı nüfus artışı, doğal kaynakların sömürülmesi, biyolojik çeşitliliğinin azaltılması vb. gibi insanların çevrelerinde oluşturdukları etkilerin tümünü niteleyen terime “Çevre Sorunları” denir (Çepel, 1995).

Kahyaoğlu ve arkadaşlarının, 2008 yılında yayınlanan “İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları” isimli makalelerinde belirttiklerine göre, son 200 yılda endüstri, tarım ve tıp alanlarındaki gelişmeler insanın doğadaki rolünü ön plana çıkartmakta, beraberinde büyük nüfus artışı ve buna paralel olarak çeşitli çevre problemlerini gündeme getirmektedir.

Hızlı nüfus artışı, denetimsiz kentleşme, endüstrileşme, şehirlerdeki hava kirliliği, akarsulardaki kirlenme, tatlı su kaynaklarının dağılım ve tüketimindeki etkinsizlik, küresel ısınma, doğal yaşamın kaybolmaya yüz tutması, karbondioksit gazının artışı nedeniyle meydana gelen iklim değişikliği, ozon tabakasının inceliyor delinmesi, atmosfere yayılan gazların yol açtığı sera etkisi, asit yağmurları, kıyıları kaplayan kimyasal atıklardaki artışlar, milyonlarca bitki ve hayvan türünün yok olmaya yüz tutması, nükleer kirlenmeler, toksit atıklar, civa kirlenmeleri ve yeşil alanların azalıyor çölleşmenin artması günümüzde söz konusu olan başlıca çevre sorunlarıdır (Erten, 2003; Mert, 2006). Günümüzde var olan başlıca çevre sorunları, Şekil 2.2’de şematik olarak sunulmuştur.

Şekil 2.2. Günümüzde Varolan Başlıca Çevre Sorunları

2.3.1. Çevre Kirliliği

Çeşitli kaynaklardan çıkan katı, sıvı ve gaz halindeki kirletici maddelerin hava, su ve toprakta yüksek oranda birikmesi çevre kirliliğinin oluşmasına neden olmaktadır.

Çevre kirliliği, yeryüzünde kullanılmayan, doğallığını koruyabilen alanların sayısını hızla azaltmakta, insanlığın ortak malı olan değerleri alıp götürmekte, bütün canlı yaşamı tehdit etmektedir. Bu bağlamda doğanın kontrolsüz bir biçimde kullanılması doğal kaynaklarımızı kullanılamaz hale getirmekte, "*Sera etkisi*", "*Ozon tabakasının incilmesi*", "*Asit yağmurları*" gibi istemediğimiz kavramlarla yüzleşmemize neden olmaktadır (Yıldırım ve ark., 2010).

Hızla artan dünya nüfusunun ihtiyaçlarının karşılanması için teknolojinin gelişmesine bağlı olarak endüstrileşmenin de artması gerekmektedir. Sanayideki bu artış beraberinde var olan doğal kaynakların hızla tükenmesine neden olmaktadır. Doğal kaynaklar hızla tükenirken, üretim ve tüketimden kaynaklı atıkların önlemler alınmadan doğaya atılması çevre kirliliğinin oluşmasına ortam sağlamaktadır.

Çevre kirliliğinin çeşitlerine kısaca değinecek olursak;

- **Hava Kirliliği**

Hava kirliliği, atmosferde toz, gaz, duman, koku şeklinde bulunabilecek kirlleticilerin insan ve diğer canlılar ile cansız varlıklara zarar verecek miktara yükselmesidir (Çepel, 2005).

- **Su Kirliliği**

Suyun kullanımını bozacak ölçüde, inorganik, organik, biyolojik ve radyoaktif maddelerin suya karışmasına su kirliliği denir. Bugün insan aktivitesi, su kirliliğinin temelini oluşturmaktadır (Akın, 2009).

- **Toprak Kirliliği**

Toprağa bırakılan zararlı ve atık maddelerle toprağın özelliklerinin bozulmasına toprak kirliliği denir.

- **Gürültü Kirliliği**

Düzensiz frekansa sahip ses dalgalarına Gürültü adı verilir. Gürültü kirliliği, sanayileşme ve hızla gelişen teknoloji sonucu ortaya çıkan bir çevre kirliliği türüdür. Gürültü kirliliği, yoğun trafik ve gereksiz yere çalınan klaksonlar, kent içinde kalan sanayi kuruluşlarından gelen sesler, televizyon-müzik seti-bilgisayar oyunlarının yüksek sesle dinlenilmesi ve izlenilmesi gibi etmenlerin bir araya gelmesiyle oluşabileceği gibi bu etmenlerin tek başına zamansız çıkardığı seslerden de meydana gelebilir.

- **Nükleer Kirlilik**

Radyoaktif elementlerin atom çekirdeklerinin kendiliğinden parçalanması sonucunda etrafa yaydıkları alfa, beta ve gama ışınlarına radyasyon adı verilir.

Radyoaktif kirlenme *-bir diğer anlamıyla nükleer kirlenme-*, nükleer enerji santralleri, nükleer silâh üreten fabrikalar ve radyoaktif madde artıkları etrafa yaymış oldukları radyasyonun canlı hayatını etkileyecek düzeye ulaşmasıdır.

2.3.2. Çevre Sorunlarına Çözüm Arayışları

Yaşanan bunca büyük ve telafisi zor felaketlerin meydana gelmesinde insan faktörünün etkinliği maalesef istenmediği kadar fazladır. Doğada meydana gelen doğal afetler yine doğa tarafından zamanla absorbe edebilmektedir. Bu bağlamda, insan faktörünün etkili olduğu çevre felaketleri de yine insan faktörünün olumlu etkinliği ile çözüme kavuşturabilecektir. Son yıllardaki çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarda insan faktörü merkeze alınmış ve insanların çevreye karşı olan tutumlarına yönelik faaliyetlere önem verilmeye başlanmıştır.

O. Aslan, Ş. Uluçınar ve A. Cansaran, 2008 yılında yayınlanan **"Çevre Tutum Ölçeği Uyarlanması ve İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının Belirlenmesi"** adlı makalelerinde, *"1970 yılından itibaren dünyada siyaset, bilim ve eğitim alanlarında artan çevre sorunlarının önlenmesine ve çözümüne yönelik çalışmalar başlamış ve birkaç ülkede çevre eğitimi olgusu kabul edilerek çevre eğitimi programları geliştirilmiştir. 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı ile çevre eğitimi küresel bir boyut kazanmış oldu. Konferans Bildirgesindeki **"insanlık, şimdiki ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve iyileştirmek mecburiyetindedir"** ifadesiyle dikkatler, insanların çevrelerine dönük tutum ve davranışlarına çekilmiş oldu (Ünal ve Dımışkı, 1999)."* belirtmişlerdir.

Sanayi devrimiyle üst seviyelere tırmanan çevre sorunları ülkemizde 1970-1980 yılları arasında önemli boyutlara ulaşmıştır.

Ülkemizde de artan çevre sorunlarına karşı birtakım yasal düzenlemeler yapılmış ve çevrenin korunması bir vatandaşlık görevi olarak kabul edilmiştir. Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi yeterli bir çevre bilincinin kazandırılması ile mümkündür. Bu da okullarımızda verilecek eğitim sayesinde olacaktır. Ancak yasal düzenlemeler yapılmasına ve okullarda çeşitli öğretim programlarında yer verilmesine karşın çevreye karşı duyarlı bireylerin yetiştirilmesinde sorunların devam ettiği görülmektedir (Aslan, Uluçınar ve Cansaran, 2008).

Uzun ve Sağlam (2006)'a göre, çevre sorunlarının kalıcı çözümündeki yaklaşımlarda eğitim faaliyetlerinin önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Çevre konusunda bilinçli ve duyarlı bireyler yetiştirmek, bu sorunların çözümü için en etkili yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyleri çevre konusunda bilgilendirme ve onlara olumlu tutumlar kazandırarak davranış değişikliği oluşturma zorunluluğu vardır. Bu bağlamda, çevre sorunlarını çözmeye ve önlemeye, verilecek eğitimin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu konudaki başarımız toplum bireylerinde olumlu tutum ve davranış oluşturmaktan geçmektedir. Çevreye karşı olumsuz tutuma sahip bireylerin çevre sorunlarına duyarsız olacağı ve hatta çevreye sorun yaratmaya devam edeceği şüphesizdir (Aslan, Uluçınar ve Cansaran, 2008'den alınmıştır).

2.4. Çevre Eğitimi

İnsanoğlu dünyada varoluşundan bu yana yaşadığı çevre ile birebir ilişki içerisinde olmuştur. Bu ilişki zaman içerisinde artarak devam etmiştir. Özellikle 1970'lerden sonra hızla artan nüfus ve sanayinin önü alınamaz gelişimi insan-çevre etkileşimini maksimum seviyeye ulaştırmıştır. Ancak bilinçsiz sanayileşme, çarpık kentleşme ve en önemlisi insanın, bulunduğu çevreyi sınırsızca kullanma isteği insan ile çevre arasındaki ilişkiyi çevre aleyhine bozmuştur. Bu gelişmeler gün geçtikçe artan çevre sorunlarına yol açmıştır.

İnsan – çevre etkileşiminin yaşanmaya başladığı zamanlarda, gerek tabiatta gerçekleşen doğal afetler, gerekse insanlar aracılığıyla meydana getirilen bir takım çevre sorunları, tabiatın kendi döngüsü içerisinde absorbe edilmiştir. Ancak doğal felaketlerle meydana gelen çevre sorunları tabiat tarafından zamanla absorbe edilebilirken insan eliyle çevreye verilen zararlar zamanla önü alınamaz çevre felaketlerine yol açmıştır. İnsan eliyle

meydana getirilen bu tür çevre felaketlerinin önüne geçilebilmesi yine çevresine zarar veren insanoğlunun bilinçlenmesi ve eğitilmesi ile çözümlenebilecektir.

2.4.1. Eğitim

Tyler, eğitimi "bireylerin davranış biçimlerini değiştirme süreci" olarak tanımlamış ve bu tanım bugüne dek yaygın kabul görmüştür. (Fidan, N. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. 1985, s. 2).

Fidan, N. (1977), “**Eğitimde Yeni Kavramlar ve İlkeler**” adlı kitabında, *eğitimi, “bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak tanımlayan Ertürk, planlı eğitim faaliyetlerinin davranış değişmesini, yani geçerli öğrenmeyi sağlayıcı yaşantıların oluşturulmasına dönük olması zorunluluğuna işaret etmektedir*” ifadelerine yer vermiştir.

Eğitim yalnız okullarda yapılmaz. Günlük hayattaki eğitim-okul bitişikliği, eğitim denince okulu anımsatır. Oysa, okul dışında da gençleri ve yetişkinleri bir mesleğe hazırlamak ve onların hayata uyumlarını kolaylaştırmak için açılmış kısa süreli eğitim veren kurumlar vardır. Ayrıca eğitim ailede, iş yerinde, asker ocağında, camide ve insanların oluşturdukları çeşitli gruplar içinde de yer alır. En geniş anlamı ile eğitim toplumdaki "kültürleme" sürecinin bir parçasıdır (Fidan, N. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. 1985, s. 4).

Bu bağlamda eğitimi tekrar tanımlayacak olursak; **eğitim**, bireylerde davranış değişikliği oluşturan ve yaşam boyu devam eden kademeli bir süreçtir. Kademeli süreçten, sadece günümüzde eğitim denilince ilk akla gelen “**okul**” vb. eğitim kurumları değil içerisinde “**aile**” ve “**sosyal yaşam alanları**” nında bulunduğu ve etkin olduğu bir eğitim sistemi kastedilmektedir.

2.4.1.1. Eğitimde Ailenin Yeri

İnsan, kişiliğinin temelini oluşturan bazı davranışları aile ortamında kazanır.

Çocuklar daha küçük yaşlarda anne-babalarını ve ailede sevdikleri büyüklerini taklit ederek onlarla özdeşir. Ortak aile yaşamı içinde ailenin temel davranış kalıplarını ve değerlerini öğrenirler. İnfomal eğitim süreci aile ortamında çok etkili olarak çalışır (Fidan, N. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. s. 6).

Genelde ailede eğitim amaçlı olarak yürütülür. Ailede yazılı olmayan yasalar vardır. Hangi davranışların onaylanacağı, çocukların hangi davranışları hangi ortamda nasıl göstermeleri gerektiği maksatlı olarak duyurulur. Ödül ve cezaya dayalı bir koşullandırma mekanizması sürekli olarak aile yaşamında yer alır ve çocuklar yönlendirilir (Fidan, N. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. s. 6).

Bireylerin eğitimi ilk olarak ailede başladığından, aile faktörünün bireyin eğitimi üzerindeki etkisi ve rolü çok büyüktür. Ebeveynin eğitim konusunda bilinçli olması bireyin gelişimi ve sosyalleşmesi açısından son derece önemlidir. Ancak ülkemizin bir gerçeği olan okur-yazarlık eksikliği, aileleri ve dolayısıyla gelecek nesilleri eğitim konusunda bilinçli ve sorumlu davranışlardan uzak bırakmaktadır. Bu durum, bireyin davranışlarının şekillendiği ve aynı zamanda öğrenmenin ilk ve en önemli basamağı olan ailede eğitimin eksik ya da yetersiz alınmasına neden olmaktadır.

Ailenin bireyin eğitimi üzerindeki etkisi konusunda Fidan, N. (1985), "*toplumlar geliştikçe ve ailenin bütün bireyleri iş hayatında yer aldıkça okul öncesi çağdaki çocukların eğitimi, kreş, yuva ve anaokulu gibi formal eğitim kurumları tarafından yerine getirilmekte ve ailenin çocuk üzerindeki etkileri azalmaktadır*" ifadelerine de yer vermiştir. Günümüzde çalışan çiftlerin sayısının artması ve artan formal eğitim kurumlarının varlığı, Fidan'ın kitabındaki ifadelerini doğrular niteliktedir.

Ebeveynlerin eğitim konusundaki bilinçsizliği, anne ve babaların günlük yaşamdaki yoğunluğu ve bu nedenle çocuklarıyla yeterince ilgilenememeleri eğitimin bir diğer basamağı olan okul basamağını daha da önemli bir hale getirmektedir.

2.4.1.2. Eğitimde Okulun Yeri

Toplum, kendisine uygun insanı kendilerine özgü eğitim süreci içinde yetiştirirler.

Bu nedenle, onu tesadüflere ve kültürlemenin gelişigüzel etkilerine açık bırakmamışlardır. Toplumlar insanlara birlikte yaşamının gerektiğini, toplum bilincini vermek için eğitim sürecinin amaçlarını ve içeriğini belirlemiş ve onu kontrol altına almışlardır. Bu suretle eğitim bir kamu hizmeti olarak kurumlaşmıştır (Fidan, N. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. s. 6).

Toplumlar geliştikçe iş bölümü çeşitlenir. Meslek yaşamı uzmanlaşmayı gerektirir. Artık, birçok bilgi ve becerinin uzmanlarca verilmesi zorunluluk hâline gelir. Aile, sokak ve iş yeri gittikçe gelişen ve çeşitlenen teknolojilerin aktarılmasını başaramaz. Vatandaşlık görevinin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlerin herkese aynı şekilde verilmesi herkesin ortak bir eğitim sürecinden geçirilmesi ile mümkün olur. Belirttiğimiz bu durumlar eğitimin "okul" olarak kurumlaşmasını ortaya çıkarmıştır (Fidan, N. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. s. 6).

2.4.1.3. Eğitimde Sosyal Yaşam Alanlarının Yeri

Sosyal yaşam alanları, bireylerin içinde yaşadıkları çevreyi ve aynı zamanda bu çevrede etkileşim halinde bulunduğu bireyleri içine almaktadır. Bireyin davranışları üzerinde kalıtımın etkisi olduğu gibi içinde yaşadığı çevrenin de etkisi büyüktür. Yani bireyin kişiliği kalıtsal süreç ile çevresel faktörlerin etkileri ile oluşmakta ve gelişmektedir.

Kişilik, çevreden çok fazla etkilenmekte ve şekillenmektedir. Kişiliğin oluşmasında etkili olan çevresel faktörler; davranışları etkileyen genetik olmayan bütün faktörleri kapsamaktadır. Bunlar; öğrenme yaşantıları, aile ve ailenin özellikleriyle içinde yaşanılan kültürün özellikleri şeklinde genel olarak belirtilebilir. Çevresel faktörlerin her birey üzerindeki etkisi farklı olduğundan; kişiliği de farklı düzey ve şekillerde etkilemektedir. Bir başka deyişle; çevresel faktörler, her bireyin kişiliğini

farklı düzey ve şekillerde etkilemektedir. Çünkü insanlar benzer koşullarda farklı davranışlar gösterebilmektedir (<http://notoku.com/kisilik-gelisimini-etkileyen-faktorler>).

Shepardson (2005)'ın, “Öğrenciler, gereksinimlerini karşıladıkları ve etkileşimde buldukları çevreyi algılar.” şeklindeki ifadesi bireylerin, davranışlarını şekillendirmede sosyal yaşam alanlarının yani sosyal çevrenin de etkisi olduğunu göstermektedir.

2.4.2. Çevre Eğitiminin Gerekliliği

Çevre sorunlarının çözümünde etkin rol oynayacak faktörün çevre eğitiminden geçtiğini vurgulayan birçok görüş mevcuttur. Bu görüşlerden birkaç tanesine yer vermekte fayda olacaktır.

- *Yaşadığımız gezegen; nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, turizm ve ekonomik kaygılar başta olmak üzere birçok etkinin tehdidi altında hızlı bir yok oluşa gitmektedir. Bunu durdurmak ise şüphesiz ki biz insanların elindedir. Birlikte hareket edilerek acil adımlar atabilmesi için öncelikle insanlara, güçlü bir çevre bilinci aşulamak gerekmektedir. Çünkü bilinçli bir toplum; çevre sorunlarının gerçek nedenlerini bulmaya çalışan ve bu konuların üzerine giden bireylerden oluşur. İşte böylesine bireyler oluşturmak ancak çevre eğitimi ile mümkündür. Çevre konularında yeterince eğitilmemiş insanlar bilinçsiz tüketmeye ve kirletmeye devam edecekler, sonuçlarını bilmeden yanlış tarım uygulamaları yapacaklar ve yasal olarak alınan önlemleri dikkate almayacak, doğaya zarar vermeye devam edeceklerdir (Yıldırım ve ark., 2010).*
- *Günümüzde kirlilik boyutlarının hızla artması sonucunda toplumlar artık bu kirliliğin önüne geçilmesi gerekliliğini anlamıştır. Ancak kirliliğin önlenmesi konusunda yapılan çalışmalar yeterli değildir. Çevre sorunlarına bir çözüm bulabilmek için okullarda çevre eğitiminin verilmesi şarttır (Özay Köse E., 2010)*

- *Çevrenin korunması, onu en çok etkileyen bireylerin eğitimi ile sağlanır (Morgil ve diğ., 2002).*
- İncekara ve Tuna, 2010 yılında yayınlanan **“Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Konularla İlgili Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi”** adlı makalelerinde, *“Çevre eğitimi, içinde yaşanılan çevrenin her yönüyle farkına varma, çevreye zarar vermeden yaşama bilincini kazanma ve çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan problemlerin çözümü için yapılması gerekenleri öğrenme konusunda büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle çevre problemlerinin ortadan kaldırılmasının ancak etkin bir çevre eğitimi ile mümkün olduğu söylenebilir (Şahin, vd. 2005: 115).”* ifadelerine yer vermişlerdir.
- *Çevre sorunlarına bir çözüm bulabilmek için okullarda çevre eğitiminin verilmesi şarttır (Morgil ve diğ., 2005).*
- *Çevresel problemlerin giderek artmasından dolayı vatandaşların kendi toplumları için çevre problemlerini giderecek ya da azaltacak bilince sahip olmaları amacıyla çevre eğitimi büyük önem taşımaktadır (Bradley, Waliczek & Zajicek, 1999; Hampel, 1994; Kıyıcı ve diğ., 2005; Paraskevopoulos ve diğ., 1998).*
- Kahyaoğlu, M., 2009 yılında yayınlanan **“Öğretmen Adaylarının Fen ve Teknoloji Dersinde Çevresel Problemlerin Öğretimine Yönelik Bakış Açuları, Hazır Bulunuşlukları ve Öz-Yeterliliklerinin Belirlenmesi”** adlı makalesinde, *“Çevre sorunlarının ortaya çıkmasında etkili olan bireylerin bu sorunların giderilmesinde de üzerine düşen görevlerinin neler olduğu ile ilgili bilincin kazandırılması ancak etkin bir çevre eğitimi ile mümkündür (Altın ve diğ., 2002; Başal, 2003).”* ifadelerine yer vermiştir.
- *İnsanlara, bireysel ve toplumsal olarak çevreye yönelik duyarlı davranış mantığı kazandırmak; ancak onlara verilecek doğru ve yeterli bir çevre eğitimi ile mümkün olabilir (Yıldırım ve ark., 2010).*

2.4.3. Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Çevre sorunları kendisini 70’li yılların başından itibaren küresel boyutta hissettirmeye başlamış, sorunlar ve ortaya çıkabilecek sonuçlar tartışılmaya başlanmıştır. Çevre eğitimi ile ilgili faaliyetler ilk olarak 1970’lerde başlasa da uluslararası boyutta faaliyetler sonraki yıllarda yapılmaya başlanmıştır. Çevre eğitimi ile ilgili uluslararası bazı faaliyetler kronolojik olarak Tablo-2.1’ de verilmiştir.

Yılı	Yeri	Faaliyet
1971	Ramsar	“Sulak Alanların Korunması” için yapılan Ramsar Sözleşmesi.
1972	Stockholm	Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı
1973	Washington	“Türleri Tehlikede Olan Bitki ve Hayvan Ticaretinin Önlenmesine” yönelik CITES Washington Antlaşması.
1975	UNESCO	Uluslararası Çevre Eğitimi Programı
1976	Vancouver	HABİTAT I - İnsan Yerleşme Konferansı
1977	Tiflis	Hükümetler Arası Çevre Eğitim Konferansı
1977	Nairobi	Dünya Çölleşme Konferansı
1978		“Akdeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması” amaçlı, Barcelona Antlaşması.
1979	Bern	Avrupa doğal hayatını ve yaşam alanlarını koruma ile türleri tehlikede olan bitki ve hayvanların doğal ortamlarında muhafazasını öngören Bern Antlaşması.
1979	Almanya	Tüklenen göçmen türlerin korunmasını öngören Bonn Antlaşması.
1985	Viyana	Viyana Kongresi (Ozon Tabakasının Korunması Dile Getirilmiş)
1987	Moskova	Çevre Eğitim ve Yetiştirme Kongresi
1992	Rio de Janerio	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
1994	Bahama	Biyolojik Çeşitliliği Koruma Konferansı
1994	Paris	Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi – 90 ülke tarafından imzalanmıştır.
1994	Londra	Dünya Nüfus Konferansı
1996	İstanbul	“Şehir ve İnsan Yerleşimlerinin Sorunları”nın ele alındığı Habitat-2 Konferansı.
1997	Selanik	Uluslararası Çevre Toplum Konferansı
2002	Johannesburg	“Sürdürülebilir Gelişme Hakkında Dünya Zirvesi (Rio+10)” Konferansı
2005	Kyoto	Kyoto Sözleşmesi

Tablo - 2.1. Çevre İle İlgili Çeşitli Uluslararası Faaliyetler.

2.4.4. Çevre Eğitimi ve Amaçları

Çevre eğitiminin önemi ile ilgili birçok önemli görüşe daha önceden yer verilmişti. Şimdi ise çevre eğitimi kavramına akademik çalışmalar bazında tanımsal olarak bakalım.

Çevre eğitimi, insanların doğal çevrelerini, çevreyi oluşturan bileşenleri ve bu bileşenler arasındaki ilişkileri kavratmayı, bu doğal ilişkinin bozulmamasını sağlayacak düzeyde bilince sahip, doğa ile nasıl uyum içinde yaşayabileceğini bilen, çevre konularında etkin ve sorumluluk alabilen bireyler oluşturmayı amaçlar (Yıldırım ve ark., 2010).

Çevre eğitimi, toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye karşı duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması şeklinde tanımlanabilir (Aydoğdu, 2009).

Eğitimin temelinde yer alan bireylerde davranış değişikliği meydana getirme sürecinin çevre eğitiminin de temelini oluşturduğu akademisyenlerce yapılan tanımlamalardan anlaşılmaktadır.

Şimşekli, Y., 2004 yılında yayınlanan “Çevre Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Çevre Eğitimi Etkinliklerine İlköğretim Okullarının Duyarlılığı” adlı makalesinde çevre eğitiminin temel hedefini, “*olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmak ve sorunların çözümünde bireylerin aktif katılımını sağlamak*” şeklinde belirtmiştir.

Küresel anlamda çevre eğitimi fikri ilk olarak 1977 yılında Tiflis’te düzenlenen uluslar arası bir çevre eğitimi konferansında dile getirilmiştir. Tiflis Bildirgesi, çevre eğitiminin günümüz eğitim programlarında yer almasında önemli bir yere sahiptir. Bu konferansta çevre eğitiminin temel özellikleri şu şekilde belirtilmiştir; Çevre eğitimi,

- Bir problem çözme yaklaşımıdır.
- Bir disiplinler arası eğitim yaklaşımıdır.

- Eğitim ile toplumun bütünleştirilmesini sağlayan ileriye dönük yaşam boyu eğitimidir.

Özay Köse, E., 2010 yılında yayınlanan **“Lise Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarına Etki Eden Faktörler”** adlı makalesinde, çevre eğitiminin amacını, bireylerde çevre sorunları ile baş edebilecek ve çözüme ulaştıracak davranışları kazandırmak olarak belirtmiştir. Yine Özay Köse(2010)’nin makalesinde belirttiği üzere, *çocuklara verilecek çevre eğitiminin iki amacı olabilir. Birincisi çocuklarda kültürel birikim sağlamak; ikincisiyse, çevre, çevre sorunları, sorunların çözümü ve özellikle çocuklara sorumlu oldukları alanlar hakkında bilgi vermektir. Böyle bir eğitimde ilk olarak ailede başlar daha sonra ise okulda devam eder. Eğer ailede bu eğitim verilmemişse okulun bu konudaki önemi artmaktadır. Söz konusu eğitim sistemi ve onun temel öğeleri olan öğretmen ve öğrencilerin bu amaçla en iyi şekilde bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır (Morgil ve diğ., 2002).*

Uzunoğlu, S., 1996 yılında yayınlanan **“Çevre Eğitiminin Amaçları, Uğraşı Alanları ve Sorunları”** adlı makalesinde çevre eğitiminin amaçlarını şu şekilde belirtmiştir;

Çevre eğitiminin temel amacı, kognitif (algılama) düzeyde insanlarla tabiat arasında karşılıklı saygıya dayalı, çevreye zarar vermeyen davranışları üretecek şekilde sağlıklı bir iletişim kurabilmedir. Yani sadece çevre hakkında bilgilenmek değil, çevreyi koruyup geliştirecek tutum ve davranışların kazanılmasını da sağlamaktır. **Çevre eğitimi**, biyo-fiziki, sosyo-kültürel çevre ve onun problemleriyle ilgili bilgi sahibi olan ve bu problemleri çözmede nasıl bir katkısı olabileceğinin farkında olan ve bu problemleri çözmek için gerekli becerileri kazanmaya motive olmuş bir insan yetiştirmeyi de hedefler. Çevre eğitiminin temel amacı, aşağıdaki şekilde detaylandırılabilir (Disinger, F.J.,; 1996 ; Mrazek, R.,; 1996):

- Çevreyi koruma ve iyileştirmede ihtiyaç duyulan bilgileri, değer hükümlerini, tutumları, davranışları ve becerileri insanlara kazandırmak için imkânlar ve fırsatlar hazırlama.

- Tarihi süreç içerisinde toplumun gelişim dönemlerindeki sosyal ilişkileri ve insan-tabiat ilişkilerini tanımlayan ve açıklayan epistemolojik, ideolojik kavramları analiz etme.
- Farklı coğrafi kültürel ve politik bölgelerde yaşayan insanların birbirleriyle kaynaşabilmesi için kültürel ve sosyal heterojeniteye saygı duyacak bir bilincin kazanılmasını teşvik etmek.
- Her bireyde çevreye duyarlı kolektif şuurun gelişmesini sağlayacak belirli epistemolojik ve metodolojik prensipleri çevre eğitimi müfredatlarına yerleştirmek. Böylece çocuklarda çevreye karşı olumlu bir tutumun oluşmasını teşvik etmek.
- İnsan-tabiat ilişkileri konusunda ele geçirme ve sömürmeye dayalı yerleşik insan ilişkilerinin yardımlaşmaya ve birlikte hareket etmeye dayalı ilişkilere dönüşebilmesini sağlayacak teorik ve metodolojik elementleri eğitimcilerin kullanabileceği şekilde hazır hale getirmek.
- Gerçeğin indirgemeci ve kısmi olarak kavranmasına yol açan insan-tabiat veya çeşitli sosyal bilimlerle fiziki bilimler arasında ayrımı yerleştiren düşünce modellerini sorgulamak.
- Zaman ve ritimler açısından insan ve tabiat arasında var olan farklılıkları tanıyacak ve saygı duyacak bilincin kafalarda oluşmasını teşvik etmek. Böylece insan-tabiat arasındaki farklılıkları esas alan davranışları ve karşılıklı ilişkilerin kurallarını toplumda yerleştirmek.
- Kent ve kırsal yerleşim bölgelerinde, ekonomik, sosyal, politik ve ekolojik meselelerin birbirlerine olan bağımlılığın farkında olmayı sağlama: bu ilişkilere ve bağımlılığa karşı duyarlılığı koruma ve geliştirme.

D.P.T. tarafından 1994 yılında hazırlanan VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda, çevre eğitiminin amaçları şu şekilde sıralanmıştır;

- İnsan etrafında gelişen çevre ve doğa olaylarına karşı daha hassas bir yaklaşım olanağını yaratacak ve çevredeki olayları duyu organları yolu ile algılayabilecek,
- Yapay çevre ile doğal çevrenin özelliklerini karşılaştırmalı olarak çözümleyip, aralarında etkileşim ağını inceleyebilecek,
- Karar verme yeteneği gelişmiş, böylece çevre sorunlarını tanımlayıp çözümleneyi gerçekleştirebilecek işlev ve becerileri kazanmış,
- Yakın çevresinde ve kendi yaşam ortamında doğayı koruma felsefesini geliştirip tatbik edebilen,
- Doğal çevrenin özelliklerini bozmadan hatta koruma ve geliştirme yapabilecek sosyal faaliyetler yaratabilen veya bunlara katılan fertler yetiştirmek (ekutup.dpt.gov.tr).

Yukarıda kurum ve akademisyenler tarafından sıralanan çevre eğitiminin amaçları, gerek çevre eğitiminin verilmesinin önemi gerekse de verilmesi gereken çevre eğitiminin yol haritası hakkında bize bilgi ve belgeler sunmaktadır.

2.4.5. Çevre Eğitiminde Aile, Okul ve Sosyal Yaşam Alanının Yeri

Daha önce eğitim kavramından ve aile, okul ve sosyal yaşam alanı faktörlerinin eğitim üzerindeki etkisinden bahsetmiştik. Şimdi ise bu üç faktörün çevre eğitimi ve çevre bilinci üzerindeki etkileri üzerinde duracağız.

Eğitim kavramı çok geniş bir kavramdır ve tüm alanları kapsamaktadır. **Eğitim** kavramını, çevre eğitimi kavramına indirgediğimizde yukarıdaki durum (aile, okul ve sosyal yaşam alanının eğitim üzerindeki etkisi) pek de değişmemektedir.

Atasoy ve Ertürk (2008)'e göre, çevre bilincinin çocuklarda filizlenip yerleşmesinde, doğa sevgisi ve çevre korumacılığının kalıcı davranışlara ve yaşam biçimine dönüşmesinde, eğitimin rolü çok büyüktür. Kökeninde kadercilik olgusunun bulunduğu tutucu çevrecilikten, bilim ve aklın yönlendirdiği mantık, düşünce ve hoşgörünün biçimlendirdiği çağdaş çevreciliğe geçişin yine eğitim en önemli belirleyicilerinden biridir.

Çevre eğitiminin verileceği ortam hakkında, Kahyaoğlu, 2009 yılında yayınlanan makalesinde, “Çevre eğitimi evde, yerel topluluklarda ve okulda olmak üzere üç ortamda verilmektedir. Evde aile ortamında kazandırılan çevre anlayışı, okul öncesi ve ilköğretim okullarında verilen örgün eğitimle geliştirilmektedir (Demirkaya, 2006)” ifadelerine yer vermiştir.

Çabuk ve Karacaoğlu, 2003 yılında, yayınlanan makalelerinde çevre eğitiminin verileceği ortam ile ilgili, “Çevre eğitiminin sağlanabileceği üç temel alan ev, yerel toplum ve okuldur. Çevre eğitimi, çocuğun evinde ve yakın çevresinde başlamalı ve örgün eğitim kurumlarında verilen eğitimle geliştirilmelidir(Tozlu 1997, 48-50; Çabuk 2001, 40).” ifadelerine yer vermişlerdir.

Ailenin çevreye karşı duyarlı olması, çevreyi koruma etkinliklerine katılması ve bu konuda sorumluluk alması bireyin de çevreye karşı duyarlı olmasını ve çevreyi koruma bilinci kazanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, bireye kazandırılacak çevre bilincinde ailenin de çevre konusunda bilinçli ve eğitilmiş olması önem arz etmektedir. Ailenin çevre eğitimi konusunda yetersiz kalması, okulda verilecek çevre eğitiminin önemini arttırmaktadır.

Okul basamağında ise çevre eğitiminin okulun hangi kademesinde verilmesi gerektiği de ayrı bir öneme sahiptir. Bu konuda farklı görüşler yer alsa da okulöncesi öğretiminin çevre eğitimi konusunda önemli olduğu görüşü daha baskındır.

Çevre eğitimi üzerine yapılan uluslararası çalışmaların (UNESCO-UNEP-IEEP; Ünal & Dımışkı, 1998) bulgularına göre, bireylerin çevre eğitimini en verimli şekilde alabilecekleri öğretim seviyesi ortaöğretimdir (Ünal & Dımışkı, 1999; 142).

Davis (1998), çevre eğitiminin genelde orta öğretimde ve daha üst sınıflarda ön plana çıkmakta olduğunu ve okul öncesi dönemde uygulama alanının sınırlı olduğunu belirtmektedir.

Çevre eğitiminin okulun hangi basamağında verilmesi gerektiği ile ilgili Şimşekli, Y. (2004), “Çocukların çevre eğitimini en verimli şekilde alabilecekleri öğretim seviyesinin ortaöğretim olduğu konusunda çeşitli görüşler olmasına rağmen, çevreye olumlu tutum ve davranışlar, ülkemizde bir çok ailenin çocuklarını çevre konusunda bilgilendirmesi ve eğitmesi için yeterli bilince sahip olmaması nedeniyle sistemli ve düzenli bir biçimde okul öncesi ve ilköğretim sürecinde geliştirilebilir.” ifadelerine yer vermiştir.

Şahin, B. & Taşkın, Ö. (2008)’ye göre, “Çocukların erken dönemde gelişim özellikleri dikkate alındığında verilecek çevre eğitimi, çocukların bilişsel gelişimlerine(sorgulama, keşfetme vb.) katkıda bulunduğundan aynı zamanda okul öncesi eğitime yönelik olumlu tutum geliştirmelerine olanak sağlayacaktır.”

Ailede verilecek çevre eğitiminin yetersiz kalması durumunda okulda verilecek eğitimde en büyük görev okul öncesi öğretime düşmektedir. Bu dönemde öğrencilerin gözleme dayalı olarak temel kavramların daha kolay algılanabileceği araştırmacılar tarafından bildirilmektedir (Akman, Üstün ve Güler, 2003; Ayvacı, Devenci ve Yiğit, 2002).

Basile (2000), çevre eğitiminde ve çevreye yönelik tutumların şekillenmesinde okul öncesi dönemin anahtar rol oynadığını savunmaktadır. Ancak ülkemizin okul öncesi öğretim sisteminin bir alt yapıya kavuşturulamaması ve bu kademedeki okullaşma oranının % 100 olamaması ve dolayısıyla bu dönemde verilecek eğitimden tüm bireylerin yararlanamaması durumu göz önüne alındığında, çevre eğitiminin ilköğretim aşamasında verilmesi zorunlu bir hal almaktadır.

İlköğretim, bireylere yaşam boyunca gerekli temel becerileri kazandırmak ve üst öğrenime hazırlamak açısından öğretim sisteminin en önemli basamağıdır (Fidan ve Erden, 1998). Bireyin yaşantısının ileri kademelerinde davranış haline getirdiği birçok bilgi, çocuk yaşta iken öğrendiği bilgiler ile bağdaşmaktadır. Bu nedenle erken yaşlarda gerek öğrenilerek gerekse deneyimlerle kazanılan bilgiler bireyin ileriki yaşlarda sergileyeceği davranışların temelini oluşturmaktadır. Bu durumu, psikoloji biliminin

birçok psikolojik sorunun temelini bulmak için kullandığı “*bireyin çocukluğuna inmek*” yöntemi de desteklemektedir.

Çevre eğitiminde aile ve okul unsurlarının yanı sıra çocukların bulunduğu sosyal yaşam alanları ve bu alanlarda yaşayan bireylerin çevre ile ilgili sahip oldukları bilgilerde önemli bir yere sahiptir.

Watson’un, “*İnsan davranışı çocukluktan itibaren çevredeki belli uyarıcılarla belli tepkilerin birleşmesi sonucu koşullanma yoluyla meydana gelir.*” düşüncesi çevrenin ve çevredeki uyarıcıların da davranışlar üzerinde bir etkisinin var olduğunu göstermektedir.

2.4.6. Türkiye’de Çevre Eğitimi ve Tarihçesi

1970’li ve 1980’li yıllar ülkemizde çevre sorunlarının en fazla hissedilmeye başladığı yıllardır. Bu yıllardan sonra ülkemizde bilinçli bireylerin yetiştirilmesi için çeşitli girişimler olmuştur.

1982 Anayasası’nın 56. maddesinde çevre olgusundan bahsedilmiş ve çevrenin korunması bir vatandaşlık görevi olarak sayılmıştır. Ancak 1982 Anayasası’nda çevre olgusuna yer verilse de bu tarihten sonra -çevreye duyarlı bireylerin yetiştirilmesi konusunda- herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Meydan ve Doğu, 2008 yılında yayınlanan *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşlerinin Bazı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi* adlı makalelerinde, “1991 yılına kadar okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde çevre eğitiminden bahsedilmemiştir. 1992 yılında M.E.B. Çevre, Sağlık, Trafik ve Okuma derslerinin ilkokulun tüm sınıflarında uygulamaya koymuş, 1997 yılında ise bu uygulamayı kaldırmıştır (Alkış, 2002).” ifadelerine yer vermişlerdir.

Çevre eğitimi ana hatlarıyla ilk defa 1994 yılında D.P.T. tarafından hazırlanan VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda ele alınmıştır.

2000 yılında Çevre Bakanlığı tarafından düzenlenen 4. Çevre Şurası'nda ülkemizdeki çevre eğitiminin yetersizliği üzerinde durulmuş ve M.E.B. ile işbirliği içerisinde okul öncesi çağındaki çocukların çevreye ilişkin olumlu tutum ve davranışlar kazanabilmesi için, bu kademedен başlamak üzere doğa sevgisinin kazandırılmasına yönelik aktivitelerin geliştirilmesi, ilköğretim düzeyinde ise verilmekte olan dersler içerisinde çevre içerikli konuların teknoloji kullanılarak daha verimli hale getirilmesi, doğa sevgisi, ekolojik bakış açısı ve ekosistem mantığının ilköğretim çağından başlayarak tüm örgün eğitim düzeylerine uygulanmasına çalışılması konusunda karara varılmıştır (Çevre Dergisi, s:48, 2001).

M.E.B., 2005 yılında örgün eğitim kurumlarının müfredatlarında büyük bir değişikliğe gitmiştir. Bu müfredat değişikliği ile birlikte çevre ile ilgili konulara da eski müfredata nazaran ağırlık vermiştir.

Bu köklü değişiklik ile birlikte eski müfredattaki geleneksel öğretim yöntemleri, yerini ezbercilikten uzak, öğrenciyi merkeze alan, öğretmeni sadece rehber yapan, öğrenmeyi öğreten, yaparak-yaşayarak ilkesine dayalı etkinliklere ağırlık veren yapılandırmacı öğretim yöntemlerine bırakmıştır.

İncekara ve Tuna'nın 2010 yılında yayınlanan "*Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Konularla İlgili Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi*" adlı makalelerinde Türkiye'deki çevre eğitimi ile ilgili yeni müfredat programını irdeler nitelikte şu bilgilere yer vermişlerdir;

"Türkiye'de çevre eğitimi, ilk ve orta öğretimde okutulan Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Coğrafya derslerinde çeşitli başlıklar altında verilmektedir. İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflara okutulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı içerisinde çevre konularına genellikle "Okul Heyecanım" ve "Dün, Bugün, Yarın" temalarında çeşitli kazanımlar içerisinde yer verilmiştir (MEB, 2009). İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde çevre konuları, her sınıf seviyesinde birer kez olmak üzere toplam dört kazanımda yer bulmaktadır. Öğretim programına bakıldığında ilgili temaların "Yaşadığımız yer", "Bölgemizi

tanyalım”, “Ülkemizin kaynakları” ve “Ülkeler arası köprüler” olduğu görülmektedir (MEB, 2007). İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı içerisinde çevre konularına 4, 5, 7. Sınıflarda “Gezegeneğimiz dünya”, “Canlılar dünyasını gezelim tanıyalım” ve “İnsan ve çevre” gibi temalar içerisinde toplam 20 kazanımda yer verilmektedir (MEB, 2005). Orta öğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı içerisinde ise çevre konuları “Çevre ve toplum” ve “Doğal sistemler” öğrenme alanları içerisinde toplam 30 kazanımda yer bulmaktadır (MEB, 2010).” 2005 müfredatında yapılan değişikliklerle İlköğretim 8. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programına çevre ile ilgili “Doğal Süreçler” ünitesi de eklenmiştir.

2005 yılından önceki ve sonraki müfredatlar programları, İlköğretimin 1. Kademesinde uygulanmakta olan çevre bilgisi konuları bakımından karşılaştırıldığında (Tablo 2.2);

1., 2. ve 3. Sınıflarda, Hayat Bilgisi dersinde çevre konularının yer aldığını görmekteyiz. Eski müfredat programında daha çok temizlik ve afetlerden korunma yolları üzerinde durulurken yeni müfredat programında üniteler her üç sınıfta da isim olarak aynı tutulmuş fakat konular tümevarım yöntemi ile basitten karmaşığa doğru sıralanarak öğrencinin, temelden en üst bilgilere bilişsel gelişimi de göz önüne alınarak ulaşması amaçlanmıştır.

4. ve 5. Sınıflarda ise çevre konularına Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinde yer verilmiştir. Eski müfredat programında 1, 2 ve 3. sınıflara göre çevre konuları ağırlık kazansa da (toplam 6 ünite ve 7 konu), yeni müfredat programında çevre konuları hem içerik yönünden (toplam 7 ünite ve 12 konu) hem de etkinlik yönünden zenginleştirilmiştir.

2005 yılından önceki ve sonraki müfredatlar programları, İlköğretimin 2. Kademesinde uygulanmakta olan çevre bilgisi konuları bakımından karşılaştırıldığında (Tablo 2.3);

6., 7. ve 8. Sınıflarda, çevre konularına Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi (eski müfredat) derslerinde yer verilmiştir.

Eski müfredat programında, Sosyal Bilgiler dersinde 6. Sınıf bazında 1 ünite-1 konu ve Fen Bilgisi dersinde 6. Sınıf bazında 1 ünite-1 konu; 7. Sınıf bazında ise 1 ünite-3 konu olmak üzere toplam 3 ünite ve 5 konuda çevre bilgisine yer verilmiştir. Bu konularda özetle çevreyi algılama ve çevreyi koruma konuları üzerinde durulmuştur.

Yeni müfredat programında ise 2 kademede verilen çevre bilgisi, gerek **6 ve 7.** Sınıflardaki Sosyal Bilgiler dersinde gerekse **6, 7 ve 8.** Sınıflardaki Fen ve Teknoloji dersinde hem homojen olarak dağıtılmış hem de içerik yönünden (toplam 7 ünite-5 konu) zenginleştirilmiştir.

ESKİ MÜFREDAT PROGRAMINDA ÇEVRE BİLGİSİ (2005 YILINDAN ÖNCE)				YENİ MÜFREDAT PROGRAMINDA ÇEVRE BİLGİSİ (2005 YILINDAN SONRA)			
Sınıf	Ders	Ünite	Konular	Sınıf	Ders	Ünite	Konular
1	Hayat Bilgisi	✓ Okula Başlıyorum ✓ Güneş ve Dünyamız	✓ Sınıfımızın Temizliği ✓ Bazı Doğal Afetler ve Korunma Yolları	1	Hayat Bilgisi	✓ Okul Heyecanım ✓ Benim Eşsiz Yuvam ✓ Dün, Bugün, Yarın	✓ Ben Bir Çevreciyim ✓ Doğal Afetlerden Korunma ✓ Doğa Olayları ve Zararları ✓ Doğal ve Yapay Çevre
2	Hayat Bilgisi	✓ Çevremizdeki Canlılar ✓ Dünya ve Uzay	✓ Canlıları Koruma ✓ Deprem ve Korunma Yolları	2	Hayat Bilgisi	✓ Okul Heyecanım ✓ Dün, Bugün, Yarın	✓ Çevremi Seviyorum ✓ İnsan Çevreyi Değiştirir ✓ Doğa Olayları ve İnsanlar
3	Hayat Bilgisi	✓ Sağlıklı Büyüyelim ✓ Çevremizdeki Canlılar ✓ Dünya ve Uzay	✓ Temizlik ✓ Canlıları Koruma ✓ Doğal Afetler ve Korunma Yolları	3	Hayat Bilgisi	✓ Okul Heyecanım ✓ Benim Eşsiz Yuvam ✓ Dün, Bugün, Yarın	✓ Çevre Hakkı ✓ Doğal Afetler ve Korunma ✓ Doğa Olaylarından Etkileniyoruz
4	Sosyal Bilgiler	✓ Aile, Okul ve Toplum Hayatı ✓ Yakın Çevremiz ✓ İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım	✓ Okulun Çevresinin Güzelleştirilmesi ve Korunması ✓ Yakın Çevremizi Tanıyalım ✓ İlimiz ve Bölgemizin Bulunduğu Çevrenin Korunması ve Güzelleştirilmesi	4	Sosyal Bilgiler	✓ Yaşadığımız Yer İyi ki Var!	✓ Doğa ve İnsan ✓ Doğal Afetler ✓ Teknoloji ve Hayatımız
5	Sosyal Bilgiler	✓ Güzel Yurdumuz Türkiye	✓ Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları ✓ Çevre Sorunlarının Çözümü ✓ Doğal Afetler ve Korunma Yolları	5	Sosyal Bilgiler	✓ Bölgemizi Tanıyalım ✓ Adım Adım Türkiye ✓ Hepimizin Dünyası	✓ Doğa ve İnsan ✓ Doğal Afetler ✓ Kültürel Varlıklarımız ✓ İnsanlığın Ortak Mirası
4	Fen Bilgisi	✓ Çevremizi Tanıyalım	✓ İçinde Yaşadığımız Doğa	4	Fen ve Teknoloji	✓ Canlılar Dünyasını Gezelim Tanıyalım ✓ Gezegenimiz Dünya	✓ Yaşadığımız Çevre ✓ Dünyamızın Yapısını Tanıyalım ✓ Ses Kirliliği
5	Fen Bilgisi	✓ Canlılar ve Doğayla Etkileşimleri	---	5	Fen ve Teknoloji	✓ Canlılar Dünyasını Gezelim Tanıyalım	✓ İnsanın Çevreye Etkisi ✓ Farklı Yaşam Alanları

* NOT: Bu tablodaki veriler, ALİM, M' nin 2006 yılında Kastamonu Eğitim Dergisi'ndeki "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'de ve İlköğretimde Çevre Eğitimi" adlı makalesinden alınmıştır.

Tablo 2.2. İlköğretim 1. Kademedeki Eski ve Yeni Müfredatların Karşılaştırılması.

ESKİ MÜFREDAT PROGRAMINDA ÇEVRE BİLGİSİ (2005 YILINDAN ÖNCE)				YENİ MÜFREDAT PROGRAMINDA ÇEVRE BİLGİSİ (2005 YILINDAN SONRA)			
Sınıf	Ders	Ünite	Konular	Sınıf	Ders	Ünite	Konular
6	Sosyal Bilgiler	✓ Coğrafya ve Dünyamız	✓ İnsanlığı Tehdit Eden Bazı Önemli Olaylar	6	Sosyal Bilgiler	✓ Yeryüzünde Yaşam ✓ Ülkemiz ve Dünya ✓ Ülkemizin Kaynakları	---
7	Sosyal Bilgiler	---	---	7	Sosyal Bilgiler	✓ Ülkeler Arası Köprüler	---
6	Fen Bilgisi	✓ Çevremizi Nasıl Algılıyoruz?	✓ Çevremizi Nasıl Algılıyoruz?	6	Fen ve Teknoloji	✓ Yer Kabuğu Nelerden Oluşur?	✓ Toprak Çeşitleri ve Erozyon ✓ Yer Kabuğunun Doğal Anıtları
7	Fen Bilgisi	✓ Tüm Canlılarda Ortak Yuvamız Mavi Gezeganimizi Tanıyalım ve Koruyalım	✓ Çevremizde Hangi Ekosistemler Var ve Bunlarda Neler Oluyor? ✓ Ekosistemdeki Bozulmalar Neleri Doğurur? ✓ Bilinçli Bir Çevre Dostu Olarak Nereyi, Neleri, Niçin, Nasıl Koruyalım?	7	Fen ve Teknoloji	✓ İnsan ve Çevre	✓ Ülkemizdeki ve Dünyadaki Çevre Sorunları ve Etkileri
8	Fen Bilgisi	---	---	8	Fen ve Teknoloji	✓ Doğal Süreçler	✓ Levha Hareketlerinin Yer Kabuğuna Etkileri ✓ Sıcaklık Farkından Kaynaklanan Hava Olayları Yaşamımızı Etkiler

* NOT: Bu tablodaki veriler, ALİM, M' nin 2006 yılında Kastamonu Eğitim Dergisi'ndeki "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'de ve İlköğretimde Çevre Eğitimi" adlı makalesinden alınmıştır.

Tablo 2.3. İlköğretim 2. Kademedeki Eski ve Yeni Müfredatların Karşılaştırılması.

2.5. Çevre İle İlgili Faaliyet Yürüten Kuruluşlar

Çevre ile insan, insanlığın varoluşundan bu yana etkileşim içerisinde. Geçmişte insan nüfusunun az oluşu ve göçebe hayat nedeniyle insan ile çevre arasındaki etkileşimi, mutualist bir yaşam şeklinde sürdürse de zamanla nüfusun artışı, insanların yerleşik hayata geçişi, sanayinin gelişmesi, teknolojinin ilerlemesi gibi sebeplerle çevre aleyhine olacak şekilde değiştirmiştir.

Çevredeki bozulmalar ve çevresel sorunlar (içme suyu azlığı, küresel ısınma, sera etkisi vb.) günümüze kadar artarak devam etmiş ve belli bir noktadan sonra çoğunluğuna insanın sebep olduğu çevresel sorunlar, insanı da etkilemeye başlamıştır.

Çevre sorunlarının kendisini de etkileyecek boyuta ulaşması insanoğlunu, uluslararası ve ulusal boyutta önlemler almaya itmiştir. Bu çevre sorunlarını önleme ve çevreyi koruma çalışmaları 1960'lardan sonra uluslararası boyutta 1980'lerden itibaren de ulusal boyutta gerek devlet kurumları aracılığıyla gerekse de sivil toplum kuruluşlarının kurulan dernekler, vakıflar ve platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Kavas (2011), Türkiye'deki Gönüllü Çevre Örgütleri adlı yüksek lisans tezinde bazı gönüllü çevre örgütleri ve bu çevre örgütlerinin ilişkili olduğu bazı kurumlar ile ilgili bilgi vermiştir. Kavas (2011), Türkiye'deki gönüllü çevre örgütlerini şöyle sıralamıştır;

Platformlar

- Derelerin Kardeşliği Platformu
- Nükleer Karşıtı Platform
- Batı Akdeniz Çevre Platformu

Radikal Çevre Örgütleri

- Toplumsal Ekoloji Grubu
- Greenpeace (Yeşil Barış Örgütü)

Çevre Korumacı Örgütler

- Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı(ÇEVKOR)	- Doğa İle Barış Derneği
- Doğal Hayatı Koruma Derneği(DHKD)	- Doğa Derneği
- Türkiye Çevre Vakfı(TÇV)	- Tarihi Kentler Birliği(TKB)
- Türk Tabiatını Koruma Derneği(TTKD)	- TEMA - ÇEKÜL

Kavas (2011)'a göre yukarıda belirtilen çevre örgütlerinin yanında, sıkça adından bahsettiren çevreci gönüllü örgütlerin bazıları şunlardır:

- Av ve Yaban Hayatını Koruma Geliştirme ve Tanıtma Vakfı
- Çevre Koruma ve Ambalaj Atıklarının Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO)
- Doğa ile Barış Derneği, Deniz Temiz Derneği (TURMEPA)
- Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK)
- Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV)
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV)
- Kalite Derneği, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği
- Su Altı Araştırma Derneği, Kuş Araştırmaları Derneği
- Çevre Duyarlılığı Grubu
- Bodrum Gönüllüleri Derneği
- Doğa Tarihi Araştırma Derneği
- Çevre Gönüllüleri Derneği
- Yeşil Artvin Derneği
- Doğa Sevenler Derneği
- Dünya Dostlar Derneği
- Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği
- Ekoloji Grubu
- Türkiye Hayvanları Koruma Derneği
- Türkiye Ormancılık Derneği
- Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği
- Türkiye Toprak İlmi Derneği
- Türkiye Turing Otomobil Kurumu
- Türkiye Ziraatçılar Derneği
- Türkiye Bitki Koruma Derneği
- Çelik Gülersoy Vakfı 132
- Ege Çevre Sağlığı Derneği
- Veteriner Hekimler Derneği ve benzerleridir.

Bunların yanında, özellikle 2000'li yıllarda kurulan, özellikle yerel düzey ve bölgesel düzeyde hareket eden ve çevre sorunlarını radikal ve köktenci gözden değerlendiren platformlar da (Çevre ve Tanıtım Platformu (ÇETAP), Yerel Gündem 21 Çevre Platformu vb.), gönüllü çevre örgütleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışmalardan hareketle, ulusal boyutta faaliyet gösteren çevre bazı çevre kurum ve kuruluşları (Tablo 2.4) ile uluslararası düzeyde çalışma yapan çevre kuruluşları (Tablo 2.5)'na ait kuruluş merkezi, kuruluş yılı ve kuruluş amaç ve hedeflerine yönelik bazı bilgilere yer vermeye çalışılacaktır.

2.5.1. Ulusal Kuruluşlar

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)	Ankara - 2003	Çevrenin korunması ve iyileştirilmesini, Doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunmasını, Doğal bitki ve hayvan varlığı ile doğal zenginliklerin korunması ve geliştirilmesini, Her türlü çevre kirliliğinin önlenmesini sağlamak.
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı	Ankara - 2003	Kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihî ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek.
T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Ankara - 1983	
Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK)	İstanbul- 1972	Doğa ve çevre koruma politikalarına bilimsel temelli ve insanı da gözetken bir yaklaşımla etki etmek. Bölgesel, yerel ve ulusal doğa koruma örgütlenmeleri için birleştirici ve güçlendirici olmak. Eğitime önem veren, aktif gönüllülere dayalı bir kurumsal yapıyı ve hafızayı esas alan, etkili, tanınmış, güvenilir bir doğa ve çevre koruma kurumu olmak.
Çevre ve Kültür Vakfı (ÇEKÜL)	İstanbul - 1990	Ülkemizin doğal, tarihsel ve kültürel varlıklarını korumak
Toprak Bilimi Derneği	Ankara – 1964	Türkiye'de teorik ve uygulamalı sahalarda toprak bilimini geliştirmek, yaymak ve benimsetmek.
Türkiye Erozyonla Mücadele ve	İstanbul - 1992	Ülkemizde doğal varlıkların ve çevre sağlığının korunması, erozyonla mücadele,

Ağaçlandırma Vakfı (TEMA)		toprak örtüsü ve toprağın korunması ve ağaçlandırmanın önemi hakkında kamuoyunu eğitmek ve bilinçlendirmek. Erozyon felaketinin doğuracağı sonuçlar, alınacak önlemler konusunda halkımızı bilgilendirmek, bilinçlendirmek. Ağaç ve orman sevgisini topluma mal etmek.
Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO)	İstanbul - 1991	Türkiye’de ambalaj atıklarının ekonomik ve düzenli geri kazanımı için sanayi, yerel yönetim ve tüketicilerin katkı ve katılımları ile sürdürülebilir bir geri kazanım sisteminin kurulmasına katkıda bulunmak.
Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye)	İstanbul - 1996	Küresel iklim değişikliği ve doğal kaynakların sürdürülemez tüketimi gibi insan kaynaklı olan, hem doğal yaşam alanlarının hem de türlerin kaybıyla sonuçlanan tehditleri durdurmak.
Doğa Derneği	Ankara - 2002	İnsanın bütün varlıklara ve ekolojik bütüne saygı duyduğu; var oluşunun doğa üzerindeki etkisini bilerek yaşadığı ve sonucunda, doğanın korunmasını gerektirmeyecek bir yaşam tarzını benimsediği bir dünyaya ulaşmak.
Kuş Araştırmaları Derneği-KAD-	Ankara – 1998	Türkiye’nin kuş varlığı ve yaşama ortamlarının korunmak.
Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV)	İstanbul - 1996	Türkiye sularını araştırmak ve bu sulardaki yaşamı araştırmak, tanıtmak ve korumak.
Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV)	Ankara – 1993	Mavi Bayrak Programı (sağlıklı yüzme suyu, donanımlı plaj ve iyi bir çevre yönetimi ile çevre bilinçlendirme etkinlikleri)’nı ülkemizde de başlatabilmek.

Tablo 2.4. Ulusal Düzeyde Faaliyet Gösteren Bazı Çevre Kurum ve Kuruluşları.

2.5.2. Uluslararası Kuruluşlar

Birleşmiş Milletler (BM)	1945 New York	Uluslar ilişkileri istikrara kavuşturmak ve barışı daha sağlam temeller üzerine oturtmanın yanı sıra çevreyi korumak da amaçları arasında yer almaktadır.
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)	Roma - 1943	Açlığı yok etmek ve beslenme şartlarını iyileştirmek.
Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)	Viyana - 1873	Birleşmiş Milletler sistemi kapsamında, meteoroloji, su bilimi ve çevresel bilimler konusunda bilimsel ve otoriter görüşler dile getirmek.
Bölgesel Çevre Merkezi (REC)	Macaristan 1990	REC, üyelerine, çevre politikaları, biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, yenilenebilir enerji, çevresel bilgi ve atık yönetimi gibi konularda etkin çözümler üretebilmeleri için destek vermek.
Greenpeace	1971-Amsterdam	Dünyadaki doğal hayatı ve çeşitliliği korumak.
World Wild Foundation (WWF)	Londra - 1961	Doğal dünya ile uyumlu insan yaşamını sağlamak ve dünyadaki doğal çevrelerin tahribatını azaltmak.
Uluslar arası Ekolojik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)	1972 Tholey-Theley ALMANYA	Organik tarımın prensiplerine dayalı olarak ekonomik, ekolojik ve sosyal adaptasyonları tüm dünyaya yaymak.
Forest Stewardship Council	1993	Dünya ormanlarını korumak.

Earth Watch Institute

İnsanları dünya çapında bilimsel alan çalışmaları yapmaları için motive etmek, sürdürülebilir bir çevre için harekete geçmelerini sağlamak ve güzel bir dünya yaşamı için bilgi vermek.

**Friends of the Earth
International**

Doğayla uyum içinde yaşayan toplumlara sürdürülebilir ve barış dolu dünya sağlamak.

Alternatif Teknolojiler Merkezi 1975

21. yüzyıldaki çevresel faktörlere pratik çözümler sağlayarak, insanlara daha kaliteli yaşam sunmak.

**Commonwealth Forestry
Association (CFA)** 1921

Ormanlık alanların durumlarında iyileştirme çalışmaları yapmak.

**Climate Action Network
Europe (CAN Europe)** 1989

Küresel iklimin korunması hakkında insanları bilgilendirmek ve çevreyi korumak.

European Environment Bureau

Avrupa Birliği düzeyinde sürdürülebilir çevre politikaları kurmak, çevreyi korumak ve insanlara sürdürülebilir çevre hakkında sosyal duyarlılık kazandırmak.

**Uluslararası Fauna ve Flora
(FFI)** 1903

Avlanma ve yaşam alanlarının tahribatı yüzünden azalan Afrika memelilerini korumak.

Tablo 2.5. Uluslararası Düzeyde Faaliyet Gösteren Bazı Çevre Kurum ve Kuruluşları.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, Siirt ili Merkez ilçesindeki İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okulları ve bu okullarda öğrenim gören ikinci kademe (6., 7. ve 8. sınıf) öğrencileri oluşturmaktadır.

Çepni (2010), örneklem sayısının tespiti konusunda “Araştırma ve proje çalışmalarına giriş” kitabında, “*Cohen ve Manion (1989)*’un da belirttikleri gibi, eğer toplanan veriler üzerinde istatistiksel işlemler veya analizler yapılacaksa bu sayının en az 30 olması gerekir. Bu durum anket çalışmaları için en az 100, deneysel ve nedenini bulmak için yapılan karşılaştırmalı çalışmalar içinse her bir grup için en az 15 kişiden oluşmalıdır (Borg ve Gall, 1989)” ifadelerine yer vermiştir.

Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılı güz döneminde, Siirt ili merkez ilçesinde farklı sosyal yaşam alanlarına sahip ilköğretim okullarından araştırmaya uygun olacak şekilde araştırmacı tarafından seçilen 5 okuldan ve bu okullarda öğrenim gören 651 ikinci kademe öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenci ve sınıflar, okul idaresi tarafından veri araçlarının uygulandığı zaman dilimindeki ders durumu göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

3.2. Araştırmanın Metodu

Bu çalışmada, betimsel araştırmalar kapsamında bulunan survey (tarama) yöntemi kullanılmıştır. *Survey yöntemi, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır* (Karasar, 2000).

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak çevre eğitimi konusunda uzman kişilerin görüşleri ışığında araştırmacı tarafından hazırlanan ve iki kısımdan oluşan bir

görüş formu kullanılmıştır. Veri toplama aracının 1. basamağını “Çevre Duyarlılığı Görüş Formu (ÇDGF)”, 2. basamağını ise “Çevre Bilinci Görüş Formu (ÇBGF)” oluşturmaktadır.

ÇDGF’nda, öğrencilerin çevre ile ilgili bilgilere ne denli sahip oldukları, sosyal yaşam alanlarında gerçekleşen bir takım çevre olayları hakkında sahip oldukları bilgiler var ise bu bilgilere hangi yollarla ulaştıklarını içeren 8 adet liste halinde hazırlanmış soru bulunmaktadır.

ÇBGF’nda, öğrencilerin çevre bilincinin yerleştirilmesinde etkili olan aile, okul ve sosyal yaşam alanı gibi faktörlerle ilgili problemlerin yaşanıp yaşanmadığı, varsa problemlerin hangi faktörle ilgili yaşandığını tespit etmek amacıyla hazırlanmış toplam 15 soru bulunmaktadır.

3.4. ÇBGF’nun Güvenilirliği

İlk olarak 25 sorudan oluşan ÇBGF, ön uygulama ile 102 öğrenciye uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS 15.0 programı ile betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Değerlendirme sonucunda uzman kişilerin de görüşleri alınarak güvenilirliği düşük olan maddeler görüş formundan çıkarılmış ve böylelikle çevre bilinci görüş formumuza son şekli verilmiştir. ÇBGF’nun 15 soruluk son şeklinin güvenilirlik katsayısı ($\text{Alpha}=0,72$) olarak hesaplanmıştır.

3.5. ÇDGF ve ÇBGF’nun Geçerliliği

Geçerlik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini ne derece doğru ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır. Kapsam geçerliliği, testi oluşturan maddelerin, ölçülmek istenen davranışı (özelliği) ölçmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığının göstergesidir. Kapsam geçerliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan biri, uzman görüşüne başvurmaktır. Yapı geçerliliği, testin ölçülmek istenen davranış bağlamında soyut kavramı (faktörü) doğru bir şekilde ölçebilme derecesini gösterir (Büyüköztürk, 2011).

ÇDGF ve ÇBGF araştırmacı tarafından hazırlanmış ve maddelerin kapsam ve yapı geçerliliği açısından değerlendirilmesinde uzman görüşlerine (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki iki öğretim üyesinin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda görevli beş öğretim) başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda görüş formlarındaki maddelere son şekli verilmiştir.

3.6. Bulguların Değerlendirilmesinde Kullanılan İstatistikî Teknikler

İstatistiksel teknik olarak, betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Betimsel alışmalar, genelde verilen bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülür. Bu tür araştırmalarda asıl amaç incelenen durumu etraflıca tanımlamak ve açıklamaktır (Çepni, 2010).

Araştırmacı tarafından hazırlanan ÇBGF'ndan elde edilen veriler, SPSS 15.0 paket programına aktarılmış, frekans ve yüzde hesapları yapılarak verilen cevapların dağılımını çizelgelerle gösterilmiştir.

Bulgular kısmında her bir soru için ayrı ayrı değerlendirme yapılırken öncelikle nitel veri sonuçları, daha sonra nicel veri sonuçları sunulmuştur. Elde edilen veriler, her bir soru için irdelenerek tartışılmış ve genel bir sonuca ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar neticesinde, bundan sonra bu araştırma konusunda yapılabilecek çalışmalara az da olsa ışık tutabilecek önerilere yer verilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Araştırmanın Yapıldığı Okullara ve Sınıflara Ait Bilgiler

Araştırma, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Siirt ili Merkez ilçesinde bulunan ve farklı sosyal yaşam alanlarına sahip 5 okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmamıza, bu 5 okulda öğrenim gören ikinci kademe öğrencilerinden toplam 651 öğrenci dâhil edilmiştir. Okul seçimi, araştırmaya uygunluk açısından araştırmacı tarafından, sınıfların seçimi ve buna bağlı olarak öğrenci sayıları okul idaresi tarafından derslerin uygunluk durumuna göre belirlenmiştir.

4.1.1. Okulların bulunduğu sosyal yaşam alanlarının özellikleri

Aşağıda, seçilen okulların bulunduğu sosyal yaşam alanlarına ait özelliklere kısaca değinilmiştir.

[A] **İlköğretim Okulu**, merkezde olmasıyla birlikte genel itibariyle öğrencilerin sosyal aktivitelerini gerçekleştirebileceği bir konuma sahiptir. Tekli öğretim yapılmaktadır.

[B] **İlköğretim Okulu**, Siirt ilinin merkezi bir bölgesinde bulunan öğrencilerin sosyal aktivitelerini gerçekleştirmesinin zor olduğu bir konuma sahiptir. Tekli öğretim yapılmaktadır.

[C] **İlköğretim Okulu**, Siirt ilinin zamanla merkezleşmiş bir bölgesinde bulunan, öğrenci mevcudunun yüksek olmasından dolayı yapılan ek binalarla öğrencilerin, sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecek alanlarının azaldığı bir konuma sahiptir. Tekli öğretim yapılmaktadır.

[D] **İlköğretim Okulu**, diğer okullara göre merkeze biraz daha uzak, sakin bir sosyal yaşam alanına sahip, öğrencilerinin sosyal aktivitelerini rahatlıkla gerçekleştirebileceği bir konuma sahiptir. Tekli öğretim yapılmaktadır.

[E] **İlköğretim Okulu**, il merkezinin yoğun bir bölgesinde olmasına rağmen gerek bahçesi, spor salonları, çok amaçlı salonları ile gerekse alanının büyük olması ile öğrencilerin sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecek bir konuma sahiptir. Tekli öğretim yapılmaktadır.

4.1.2. Sınıfların Türü

Araştırmamıza sadece seçilen okullardaki ikinci kademe öğrencileri (6, 7 ve 8. sınıflar) dâhil edilmiştir. Sınıflarda karma eğitim (kız-erkek) yapılmaktadır. Sınıf mevcutları, okulların konumlarına ve çevresel faktörlere bağlı olarak 30 ila 55 kişilik sınıflardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı; 6. sınıf bazında 216 öğrenci (% 33,2), 7. sınıf bazında 222 öğrenci (% 34,1) ve 8. sınıf bazında 213 öğrenci (% 32,7) şeklinde gerçekleşmiştir. Bu dağılım bize sınıf bazında homojen bir dağılım gerçekleştiğini göstermektedir. Ankete katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımları Şekil 4.1’ de gösterilmiştir.

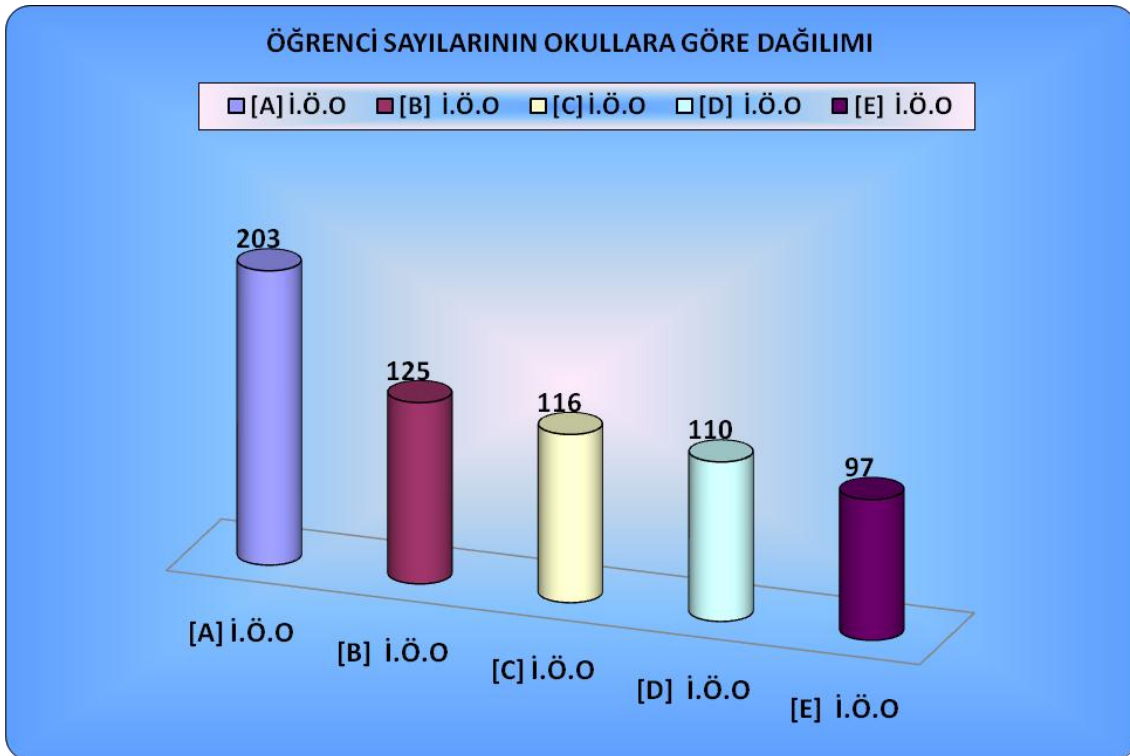
Şekil 4.1. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.

4.1.3. Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı

Çalışmamıza katılan 651 öğrenciden 203'ü [A] İlköğretim Okulu, 125'i [B] İlköğretim Okulu, 116'sı [C] İlköğretim Okulu, 110'u [D] İlköğretim Okulu ve 97'si [E] İlköğretim Okulu öğrencisidir. Öğrenci sayılarının okullara göre dağılımı Tablo 4.1 ve Şekil 4.2' de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı.

OKULLAR/ ÖĞRENCİ SAYILARI	f	%
[A] İlköğretim Okulu	203	31,2
[B] İlköğretim Okulu	125	19,2
[C] İlköğretim Okulu	116	17,8
[D] İlköğretim Okulu	110	16,9
[E] İlköğretim Okulu	97	14,9
Toplam	651	100

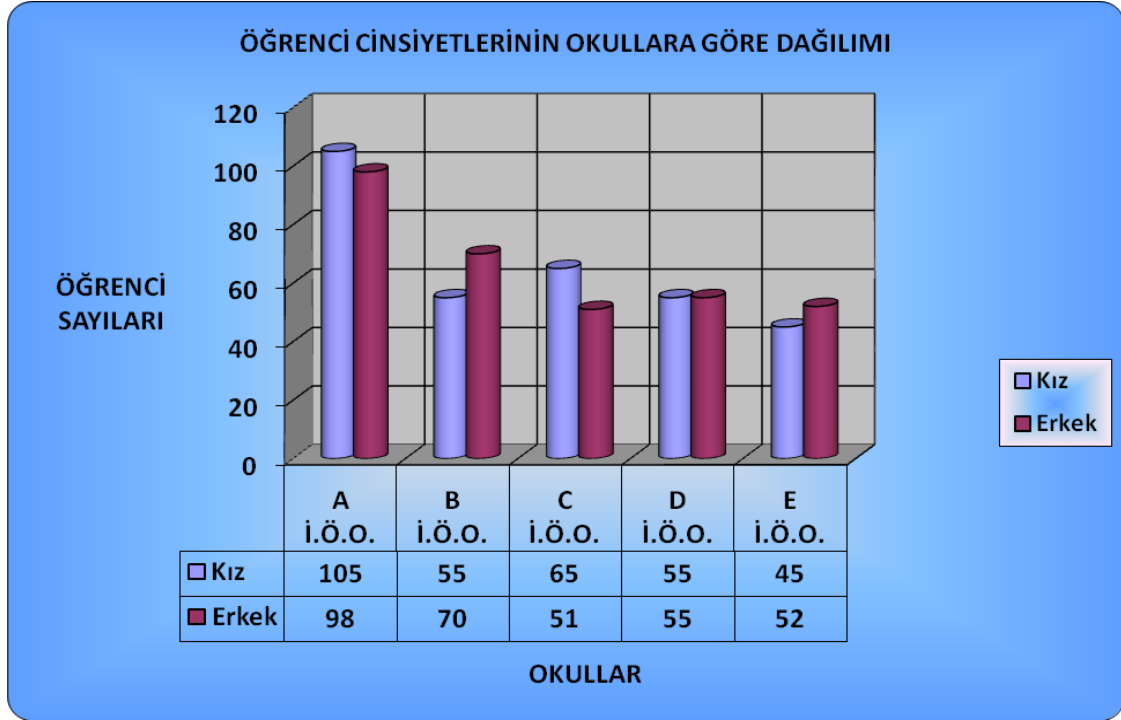

Şekil 4.2. Öğrenci Sayılarının Okullara Göre Dağılımı

4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

4.2.1. Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımları

Ankete katılan 651 öğrenciden 325'i kız öğrenci, 326'sı erkek öğrencidir. Öğrenci cinsiyetlerinin genel dağılımı ve okullara göre dağılımı Şekil 4.3' te verilmiştir.

Şekil 4.3. Öğrenci Cinsiyetlerinin Okullara Göre Dağılımı.

4.2.2. Anne ve Babaların Eğitim Durumları

Annelerin Eğitim Durumları: Öğrenci annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında (Tablo 4.2); % 19'unun Okur-yazar olmadığı görülürken, % 45,2'sinin İlkokul mezunu olduğu, % 19,7'sinin Ortaokul mezunu olduğu, % 14,4'ünün Lise mezunu olduğu ve % 1,7'sinin Fakülte-yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2. Öğrenci Annelerinin Eğitim Durumları

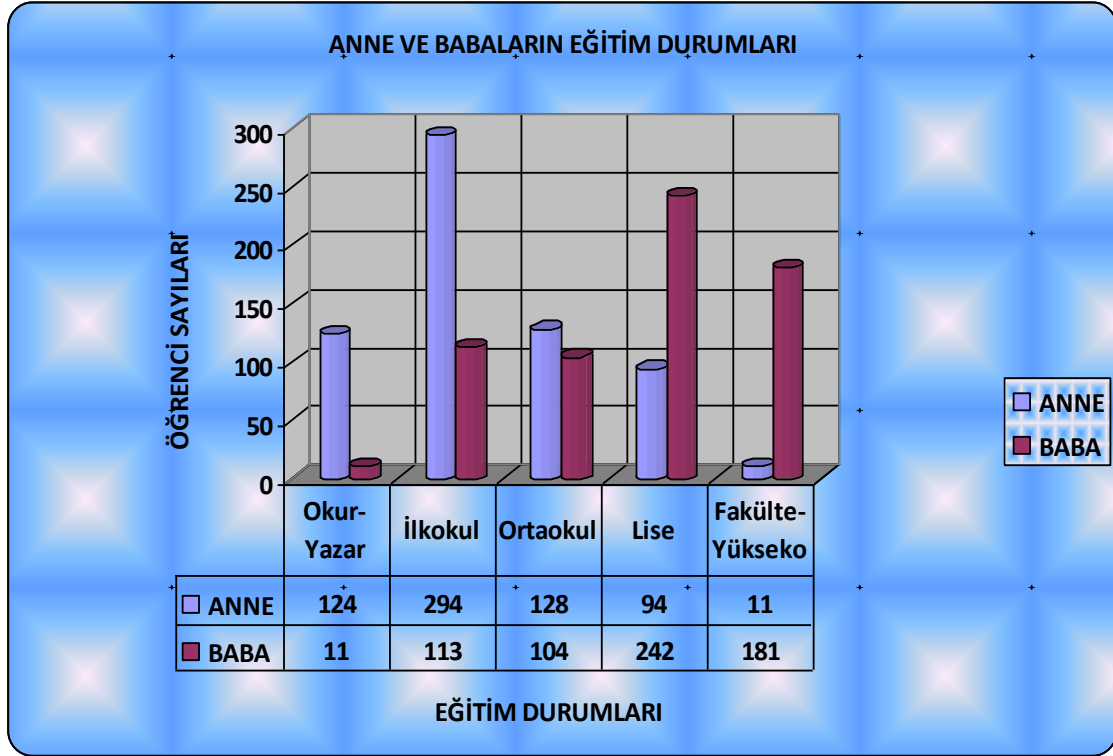
Eğitim Durumu / Anne	f	%
Okur - yazar değil	124	19,0
İlkokul	294	45,2
Ortaokul	128	19,7
Lise	94	14,4
Fakülte - Yüksekokul	11	1,7
Toplam	651	100,0

Babaların Eğitim Durumları: Öğrenci babalarının eğitim durumlarına bakıldığında (Tablo 4.3); % 1,7'sinin Okur-yazar olmadığı görülürken, % 17,4'ünün İlkokul mezunu olduğu, % 16,0'sının Ortaokul mezunu olduğu, % 37,2'sinin Lise mezunu olduğu ve % 27,8'inin Fakülte-yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3. Öğrenci Babalarının Eğitim Durumları

Eğitim Durumu / Baba	F	%
Okur - Yazar değil	11	1,7
İlkokul	113	17,4
Ortaokul	104	16,0
Lise	242	37,2
Fakülte - Yüksekokul	181	27,8
Toplam	651	100,0

Anne ve babaların eğitim durumları karşılaştırıldığında (Şekil 4.4); Tablodaki değerler, babaların eğitim durumlarının annelerin eğitim durumlarına göre daha yüksek bir seviyede olduğunu görülmektedir. Tablo 4.2 ve Tablo 4.3'ten de anlaşılacağı üzere babaların okur-yazar olmama oranı % 1,7 iken bu oran annelerde % 19,0 oranındadır.

Şekil 4.4. Anne ve Babaların Eğitim Durumlarının Karşılaştırılması

4.2.3. Anne ve Babaların Meslek Durumları

Annelerin mesleki dağılımına bakıldığında (Tablo 4.4); annelerin büyük bölümünün (% 97,5) “serbest meslek grubu”nda olduğu görülmektedir. Anketler birebir incelenmiş ve “serbest meslek grubu” seçeneğini işaretleyen öğrencilerin verdikleri bilgiler doğrultusunda 5 annenin vefat ettiği, 630’unun ise ev hanımı olduğu görülmüştür.

Tablo 4.4. Öğrenci Annelerinin Mesleki Durumları

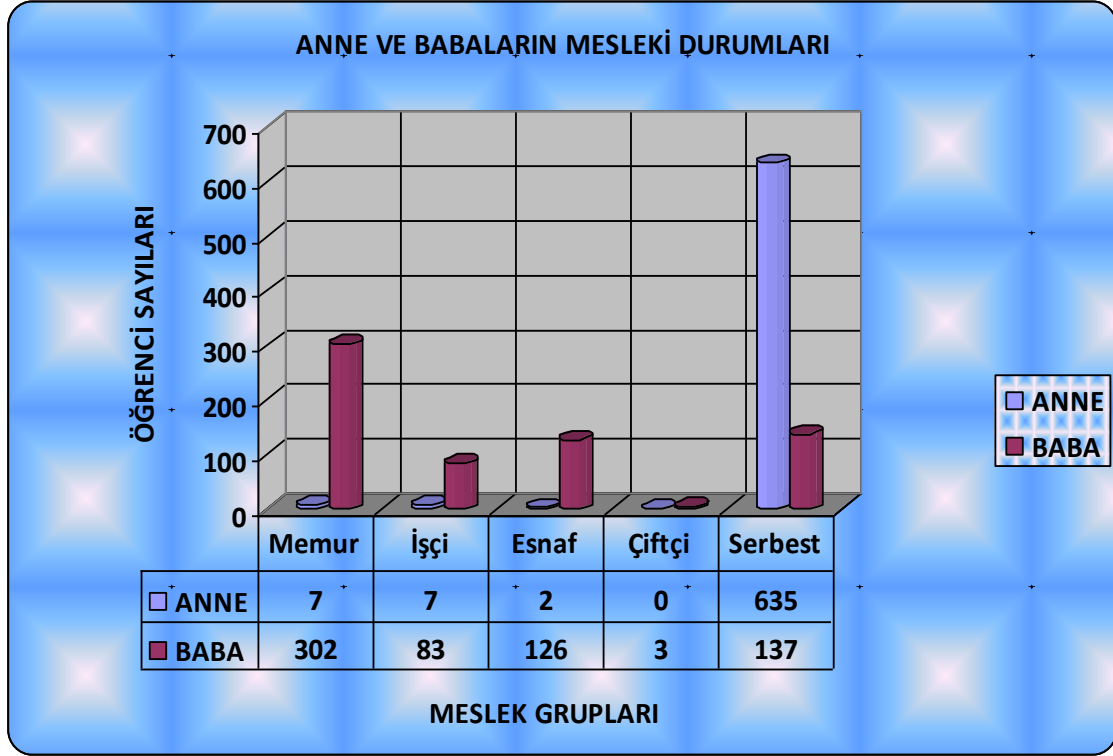
Mesleki Durum / Anne	f	%
Memur	7	1,1
İşçi	7	1,1
Esnaf	2	,3
Serbest meslek	635	96,7
Boş	5	,8
Toplam	651	100,0

Babaların mesleki dağılımına bakıldığında (Tablo 4.5); % 46,4 oranıyla “Memur” olanlar dikkati çekmektedir. Bu meslek grubunu, % 21,0 ile “Serbest meslek grubu” izlemektedir. Ayrıca Anketler birebir incelenmiş ve “serbest meslek grubu” seçeneğini işaretleyen öğrencilerin verdikleri bilgiler doğrultusunda babaların 15’inin vefat ettiği, 122’sinin ise büyük bir bölümünün ise serbest meslek bazında şoför, müteahhit, seyyar satıcı vs. gibi mesleklere sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.5. Öğrenci Babalarının Mesleki Durumları

Mesleki Durum / Baba	f	%
Memur	302	46,4
İşçi	83	12,7
Esnaf	126	19,4
Çiftçi	3	,5
Serbest meslek	122	18,7
Boş	15	2,3
Toplam	651	100,0

Öğrencilerin anne ve babalarının mesleki durumları karşılaştırıldığında (Şekil 4.5); Babaların memur ağırlıklı annelerin ise ev hanımı ağırlıklı bir meslek dağılımına sahip oldukları görülmektedir.

Şekil 4.5. Anne ve Babaların Mesleki Durumlarının Karşılaştırılması.

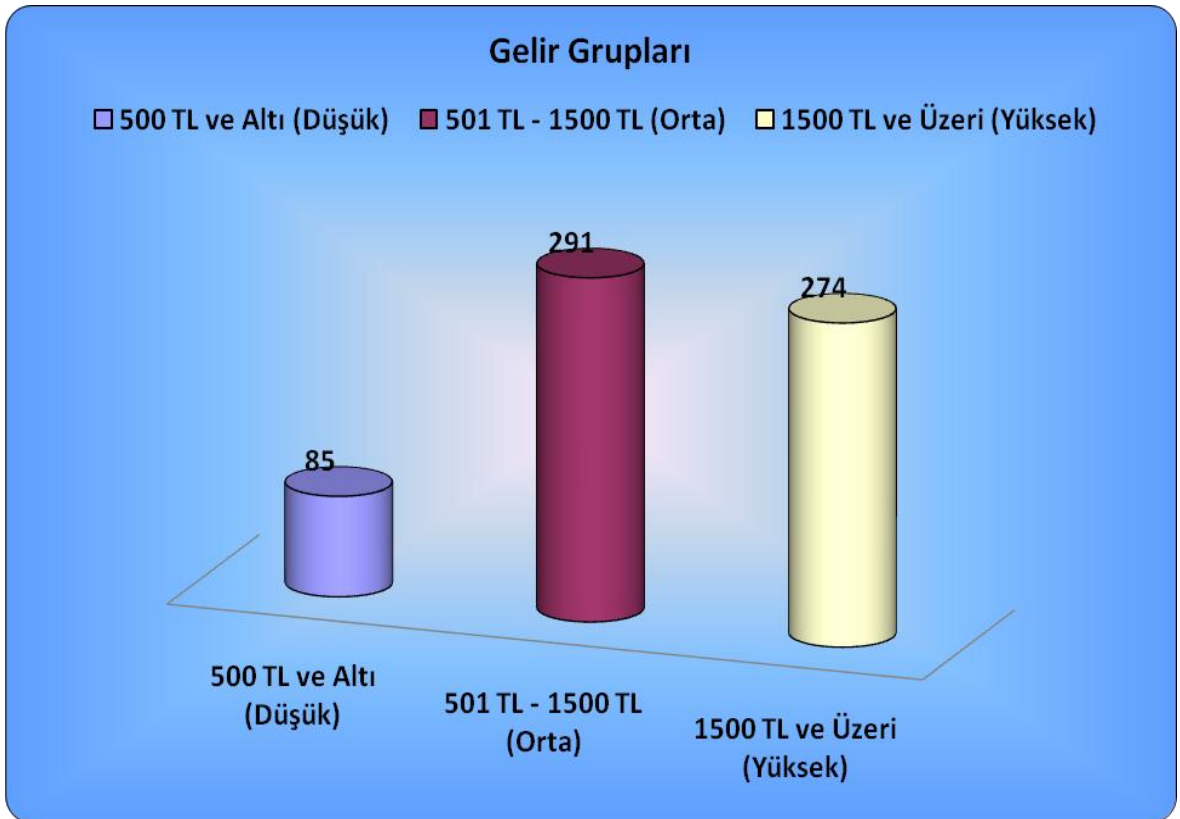
4.2.4. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Durumu

Öğrenci ailelerinin aylık gelir dağılımlarına bakıldığında (Tablo 4.6); % 42,1'inin "1500 TL ve üzeri" gelir düzeyinde olduğu görülmektedir.

Aylık 500 TL ve altı gelire sahip olanlar "düşük", 501 TL – 1500 TL gelire sahip olanlar "orta" ve 1500 TL'nin üzerindeki gelire sahip olanlar ise "yüksek" gelir grubu olarak sınıflandırıldığında (Şekil 4.6); öğrenci ailelerinin % 13,1'i "düşük", % 44,8'i "orta" ve % 42,1'i "yüksek" gelir grubunda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4.6. Öğrenci Ailelerinin Gelir Dağılımları.

Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Durumu		f	%
Düşük Gelir	500 TL ve altı	85	13,1
Orta Gelir	501 TL - 1500 TL	291	44,8
Yüksek Gelir	1500 TL ve üzeri	274	42,1
Toplam		651	100,0

Şekil 4.6. Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Dağılımları.

4.3. ÇDGF ve ÇBGF’ndan Elde Edilen Veriler ve Analizleri

Bu bölümde, veri toplama araçlarından Çevre Duyarlılığı Görüş Formu (ÇDGF) ve Çevre Bilinci Görüş Formu (ÇBGF) elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular, betimsel yollarla analiz edilmiş ve elde edilen nicel veriler, nitel bir şekilde sunulmuştur.

4.3.1. Çevre Duyarlılığı Görüş Formunun (ÇDGF) Analizi

Bu veri toplama aracında, öğrencilerin çevresel etkinlikler içerisinde yer alıp almadıklarını, çevre ile ilgili bilgilere ne denli sahip olduklarını, sosyal yaşam alanlarında gerçekleşen bir takım çevre olayları hakkında sahip oldukları bilgiler var ise bu bilgilere hangi yollarla ulaştıklarını ortaya çıkarmayı amaçlayan 8 adet liste halinde hazırlanmış soru bulunmaktadır.

Bilgiye ulaşılan yollar arasında aile, okul ve sosyal yaşam alanı ve bu yaşam alanı içerisindeki etkin faktörlere yer verilmiştir. Buradaki amaç, öğrencilerin bilgiyi elde etmede ya da bilgiye ulaşmada hangi faktörden daha fazla yararlandıklarını ortaya koyabilmektir.

Bu bölümde her bir sorunun analizi ayrı ayrı yapılacaktır.

• 1. Sorunun Analizi

Bu soruda, öğrencilerin bir ya da daha fazla seçeneği işaretleyebilmelerine olanak tanınmıştır.

Soru : Sana göre çevreyi oluşturan faktörler aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri olabilir?

Seçenekler : Taş Toprak Su
Hava Orman Ağaç

Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde; öğrencilerin % 87,4'ünün toprak, % 82,9'unun hava, % 81,2'sinin su, % 77,5'inin ağaç, % 53,3'ünün orman ve % 41,6'sının taş seçeneğini işaretledikleri görülmektedir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Öğrencilerin “Sana göre çevreyi oluşturan faktörler aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Okullara Göre Dağılımları.

Sana göre çevreyi oluşturan faktörler aşağıdakilerden <u>hangisi</u> ya da <u>hangileri</u> olabilir?	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(% değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
						f	%
• TAŞ	101	42	60	26	42	271	41,6
• TOPRAK	187	109	107	85	81	569	87,4
• SU	175	99	97	75	83	529	81,2
• HAVA	166	102	101	88	83	540	82,9
• ORMAN	134	45	62	51	55	347	53,3
• AĞAÇ	160	99	104	76	66	505	77,5

Yukarıda sayılan bütün faktörler çevreye ait birer faktör olmasına rağmen bu faktörlerin tamamının çevreye ait birer faktör olduğunu ifade eden öğrenci sayısı sadece 156 (% 23.0)'dır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. 1. Sorudaki Seçeneklerin Tamamını İşaretleyen Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı.

Birinci sorudaki seçeneklerin tamamını cevaplayan öğrencilerin sayısı	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(% değer, 156 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
						Sayı	%
	78	14	29	10	25	156	23,9

• **2. Sorunun Analizi**

Bu soruda, öğrencilerin sadece bir seçeneği cevaplamaları istenmiştir.

Soru : Çevre kirliliği denilince aklına ne tür kirlilik gelmektedir?

- Seçenekler** :
- Su Kirliliği Hava Kirliliği
- Gürültü Kirliliği Toprak Kirliliği
- Nükleer Kirlilik

“Çevre kirliliği denilince aklına ne tür kirlilik gelmektedir?” sorusuna, ankete katılan öğrencilerin 341’i öğrenci (% 52,4) “Hava Kirliliği” yanıtını verirken 150 öğrenci (% 23,0) “Toprak Kirliliği” cevabını vermiştir. Öğrencilerin okul bazında verdikleri yanıtların nicel değerleri Çizelge 4.3’ te verilmiştir.

Çizelge 4.3. Öğrencilerin “Çevre kirliliği denilince aklına ne tür kirlilik gelmektedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Okullara Göre Dağılımları.

Çevre kirliliği denilince aklına ne tür kirlilik gelmektedir?	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(% değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.)	
						TOPLAM	
						f	%
• Su Kirliliği	17	10	8	5	6	46	7,1
• Hava Kirliliği	108	52	59	67	55	341	52,4
• Gürültü Kirliliği	8	6	6	5	4	29	4,5
• Toprak Kirliliği	32	47	34	20	17	150	23,0
• Nükleer Kirlilik	38	10	9	13	15	85	13,0

• **3. Sorunun Analizi**

Bu soruda, iki aşamalı yanıt verme durumu söz konusudur. Öğrencilerden her iki aşamada da sadece bir seçeneği cevaplamaları istenmiştir.

Soru

1. Aşama : Çevreyi koruman gerektiğini biliyor musun?

1. Aşama sorusuna Evet yanıtını verenlerden, 2. Aşamadaki soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

2. Aşama : Çevreyi koruman gerektiğini ilk olarak nereden öğrendin?

Seçenekler

1. Aşama : EVET HAYIR

2. Aşama : Aile Okul Sosyal Çevre
 İnternet TV Diğer

Öğrencilerin, 1. Aşamadaki soru olan “Çevreyi koruman gerektiğini biliyor musun?” sorusuna % 99.5’i “Evet” yanıtını vermiştir. (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Öğrencilerin, “Çevreyi koruman gerektiğini biliyor musun?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.

S-3	1. Aşama	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(% değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.)	
							f	%
	Çevreyi koruman gerektiğini biliyor musun?						TOPLAM	
•	EVET	203	125	116	108	96	648	99,5
•	HAYIR	---	---	---	2	1	3	0,5

Bu farkındalığa hangi faktör aracılığıyla varıldığı ise 2. aşamadaki soru ve bu soruya ilişkin öğrencilerin verdikleri yanıtlar ile Çizelge 4.5'te ortaya konulmuştur.

Çizelge 4.5. Öğrencilerin, “Çevreyi Koruman Gerektiğini İlk Olarak Nereden Öğrendin?” Sorusuna Yanıtları.

S-3 2. Aşama	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(%) değerler, 648 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
						TOPLAM f	%
Çevreyi koruman gerektiğini <u>ilk</u> <u>olarak</u> nereden öğrendin?							
• Aile	159	96	104	89	75	523	80,7
• Okul	29	24	4	14	15	86	13,3
• Sosyal Çevre	11	5	8	4	4	32	4,9
• İnternet	2	---	---	---	1	3	0,5
• TV	2	---	---	1	1	4	0,6
• Diğer	---	---	---	---	---	---	0,0

• 4. Sorunun Analizi

Bu soruda, iki aşamalı yanıt verme durumu söz konusudur. Öğrencilerden her iki aşamada da sadece bir seçeneği cevaplamaları istenmiştir.

Soru

1. Aşama : Çevrende herhangi bir kirlilik var mı?

1. Aşama sorusuna Evet yanıtını verenlerden, 2. Aşamadaki soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

2. Aşama : Çevrendeki bu kirlilikten dolayı kimi sorumlu tutuyorsun?

Seçenekler

1. Aşama : EVET HAYIR

2. Aşama : Kendimi Ailemi Çevremi
 Belediyeyi Çevre Müd. Diğer

Öğrencilerin, 1. Aşamadaki soru olan “Çevreyi herhangi bir kirlilik var mı?” sorusuna % 97.5’i “Evet” yanıtını vermiştir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Öğrencilerin “Çevrende herhangi bir kirlilik var mı?” sorusuna yanıtları.

S-4 1. Aşama Çevreyi herhangi bir kirlilik var mı?	[A]	[B]	[C]	[D]	[E]	TOPLAM	
	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	f	%
• EVET	201	122	112	105	95	635	97,5
• HAYIR	2	3	4	5	2	16	2,5

(%) değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.

Öğrencilerin tespit etmiş olduğu çevre kirliliğinden kimin sorumlu olduğu ise 2. aşamadaki soru ve bu soruya ilişkin öğrencilerin verdikleri yanıtlar ile Çizelge 4.7’de ortaya konulmuştur.

Çizelge 4.7. Öğrencilerin “Çevrendeki bu kirlilikten dolayı kimi sorumlu tutuyorsun?” Sorusuna Yanıtları.

S-4 2. Aşama Çevrendeki bu kirlilikten dolayı kimi sorumlu tutuyorsun?	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(%) değerler, 635 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
	TOPLAM						f
• Kendimi	2	2	3	3	1	11	1,7
• Ailemi	---	1	---	---	---	1	0,2
• Çevremdeki İnsanları	137	98	95	60	56	446	70,2
• Belediyeyi	55	14	9	28	27	133	20,9
• Çevre Müdürlüğünü	5	6	3	11	11	36	5,7
• Diğer	2	1	2	3	---	8	1,3

“Çevrendeki kirlilikten kimi sorumlu tutuyorsun?” sorusuna, öğrencilerin % 70,2’si “Çevremi” sorumlu tutuyorum yanıtını verirken, % 20,9’u Belediyeyi sorumlu tutuyorum yanıtını vermiştir. Çevre kirliliği konusunda Kendini sorumlu tutanların oranı % 1,7 olurken, aileyi sorumlu tutanların oranı ise sadece % 0,2’de kalmıştır.

• 5. Sorunun Analizi

Bu soruda, üç aşamalı yanıt verme durumu söz konusudur. Öğrencilere, ikinci aşamada birden fazla seçeneği işaretleyebilmelerine olanak tanınmışken, üçüncü aşamada sadece bir seçeneği cevaplamaları istenmiştir.

Soru

1. Aşama : Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi var mı?

1. Aşama sorusuna Evet yanıtını verenlerden, 2. Aşamadaki soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

2. Aşama : Aşağıda sıralanan çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlardan hangisini veya hangilerini tanıyorsun?

1. soruda Hayır yanıtını verenlerden, 3. Aşamadaki soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

3. Aşama : Bu kurum ve kuruluşları tanımama sebebin nedir?

Secenekler

1. Aşama : EVET HAYIR

2. Aşama : Çevre ve Orman Bak. Kültür ve Turizm Bak.
 WWF-Türkiye TBD
 DHKD TÜRÇEV
 TÜDAV TÜRÇEK
 ÇEKÜL TEMA
 ÇEVKO KAD

3. Aşama : Merak etmiyorum. Bu nedenle araştırma gereği duymadım.
 Bu kuruluşların, çevre ile ilgili yeterince etkinlik düzenlememiş olması.
 Çevremde, bu kuruluşların faaliyetlerini yürüten kimse olmadığından tanımıyorum.
 Diğer

“Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi var mı?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde (Çizelge 4.8); öğrencilerin % 86,0’ı Evet (bilgim var), % 14,0’ı ise Hayır (bilgim yok) yanıtını vermiştir.

Çizelge 4.8. Öğrencilerin, “Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi var mı?” Sorusuna Yanıtları.

S-5 1. Aşama Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi var mı?	[A]	[B]	[C]	[D]	[E]	(% değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur)	
	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	TOPLAM.	
						f	%
• EVET	183	99	109	79	90	560	86,0
• HAYIR	20	26	7	31	7	91	14,0

2. Aşamadaki, “Aşağıda sıralanan çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlardan hangisini veya hangilerini tanıyorsun?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde(Çizelge 4.9); öğrencilerin 3 kurum ve kuruluşu diğer kurum ve kuruluşlara oranla daha iyi tanıdıkları görülmektedir.

Bu kurum ve kuruluşlar; % 91,7 ile Çevre ve Orman Bakanlığı, % 79,3 ile TEMA ve % 63,2 ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’dır.

Öğrenciler tarafından en az tanınan 3 kurum ve kuruluş ise; % 0,4(binde 4) oranıyla KAD, % 4,3 ile TÜRÇEK ve % 10,2 ile TÜDAV olarak belirtilmiştir.

Çizelge 4.9. Öğrencilerin, “Aşağıda sıralanan çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlardan hangisini veya hangilerini tanıyorsun?” Sorusuna Yanıtları.

S-5 2. Aşama Aşağıda sıralanan çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlardan <u>hangisini</u> veya <u>hangilerini</u> tanıyorsun?	[A]	[B]	[C]	[D]	[E]	TOPLAM	
	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	f	%
• Çevre ve Orman Bak.	171	92	97	70	84	514	91,7
• Kültür ve Turizm Bak.	128	57	66	40	63	354	63,2
• WWF-Türkiye	32	16	32	17	11	108	19,3
• TBD	10	21	13	6	10	60	10,7
• DHKD	33	22	22	14	20	111	19,8
• TÜRÇEV	50	41	31	24	43	189	33,8
• TÜDAV	14	9	10	9	5	57	10,2
• TÜRÇEK	5	3	8	2	5	24	4,3
• ÇEKÜL	60	24	28	14	21	147	26,3
• TEMA	168	64	80	58	74	444	79,3
• ÇEVKO	74	28	36	15	36	189	33,8
• KAD	---	---	---	2	---	2	0,4

(%) değerler, 560 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.

3. Aşamadaki, “Bu kurum ve kuruluşları tanımama sebebin nedir?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde (Çizelge 4.10); seçenekler arasında homojen bir dağılımın olduğu görülmektedir.

Çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlar hakkında bilgim yok diyen öğrenciler, bu kurum ve kuruluşları tanımama sebebi olarak; % 35,1 oranıyla “Çevremde, bu kuruluşların faaliyetlerini yürüten kimse olmadığından tanımıyorum.” yanıtını işaretlemişlerdir. “Diğer” seçeneğini işaretleyen 1 öğrenci ise çevre ile ilgili kurum ve kuruluşları tanımama sebebi olarak “Düşünmek aklıma gelmedi.” şeklinde bir yanıt ortaya koymuştur.

Çizelge 4.10. Öğrencilerin, “Bu kurum ve kuruluşları tanımama sebebin nedir?” Sorusuna Yanıtları.

S-5 3. Aşama Bu kurum ve kuruluşları <u>tanımama</u> sebebin nedir?	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(% değerler, 91 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur. TOPLAM	
						f	%
• Merak etmiyorum. Bu nedenle araştırma gereği duymadım.	9	5	3	8	2	27	29,7
• Bu kuruluşların, çevre ile ilgili yeterince etkinlik düzenlememiş olması.	5	9	3	10	4	31	34,1
• Çevremde, bu kuruluşların faaliyetlerini yürüten kimse olmadığından tanımıyorum.	6	11	1	13	1	32	35,1
• Diğer	---	1	---	---	---	1	1,1

• 6. Sorunun Analizi

Bu soruda, iki aşamalı yanıt verme durumu söz konusudur. Öğrencilerden her iki aşamada da sadece bir seçeneği cevaplamaları istenmiştir.

Soru

1. Aşama : Hiç ağaç diktin mi?

Bu aşamada **Evet** yanıtını verenlerden, 2. Aşamadaki soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

2. Aşama : Ağacın, dikiminde dikkate aldığın en önemli yararı nedir?

Seçenekler

1. Aşama : EVET HAYIR

- 2. Aşama** : Çevreyi güzelleştirir. Yaşam için oksijen üretir.
 Erozyonu önler. Meyvesinden faydalanılır.

Öğrencilerin, 1. Aşamadaki soru olan “Hiç ağaç diktin mi?” sorusuna % 74’ü Evet (Ağaç diktim) yanıtını vermiştir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Öğrencilerin, “Hiç ağaç diktin mi?” Sorusuna Yanıtları.

S-6							(% değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
1. Aşama		[A]	[B]	[C]	[D]	[E]	TOPLAM	
Hiç ağaç diktin mi?		İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	f	%
•	EVET	155	100	71	88	68	482	76,0
•	HAYIR	48	25	45	22	29	169	26,0

2. Aşamadaki, “Ağacın, dikiminde dikkate aldığın en önemli yararı nedir?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde(Çizelge 4.12); öğrencilerin yarısına yakını (% 48,5) ağacı, yaşam için oksijen üretme amacı ile diktiğini ifade etmiştir.

Çizelge 4.12. Öğrencilerin, “Ağacın, dikiminde dikkate aldığın en önemli yararı nedir?” Sorusuna Yanıtları.

S-6							(% değerler, 482 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
2. Aşama		[A]	[B]	[C]	[D]	[E]	TOPLAM	
Ağacın, dikiminde dikkate aldığın en önemli yararı nedir?		İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	f	%
•	Çevreyi güzelleştirir.	30	23	26	36	14	129	26,8
•	Yaşam için oksijen üretir.	86	50	24	40	34	234	48,5
•	Erozyonu önler.	25	18	4	7	14	68	14,1
•	Meyvesinden faydalanılır.	14	9	17	5	6	51	10,6

• **7. Sorunun Analizi**

Bu soruda, iki aşamalı yanıt verme durumu söz konusudur. Öğrencilerden her iki aşamada da sadece bir seçeneği cevaplamaları istenmiştir.

Soru

1. Aşama : Kullandığın su veya enerjide (elektrik, ısı, ışık vb.) tasarruf eder misin?

1. Aşama sorusuna Evet yanıtını verenlerden, 2. Aşamadaki soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

2. Aşama : Niçin tasarruf yapma gereği duyuyorsun?

Secenekler

1. Aşama : EVET HAYIR

2. Aşama : Suya ve enerjiye (elektrik, ısı, ışık vb.) para ödediğimiz için tasarruf yapıyorum.

Dünyadaki su ve enerji rezervleri az olduğundan tasarruf yapıyorum.

Gereksiz kullanımın israf olduğunu bildiğim için tasarruf yapıyorum.

Tasarrufun gerekliliğini ailemden öğrendiğim için tasarruf yapıyorum.

Öğrenciler, 1. Aşamadaki soru olan “Kullandığın su veya enerjide (elektrik, ısı, ışık vb.) tasarruf eder misin?” sorusuna % 85,7 oranı ile Evet (su ve enerjide tasarruf yaparım) yanıtını vermiştir.

Ankete katılan öğrencilerin % 14,3’ü ise Hayır yanıtını vererek hiç tasarruf yapmadığını ifade etmiştir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Öğrencilerin “Kullandığın su veya enerjide (elektrik, ısı, ışık vb.) tasarruf eder misin?” Sorusuna Yanıtları.

<u>S-7</u>							
1. Aşama Kullandığın su veya enerjide (elektrik, ısı, ışık vb.) <u>tasarruf eder misin?</u>	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(%) değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur. TOPLAM	
	f	%					
• EVET	161	118	104	91	84	558	85,7
• HAYIR	42	7	12	19	13	93	14,3

2. Aşamadaki, “Niçin tasarruf yapma gereği duyuyorsun?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde(Çizelge 4.14); öğrencilerin büyük bir bölümü (% 60,4) tasarrufu, gereksiz kullanımın israf olduğunu bildiği için yaptığını ifade etmiştir.

Çizelge 4.14. Öğrencilerin, “Niçin tasarruf yapma gereği duyuyorsun?” Sorusuna Yanıtları.

<u>S-7</u>							
2. Aşama <u>Niçin tasarruf yapma gereği duyuyorsun?</u>	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	(%) değerler, 558 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur. TOPLAM	
	f	%					
• Suya ve enerjiye (elektrik, ısı, ışık vb.) para ödediğimiz için tasarruf yapıyorum.	41	11	13	30	23	118	21,1
• Dünyadaki su ve enerji rezervleri az olduğu için tasarruf yapıyorum.	20	10	11	12	7	60	10,8
• Gereksiz kullanımın israf olduğunu bildiğim için tasarruf yapıyorum.	86	88	69	47	47	337	60,4
• Tasarrufun gerekliliğini ailemden öğrendiğim için tasarruf yapıyorum.	14	9	11	2	7	43	7,7

• **8. Sorunun Analizi**

Bu soruda, iki aşamalı yanıt verme durumu söz konusudur. Ancak ikinci aşamanın da kendi içerisinde iki aşaması mevcuttur. Öğrencilerden her iki aşamada da sadece bir seçeneği cevaplamaları istenmiştir.

Soru

1. Aşama : Son yıllarda Dünyada meydana gelen çevre felaketlerinden (Örneğin; Endonezya ve Japonya’da meydana gelen deprem ve tsunamiler, BP petrol şirketinin tanklarının okyanusta patlaması vb.) haberin var mı?

1. Aşama sorusuna Evet yanıtını verenlerden, 2. Aşamadaki soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

2. Aşama

A Bölümü : Bu çevre felaketleri ile ilgili bilgileri ilk olarak nereden öğrendin?

B Bölümü : Bu çevre felaketlerinin sebebi hakkında ne düşünüyorsun?

Seçenekler

1. Aşama : EVET HAYIR

2. Aşama

A Bölümü : İnternette Televizyondan Gazeteden
 Aileden Okuldan Arkadaşlardan

B Bölümü : Bu tür çevre felaketlerine teknoloji sebep olmaktadır.
 Bu tür çevre felaketlerine teknolojiyi kötü kullanan insanlar sebep olmaktadır.
 Bu tür çevre felaketleri tamamen doğa olaylarının bir sonucudur.
 Diğer

Öğrencilerin, 1. Aşamadaki soru olan “Son yıllarda Dünyada meydana gelen çevre felaketlerinden haberin var mı?” sorusuna % 96,9’u Evet (Haberim var) yanıtını vermiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. Öğrencilerin “Son yıllarda Dünyada meydana gelen çevre felaketlerinden haberin var mı?” Sorusuna Yanıtları.

S-8							
1. Aşama Son yıllarda Dünyada meydana gelen çevre felaketlerinden haberin var mı?	[A]	[B]	[C]	[D]	[E]	(% değerler, 651 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	TOPLAM	
						f	%
• EVET	201	125	112	104	89	631	96,9
• HAYIR	2	---	4	6	8	20	3,1

2. Aşamının A Bölümünde sorulan, “Bu çevre felaketleri ile ilgili bilgileri ilk olarak nereden öğrendin?” sorusuna verilen yanıtlar, öğrencilerin % 83,2’sinin bu tür çevre felaketi haberlerini Televizyondan öğrendiğini göstermektedir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Öğrencilerin, “Bu çevre felaketleri ile ilgili bilgileri ilk olarak nereden öğrendin?” Sorusuna Yanıtları.

S-8							
2. Aşama / A Bölümü Bu çevre felaketleri ile ilgili bilgileri ilk olarak nereden öğrendin?	[A]	[B]	[C]	[D]	[E]	(% değerler, 631 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	İlköğretim Okulu	TOPLAM	
						f	%
• İnternette	8	2	3	7	7	27	4,3
• Televizyondan	164	107	101	90	63	525	83,2
• Gazeteden	7	1	1	1	2	12	1,9
• Aileden	18	10	4	5	13	50	7,9
• Okuldan	2	4	2	1	4	13	2,1
• Arkadaşlardan	2	1	1	---	---	4	0,6

2. Aşamının B Bölümünde sorulan, “Bu çevre felaketlerinin sebebi hakkında ne düşünüyorsun?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde (Çizelge 4.17); Çevre felaketlerinin sebebi olarak, % 53.7 ile doğa olayları ve % 4,4 ile diğer faktörler görülmektedir.

Çevre felaketlerinin sebebi olarak diğer faktörler seçeneğini işaretleyen 28 öğrencinin ortaya attıkları fikirler, anketlerin birebir incelenmesi ile ortaya konulmuştur. Elde edilen verilere göre, öğrencilerden 6’sı İnsan hatalarından (bilinçsiz ve sorumsuz davranışlar vb.), 4’ü Dikkatsizlikten (yeteri önlem alamama gibi), 4’ü Çarpık kentleşmeden(yapılardaki eksiklik, denetim eksikliği vb.), 3’ü Yer altındaki fay hatlarından, 3’ü Doğa olayları ve teknolojiden, 1’i Teknoloji ve insan hatalarından, 1’i Yer altındaki gaz sıkışmasından, 1’i Fabrika atıklarından dolayı çevre felaketlerinin meydana geldiğini ifade etmiştir. 5 öğrenci ise bu soru ile ilgili herhangi bir fikir sunmamıştır.

Çizelge 4.17. Öğrencilerin, “Bu çevre felaketlerinin sebebi hakkında ne düşünüyorsun?” Sorusuna Yanıtları.

S-8							(%) değerler, 631 öğrenci üzerinden değerlendirilerek bulunmuştur.	
2. Aşama / B Bölümü	[A] İlköğretim Okulu	[B] İlköğretim Okulu	[C] İlköğretim Okulu	[D] İlköğretim Okulu	[E] İlköğretim Okulu	TOPLAM		
Bu çevre felaketlerinin sebebi hakkında ne düşünüyorsun?						f	%	
✓ Bu tür çevre felaketlerine <u>teknoloji</u> sebep olmaktadır.	19	8	13	15	3	58	9,2	
✓ Bu tür çevre felaketlerine <u>teknolojiyi kötü kullanan insanlar</u> sebep olmaktadır.	38	30	56	37	45	206	32,7	
✓ Bu tür çevre felaketleri <u>tamamen doğa olaylarının</u> bir sonucudur.	132	78	38	52	39	339	53,7	
✓ Diğer	12	9	5	---	2	28	4,4	

4.3.2. Çevre Bilinci Görüş Formunun (ÇBGF) Analizi

Çevre bilinci testi, bireyin eğitiminde de önemli bir yere sahip olan *Aile, Okul ve Sosyal Yaşam Alanlarının çevre bilinci oluşturma sürecindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmış*, aile, okul ve sosyal çevre ile ilgili ifadelerin yer aldığı bir anket çalışmasıdır.

Anketteki soruların analizinde *betimsel analiz yöntemi* kullanılmıştır. Anketimizde Aile faktörü ile ilgili 8 soru, Okul faktörü ile ilgili 3 soru ve Sosyal Yaşam Alanı(sosyal çevre) faktörü ile ilgili 4 soru bulunmaktadır. Anketten elde edilen veriler birebir soru bazında ve 3 bölümde irdelenecektir.

ÇBGF-Aile-1, Aile-2, Aile-3, Aile-4, Aile-5, Aile-6, Aile-7 ve Aile-8 soruları ile ilgili öğrenci görüşleri ve bu görüşlere ait frekans-yüzde değerleri Çizelge 4.18-4.25’ te ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

- Aile bireylerinden görekere yere tükürme alışkanlığına sahip olma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.18’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.18. Öğrencilerin, “Aile bireylerimin yere tükürdüğünü gördüğüm için ben de yere tükürürüm” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	30	4,6
Kararsızım	22	3,4
Katılmıyorum	599	92,0
TOPLAM	651	100

AİLE – 1

Aile bireylerimin yere tükürdüğünü gördüğüm için ben de yere tükürürüm.

- Evdeki kirli su atıklarının çevreye akıtılması görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.19’da tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.19. Öğrencilerin, “Evdeki kirli su atıklarını çevreye akıtırız.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	26	4,0
Kararsızım	44	6,8
Katılmıyorum	581	89,2
TOPLAM	651	100

AİLE – 2

Evdeki kirli su atıklarını çevreye akıtırız.

- Tıraş olurken musluğu açık bırakma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.20’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.20. Öğrencilerin, “Babam, tıraş olurken musluğu açık bırakır.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	50	7,7
Kararsızım	69	10,6
Katılmıyorum	532	81,7
TOPLAM	651	100

AİLE – 3

Babam, tıraş olurken musluğu açık bırakır.

- Diş fırçalarken musluğu açık bırakma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.21’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.21. Öğrencilerin, “Evde dişlerimi fırçalarken musluğu açık bırakırım” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	70	10,8
Kararsızım	40	6,1
Katılmıyorum	541	83,1
TOPLAM	651	100

AİLE – 4

Evde dişlerimi fırçalarken musluğu açık bırakırım.

- Piknik yaparken çöpleri piknik alanına bırakma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.22’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.22. Öğrencilerin, “Ailemle pikniğe gidince çöplerimizi piknik alanında bırakırız.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	37	5,7
Kararsızım	50	7,7
Katılmıyorum	564	86,6
TOPLAM	651	100

AİLE – 5

Ailemle pikniğe gidince çöplerimizi piknik alanında bırakırız.

- Aile ile çevre koruma faaliyetlerine katılma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.23'te tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.23. Öğrencilerin, “Ailemle birlikte çevre koruma faaliyetlerine katılırız.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	211	32,4
Kararsızım	214	32,9
Katılmıyorum	226	34,7
TOPLAM	651	100

AİLE – 6

Ailemle birlikte çevre koruma faaliyetlerine katılırız.

- Evde yüksek sesle müzik dinleme görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.24'te tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.24. Öğrencilerin, “Evde yüksek sesle müzik dinlerim.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	180	27,6
Kararsızım	106	16,3
Katılmıyorum	365	56,1
TOPLAM	651	100

AİLE – 7

Evde yüksek sesle müzik dinlerim.

- Piknikte yakıt temini için ağaç dallarını koparma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, Çizelge 4.25’te tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.25. Öğrencilerin, “Babam, piknikte yakıt temin etmek için bazen ağaç dallarını koparır.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	77	11,8
Kararsızım	69	10,6
Katılmıyorum	505	77,6
TOPLAM	651	100

AİLE – 8

Babam, piknikte yakıt temin etmek için bazen ağaç dallarını koparır.

CBGF - Okul-1, Okul-2 ve Okul-3 soruları ile ilgili öğrenci görüşleri ve bu görüşlere ait sayısal veriler Çizelge 4.26-4.28’ te ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

- Okuldaki derslerde çevre ile ilgili konulara yeterince değinilmemesi görüşüne verilen öğrenci yanıtları, Çizelge 4.26’da tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.26. Öğrencilerin, “Derslerde, çevre ile ilgili konulara yeterince değinilmiyor.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	198	30,4
Kararsızım	196	30,1
Katılmıyorum	257	39,5
TOPLAM	651	100

OKUL – 1

Derslerde, çevre ile ilgili konulara yeterince değinilmiyor.

- Çevresel bilgiye sahip olma – çevreyi koruma ilişkisi görüşüne verilen öğrenci yanıtları, Çizelge 4.27’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.27. Öğrencilerin, “Çevre ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıgımdan, çevreyi nasıl koruyacağımı bilmiyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	83	12,7
Kararsızım	95	14,6
Katılmıyorum	473	72,7
TOPLAM	651	100

OKUL – 2

Çevre ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıgımdan, çevreyi nasıl koruyacağımı bilmiyorum.

- Okulda çevre bilincinin dayatma ile aşılınmaya çalışıldığı ve bu nedenle amaca ulaşamadığı görüşüne verilen öğrenci yanıtları, Çizelge 4.28’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.28. Öğrencilerin, “Okulumuzda çevre bilinci, dayatma ile aşılınmaya çalışıldığı için tam anlamıyla amacına ulaştığını düşünmüyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	149	22,9
Kararsızım	195	30,0
Katılmıyorum	307	47,1
TOPLAM	651	100

OKUL – 3

Okulumuzda çevre bilinci, dayatma ile aşılınmaya çalışıldığı için tam anlamıyla amacına ulaştığını düşünmüyorum.

CBGF – S.Y. Alanı-1, S.Y.A-2, S.Y.A-3 ve S.Y.A-4 soruları ile ilgili öğrenci görüşleri ve bu görüşlere ait sayısal veriler Çizelge 4.29-4.32’ de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

- Tepki alınacak diye çevreyi koruma konusunda kimseyi uyaramama görüşüne verilen öğrenci yanıtları, Çizelge 4.29’da tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.29. Öğrencilerin, “Çevreyi koruma konusunda, çevremden tepki alacağım diye kimseyi uyarmam.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	135	20,7
Kararsızım	126	19,4
Katılmıyorum	390	59,9
TOPLAM	651	100

S.Y. ALANI – 1

Çevreyi koruma konusunda, çevremden tepki alacağım diye kimseyi uyarmam.

- Çevrede çöp tenekesi bulunmamasından dolayı yere çöp atma zorunda kalınması görüşüne verilen öğrenci yanıtları, Çizelge 4.30’da grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.30. Öğrencilerin, “Çevrede çöp tenekesi bulunmadığından çöpleri yere atmak zorunda kalıyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	219	33,6
Kararsızım	112	17,2
Katılmıyorum	320	49,2
TOPLAM	651	100

S.Y. ALANI - 2

Çevrede çöp tenekesi bulunmadığından çöpleri yere atmak zorunda kalıyorum.

- Çevre temizliği ile ilgili kurumların görevlerinin yerine getirememesi görüşüne verilen öğrenci yanıtları, Çizelge 4.31’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.31. Öğrencilerin, “Çevre temizliği ile ilgilenen kurumların görevlerini tam olarak yerine getirdiğine inanmıyorum.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	267	41,0
Kararsızım	165	25,4
Katılmıyorum	219	33,6
TOPLAM	651	100

S.Y. ALANI - 3

Çevre temizliği ile ilgilenen kurumların görevlerini tam olarak yerine getirdiğine inanmıyorum.

- Çevre ile ilgili bilgi verenlerin çevreye karşı duyarsızlığının bireyi de duyarsızlaştırdığı görüşüne verilen öğrenci yanıtları, Çizelge 4.32’de tablo ve grafiksel olarak sunulmuştur.

Çizelge 4.32. Öğrencilerin, “Bana çevre ile ilgili bilgi verenlerin, çevreye karşı duyarsız olmaları benimde çevreye karşı duyarsız kalmama neden oluyor.” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Analizi.

	f	%
Katılıyorum	140	21,5
Kararsızım	105	16,1
Katılmıyorum	406	62,4
TOPLAM	651	100

S.Y. ALANI - 4

Bana çevre ile ilgili bilgi verenlerin, çevreye karşı duyarsız olmaları benimde çevreye karşı duyarsız kalmama neden oluyor.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Çevre Duyarlılığı Görüş Formunun Değerlendirilmesi

Çevre eğitiminin önemli basamaklarından biri de bireyin yaşadığı çevreyi tanmasıdır. Ankete katılan öğrencilerin sadece % 23,9'unun, içinde yaşadığı çevresinin ve dolayısıyla çevresini oluşturan faktörlerin farkında olması, öğrencilerin süreç içerisinde aile, okul veya sosyal yaşam alanlarından aldıkları çevre eğitiminde bir takım aksaklıkların olduğunu göstermektedir.

Çevre bilinci konusunda bireyin çevresini tanması ve koruması kadar çevresinde var olan sorunların farkında olması ve bu sorunlara çözüm üretebilmesi de önemlidir.

Günümüzde gürültü kirliliğinin (özellikle anakent şehirlerde) stres ve strese bağlı sağlık sorunlarını da beraberinde getirdiğini düşündüğümüzde ankete katılan öğrencilerin çevresel sorunlar hakkında yeterli bilgiye sahip olamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Çevre sorunları hakkında yeterli bilgiye sahip olamayan bireylerin, yaşam alanlarındaki çevresel sorunlara çözüm üretmesi beklenemeyeceği gibi bu bireylerin de farklı çevresel sorunlara yol açabileceği unutulmamalıdır.

Çevreyi koruması gerektiğini bilme hususunda öğrencilerin bilinç düzeyinin (% 99,5) çok iyi bir durumda olduğunu söylemek mümkündür.

Çevresini koruması gerektiği bilincine sahip olan öğrencilerin büyük bir bölümünün bu bilinci Aile ortamında kazandıklarını ifade etmesi önemli bir bulgudur. Çevreyi koruma bilincinin oluşmasında Okul faktörünün (Aile faktörüne göre çok düşük etkilere sahip olsa da) Sosyal çevre faktörüne göre daha etkili olduğu görülmüştür.

Çevreyi koruma bilincinin oluşturulması ve yerleştirilmesinde Medya faktörünün çok düşük oranlarda (% 1,1) kalması, çevre eğitimi konusunda medya kuruluşlarının etkin bir şekilde yer alamadığı ya da ilgili kurum ve kuruluşların çevre eğitimi konusunda medya faktörünü yeterince kullanamadıklarını göstermektedir.

Öğrencilerin büyük bir bölümünün (% 97,5) 1. aşamadaki soruya Evet (-çevremde kirlilik var demesi) yanıtını vermesi, buldukları sosyal yaşam alanlarında çevre kirliliğinin ciddi boyutlarda olduğunu gösterme açısından önemlidir. Bu oranlar aynı zamanda öğrencilerin çevrelerinde var olan bir takım sorunlarında farkında olduklarını göstermektedir.

Çevre kirliliğinin nedenleri konusunda, örneklem grubunun % 70,2'sinin "çevresini" (çevresindeki insanları) sorumlu tutması, *çevre temizliğinin öneminin* bireyler tarafından tam olarak kavranmadığını ortaya koymaktadır. Burada dikkati çeken bir diğer oran ise öğrencilerin % 20,9'unun "Belediyeyi" çevre kirliliğinden sorumlu tutmasıdır. Çevre temizliği konusunda birebir sorumlu olan belediyenin sosyal yaşam alanlarını daha yaşanılabilir bir duruma getirme konusunda eksik kaldığını göstermektedir. Çevremdeki kirlilikten "Ailemi" sorumlu tutuyorum diyen öğrenci sayısının sadece 1'de kalması, Aile kurumunun çevre bilincinin oluşturulması ve yerleştirilmesi konusundaki aktif konumunu güçlendirmektedir.

Aile kurumunun çevre bilincinin yerleşmesindeki aktif rolünü göz önüne aldığımızda bireylerde çevre bilincinin oluşturulması ve yerleştirilmesi adına daha sıcak aile ortamlarına ihtiyaç duyulabileceği kaçınılmazdır. Ancak günümüz koşullarında teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelere bağlı uygulamalar, mesleki yaşamdaki zorluklar, ulaşımda yaşanan sıkıntılar, sosyal arkadaşlıkların yerini facebook-twitter gibi soyut arkadaşlık sitelerinin alması, TV önünde geçirilen vakit ve bunlara bağlı olarak sohbet ortamlarının giderek azalması bireyleri aile ortamından uzaklaştırmaktadır. Bu gelişmeler gelecek nesillerin bilinçlenmesi adına gerçekleşen olumsuz gelişmelerdir.

Her ne kadar teknolojinin ilerlemesi durdurulmasa da en azından çevre konusunda teknolojik uygulamalara daha fazla ağırlık vererek (*kurum ve kuruluşlarda çevre ile ilgili seminerler düzenlenmesi, çevre ile ilgili medya kuruluşları kurulması, çevre gazetesinin çıkarılması, gibi*) olumsuz bazı durumlar bireylerin bilinçlenmesi lehine çevrilebilir. Eğitimde çevre ile ilgili konulara daha fazla yer verilmesi de çevre bilincinin yerleşmesinde okul faktörünü güçlendirecektir. Böylelikle hem var olan nesil hem de yeni nesiller çevre konusunda bilinçlenebilecek ve çevre kirliliğinden kaynaklı birçok sorun minimize edilebilecektir.

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün (% 86) Çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olması ve bu kurum ve kuruluşlardan en az birini tanıması güzel bir gelişme olarak görünmektedir. Ancak tanıma konusunda öğrenci sayılarının homojen dağılım göstermemesi ve tanıma durumunun bazı kurumlar bazında yoğun bazı kuruluşlar bazında seyrek kalması düşündürücüdür. *Örneğin; Çevre ve Orman Bakanlığını 560 öğrenciden 444'ü tanırken KAD kuruluşunu sadece 2 öğrenci tanımaktadır.*

Öğrencilerin çevre ile ilgili kurum ve kuruluşları tanıma dağılıma bakıldığında çevre ile ilgili devlet kurumlarının özel kuruluşlara göre daha fazla tanındığı görülmektedir.

Çevresel faaliyetler bazında özel kuruluşların fazla tanınmaması durumu öğrencilerin verdikleri yanıtlar ile (*-çevre ile ilgili birçok kuruluşun sınırlı bir bölgede faaliyet göstermesi, temsilci eksikliği, yeterince çevresel faaliyetler düzenlememesi ve sınırlı bir faaliyet alanına sahip olması gibi...*) ortaya çıkmaktadır.

Eğitim, bireyin öğrendiklerini davranışa dönüştürme sürecidir. Bu süreçte bireyin yaparak-yaşayarak öğrenme yöntemini kullanması öğrenmeyi davranışa dönüştürmeyi hızlandırmakta, kolaylaştırmakta ve kalıcı hale getirmektedir. Yani birey eğitilirken süreç içerisinde aktif bir rol almalıdır.

Hiç ağaç diktin mi? sorusuna verilen % 24'lük Hayır yanıtı, öğrencilerin çevresel faaliyetlere aktif katılımı açısından düşündürücüdür. Şöyle ki, ankete katılan 651 öğrenciden 169'unun hiç ağaç dikmemiş olması öğrencilerin en basit çevresel faaliyette aktif rol alamadıklarını göstermektedir. Bu durum aynı zamanda çevre eğitiminin soyutsal boyutta gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Evet (-ağaç diktim) yanıtını veren 482 öğrencinin yarısına yakınının(% 48,5), ağacı “Yaşam için oksijen üretme” amacı ile diktiğini ifade etmesi ağaç dikme faaliyetinin daha çok okul ortamında gerçekleşen bir çevresel faaliyet olduğunu göstermektedir. Nitekim öğrencilerin oksijen, hidrojen, karbondioksit gibi bilimsel kavramları daha çok okul ortamında öğrenmesi, -öğrenciler ağaç dikme faaliyetini daha çok okul ortamında gerçekleştirir- görüşümüzü destekler niteliktedir.

Kullanılan su veya enerjide tasarruf yapıp yapmamakla ilişkili olan bu soruda % 85,7 gibi büyük bir çoğunluğun (558 öğrenci) Evet (-tasarruf yaparım) yanıtını vermesi çevre bilinci ve çevrenin korunması konusunda ümit verici bir durum olarak görülebilir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun tasarruf yapıyor olması kadar neden tasarruf yaptığı da büyük bir önem taşımaktadır. Elde ettiğimiz verilerde dikkati çeken iki değer bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 558 öğrenciden 337'sinin(% 60,4) “Gereksiz kullanımın israf olduğunu bildiğim için tasarruf yapıyorum” demesidir. Gereksiz kullanımın israf olduğunun bilinmesi ve bu bilgi ışığında tasarruf yapılması çevresel bilinç ve inanç faktörleri ile ilgilidir.

Bir diğer önemli veri ise 118 öğrencinin “Suya ve enerjiye para ödediğim için tasarruf yapıyorum” yani para ödemeseydim tasarruf yapmazdım görüşüne sahip olmasıdır. Bu görüş aslında 118 öğrencinin zorunlu olarak tasarruf yaptığını gösteriyor ki bu durum çevreye duyarlılık açısından pekte olumlu bir tavır olarak görülmemektedir.

Tasarruf yapma konusunda Aile faktörünün etkisi ise 4. Seçenekte verilen “Tasarrufun gerekliliğini ailemden öğrendiğim için tasarruf yapıyorum” görüşüne sahip olan öğrencilerin tüm öğrencilere oranı ile ortaya çıkmaktadır. Bu seçeneği sadece 43

öğrencinin işaretlemesi Aile faktörünün tasarruf konusunda fazla etkili olmadığını gösterir niteliktedir.

Son yıllarda dünyada meydana gelen çevre felaketlerinden haberi olan öğrenci sayısının 631 (% 96,9) olması, öğrencilerin güncel çevresel olaylar hakkında takibin çok iyi bir durumda olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin hangi tür haber kaynaklarından bu tip haberleri aldığı bu konudaki bilinçlenmenin kaynağını bulma açısından önem arz etmektedir. Günümüz koşullarında haber kaynakları arasında Aile, Okul ve Sosyal Çevrenin yanı sıra Medya faktörü de yerini almaktadır. Hatta haber kaynakları arasında sayılan Medya faktörünün haber almadaki etkisi yadsınamayacak kadar büyüktür. Öğrencilerin, “Çevre felaketleri ile ilgili bilgileri ilk olarak nereden öğrendin” sorusuna verdikleri yanıtlar bu durumu desteklemektedir. Çünkü öğrencilerin % 89,4’ü bu tip güncel çevresel olayları Medya araçlarından (İnternet-% 4,3, TV-% 83,2 ve Gazete-% 1,9) öğrendiğini ifade etmiştir. Bu tip haberleri Aileden öğrendim diyenlerin oranının % 7,9’da, Okuldan öğrendim diyenlerin oranının % 2,1’ de ve Sosyal Çevremden öğrendim diyenlerin oranının % 0,6 (binde altı)’da kalması, Aile, okul ve sosyal çevre faktörünün güncel çevresel konularda medya faktörüne karşı etkinliğinin çok sınırlı kaldığını göstermektedir.

Öğrencilerin, çevre felaketlerini nereden öğrendikleri kadar bu felaketlerin sebebi hakkında ne düşündükleri de önemlidir. Çünkü; çevresel sorunların sebebinin doğru tespit edilmesi bu sorunların çözüm yolları hakkında önemli ipuçları verecektir.

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlasının (%53,7) çevre felaketlerinin sebebini tamamen doğa olayları olarak görmesi, aklımıza zaman zaman çevresel felakete yol açtığı bilinen deprem, sel, kasırga ve fırtına gibi faktörleri getirmektedir. Bu tür faktörlerin gelişimine ve oluşumuna insanların engel olması mümkün değildir. Ancak bu faktörlerin oluşum şiddetlerine ve oluşum bölgelerine göre önlem alınması mümkündür.

264 öğrencinin (%41,8) ise çevresel felaketlerin sebebi konusunda Teknolojiyi ve teknolojiyi kötü kullanan insanları sorumlu tutması, bize insanların, çevresel sorunların ortaya çıkışındaki rolü ile ilgili önemli nicel veriler sunmaktadır.

Bilindiği üzere teknolojinin, insanlara ve diğer canlı gruplarına avantajları(iletişim ve ulaşım kolaylığı, zaman tasarrufu vb.) olduğu kadar dezavantajları da(radyasyon, kimyasal silah üretimi vb.) olmaktadır. -Kullanıcılarının insan olduğu göz önüne alındığında- teknoloji, sahip olduğu bu özellikleri ile günümüzde, insanlar ve diğer canlılar için faydalı işlerde kullanılabilirdiği gibi çevreye ve nitekim insana zarar verecek boyutlarda ve işlerde de kullanılabilir. Çevre felaketlerine sebep olan faktörler arasında teknolojinin görülmesi ve teknoloji kullanıcılarının insan olduğunu göz önüne alırsak insan faktörü çevresel bilinci üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü çevreye zarar veren insan, çevresel felaketlerden en fazla zarar gören de yine insandır. Dolayısıyla bu konuda insanlarda, çevrelerindeki doğal kaynakları sınırsızca kullanamayacakları ve çevrelerindeki varlıklara (canlı olsun cansız olsun) saygı duyulması gerektiği bilincinin yerleştirilmesi en önemli görev olarak görülmelidir.

5.2. Çevre Bilinci Görüş Formunun Değerlendirilmesi

Öğrencilerin tamamına yakınının aile bireylerinden gördüğü için yere tükürme alışkanlığı kazandığı görüşüne katılmaması, Aile faktörü tarafından kazandırılan önemli ve olumlu bir çevre bilincinin varlığını göstermektedir.

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün evdeki kirli su atıklarının çevreye akıtılması görüşüne katılmaması, Aile faktörü tarafından çevreyi koruma bilinci oluşturulması açısından önemli ve olumlu davranışlar sergilediği görülmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin yine büyük bir bölümünün babalarının, tıraş olurken musluğu açık bırakması görüşüne katılmamıştır. Bu durum, Aile bireylerinin suyu tasarruflu kullanması veya suyu israf etmemesi dolayısıyla doğal kaynakların yerinde ve zamanında kullanılması konusunda bilinçli olduğunu göstermektedir. Bu olumlu

davranış küçük yaştaki bireylerde ileriki yaşlarda oluşabilecek davranış bozukluklarının önüne geçmesi açısından önemlidir. Ancak kararsızların tercihlerinin dağıtılması ile ankete katılan öğrencilerin yaklaşık onda birine tekabül edecek olan -Evet. Babam tıraş olurken musluğu açık bırakır.- düşüncesi bu konuda önlem almayı gerektirir.

Günümüzde içilebilir ve kullanılabilir su rezervlerinin tükenme noktasına gelmesi, bu konuda yapılacak çalışmaların ve alınacak önlemlerin önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Öğrencilerin büyük bir bölümünün evde diş fırçalarken musluğun açık bırakılması görüşüne katılmamış olması öğrencilerde de suyun doğru zamanda ve doğru bir şekilde kullanılması gerektiği bilincinin oluştuğunu göstermektedir. Ancak 3. Soruda görüldüğü gibi suyu gereksiz yere akıtan grubun % 10'un üzerinde olması aile faktörünün doğal kaynakların doğru yerde ve doğru zamanda kullanılması konusunda zafiyetlerinin bulunduğunu göstermektedir. Bu durumun, ya aile bireylerinin bilinçsiz oluşundan ya da ebeveynlerin olumlu davranışlara sahip olmalarına rağmen çocuklarına bu bilinci aktaramadıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Piknik yaparken çöpleri piknik alanına bırakma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin yaklaşık % 87'sinin "katılmıyorum(-çöplerimizi piknik alanına bırakmayız.)" yanıtını vermiş olması gerek çevreyi koruma gerekse de çevre kirliliğine neden olmama konularında ailelerin ve dolayısıyla ankete katılan öğrencilerin çoğunluğunun bilinçli olduğunu göstermektedir.

Bu oranlar, ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası aileleri ile birlikte hiç bir çevresel faaliyete katılmadığını göstermektedir. Bireyin öğrendiklerini hayata geçirmede en önemli öğretim yöntemlerinden biri de yaparak-yaşayarak öğrenmedir.

Aile ile birlikte çevresel faaliyetlere katılım, bireyin çevreye karşı daha duyarlı olmasını ve çevreyi koruma ve güzelleştirme konusunda bilgi sahibi olmayı sağlayacak en önemli durumlardan biridir. Her ne kadar ortaya çıkan nicel veriler çevresel faaliyetlere katılım konusunda aile faktöründe bazı eksikliklerin olduğunu gösterse de

bulunulan sosyal yaşam alanında çevre ile ilgili faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların ne derece çevresel faaliyet düzenlediği de göz ardı edilmemelidir. Yeteri kadar çevresel faaliyet düzenlenmesi halinde bu oranlar çevresel faaliyetlere karşı duyarsız kalındığını gösterir. Ancak çevre kuruluşlarının yeteri kadar ya da hiç bir çevresel faaliyet düzenlemiyor oluşu bu konuda kurum ve kuruluş tabanlı önlemler alınmasını gerektirir.

Son yıllardaki hızlı nüfus artışı ile birlikte gürültü kirliliği de çevre kirliliği çeşitlerinin arasına girmiştir. Yüksek sesle müzik dinleme ise gürültü kirliliğine sebep olan etkenlerden sadece bir tanesidir. Evde yüksek sesle müzik dinleme görüşüne, ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası (%56,1) katılmamıştır. Yani evde yüksek sesle müzik dinlemediğini ifade etmiştir. Çevredeki insanları rahatsız etmeme konusunda bu davranışın birçok öğrenci tarafından yerine getiriliyor olması olumlu bir gelişme olarak görünse de yüksek sesle müzik dinlerim diyenlerin oranı % 27 gibi yüksek bir oran olarak dikkati çekmektedir. Kararsızların tercihlerinin dağıtılması ile bu oran % 30'ların üzerine çıkacaktır. Bu rakam, çevre kirliliğine neden olmada insan faktörünün rolü konusunda gayet ciddi bir göstergedir. Yüksek sesle müzik dinlemenin neden olduğu çevre kirliliğini en aza indirmek ancak ve ancak ailelerin bilinçlendirilmesi ile bu durum gerçekleştirilemiyor ise bireylerin eğitilmesi ile gerçekleştirilebilir.

Piknikte yakıt temini için ağaç dallarını koparma görüşüne, ankete katılan öğrencilerin çoğu katılmıyorum yanıtını vererek, piknik yaparken yakıt temini için piknik alanındaki ağaçlara zarar vermediğini ifade etmiştir. Bu davranışı gerçekleştirme ve bu bilince sahip olma çevreyi koruma adına önemli bir gelişme olarak görülmelidir. Ancak çevredeki ağaçları kendi keyifleri için kullanan ebeveynler (-ki bu oran % 11,8 olarak gerçekleşmiştir.), kendi çocuklarına çevre konusunda kazandırılacak birçok olumlu davranışın önüne ket vurmaktadır. Böyle durumlarda çevreye zarar veren, çevresindekilere ve bilhassa kendi çocuklarına kötü örnek olan ebeveynler mutlaka uyarılmalı, bilinçlendirilmeli ve gerekirse eğitime tabi tutulmalıdır. Bu davranışı alışkanlık haline getiren çocukların olması durumunda okulda verilecek çevre eğitimi bir kat daha önem kazanmaktadır.

Derslerde, çevre ile ilgili konulara yeterince değinilmemesi görüşüne % 30,4 oranında katılıyorum yanıtının verilmesi müfredatlardaki çevre öğretimi konusunda eksikliklerin önemli bir seviyede olduğunu göstermektedir. Okul faktörünün, bireylerin eğitimi ve öğretimi konusunda önemi yadsınamaz bir gerçektir. Yeni müfredat programlarında çevre ile ilgili konulara eski müfredat programlarına göre daha fazla yer ayrılmıştır. Ancak ankette ortaya çıkan rakamlar bu konuların yeterli olmadığını göstermektedir. Buradaki sorunun kaynağı olarak, çevre konuları ile ilgili kazanımları pratiğe dökerek, davranışa dönüştürecek gerçekçil etkinliklere müfredat programlarında yer verilememesi görülebilir. Bu nedenlere müfredat programındaki kazanımların fazlalığı ve çevre ile ilgili konulara son ünitelerde yer verilmesi gibi etkenler de eklenebilir. Sadece çevre konuları ile ilgili değil bütün konularla ilgili hazırlanan etkinlikler, kâğıt boyutunda kalmamalı ve yaparak-yaşayarak öğrenme metodunu destekler nitelikte olmalıdır. Çevre ile ilgili eğitim verecek öğretmenlerin de çevreye karşı duyarlı ve saygılı birer birey olmaları bu konudaki bir diğer önemli noktadır.

Çevre ile ilgili yeterli bilgi sahibi olduğunu ve çevreyi nasıl koruyacağını bildiğini ifade eden öğrenci grubu ankete katılanların büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu veri çevreye duyarlılık konusunda bilgi sahibi olma açısından önemli bir nicel veridir. Ancak yine ankete katılanların onda birinden fazlası çevreyle ilgili yeterli bilgisinin olmadığını ve bu nedenle çevreyi nasıl koruyacağını bilmediğini ifade etmektedir ki bu da çevre eğitiminin okul basamağında eksiklikler olduğunu göstermektedir.

Ankete katılan öğrencilerin % 22,9'unun, okulunda zorla çevre bilincinin yerleştirilmeye çalışıldığını ifade etmesi eğitim sistemindeki bir diğer eksikliği gözler önüne sermektedir. Çünkü çevreye karşı duyarlı olma, bireyin aile, okul ve sosyal çevresinden edindiği doğru bilgiler sayesinde çevre faaliyetlerine gönüllü olarak katılımıyla gerçekleşebilmektedir. Dayatma ile çevre temizliği yaptırma ve zorla çevreyi sevdirmeye girişimleri o anda başarılı girişimler olarak görünse de bireyde süreklilik arz etmeyen bir davranış olmakta ve hatta tam tersine bireyde oluşacak duyarlılığı köreltmede önemli bir etken haline gelebilmektedir. Bu durum okulların, ancak çevre eğitimi almış, çevreye karşı duyarlı ve saygılı bir zihniyet tarafından idare edilmesi ile

çözümenebilecektir. Çünkü duyarlı ve bilinçli birey olma, iyi bir eğitimin yanı sıra sevgi ve gönüllük esasına dayanırsa süreklilik arz edecektir.

Çevreyi koruma her bireyin asli görevleri arasında olmalıdır. Çevreyi koruma kadar korunmadığı durumlarda çevreye zarar verenleri uyarmayı da bir görev olarak görülmelidir. Bu uyarı, makul bir çerçevede yapılmalı ve çevreden gelebilecek tepkilere bakılmamalıdır. Bu bağlamda, ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlasının çevreyi koruma konusunda çevresinden gelen tepkiye bakmadan çevreyi koruma konusunda uyarılarda bulunduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin % 20,7'si ise çevreden gelen tepkilerden çekindiğini ve bu nedenle çevreyi koruma konularında uyarıda bulunmadığını ifade etmiştir. Bu durum, bireylerin çevreye karşı duyarlılıkları ve sahip oldukları özgüvenleri ile ilgili olduğu kadar sosyal çevredeki bireylerin bilinçsizliklerinden ve eğitimsizliklerinden de kaynaklanmaktadır.

Çöp tenekesi bulunmadığından, çöpleri yere atmak zorunda kalma görüşüne öğrencilerin yarısına yakınının “*Katılmıyorum*” yanıtını vermiş olması çevreyi temiz tutmanın her bireyin kendi sorumluluğunda bulunduğunun farkında olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar, çevre temizliğinin, bireylerin çevre konusunda kendi sorumluluklarını bilmesinin yanında çevre ilgili kurum ve kuruluşların toplumdaki bu bilinci geliştirecek etkinlik ve çalışmalar yapması ile gerçekleştirilebilecek bir durum olduğunu göstermektedir.

Ankete katılan öğrencilerin % 41,6'sının bu görüşe katılıyor olması çevre temizliği ile ilgilenen kurumların görevlerini tam olarak yerine getirmediğini göstermektedir. Bu durum ise çevre temizliğindeki toplumsal bütünlüğü bozacak ve birçok bireyde oluşan çevre bilincinin gelişimine ket vuracaktır. Çevreyi koruma ve kollama görevi her bireyin kişisel sorumluluğunda olduğu kadar çevre ile ilgili kurum ve kuruluşların da sorumluluk alanlarında olduğu unutulmamalıdır.

Ankete katılan öğrencilerin % 62,4'ünün bu görüşe katılmaması çevre ile ilgili bilgi verenlerin yani öğreticilerin hem bilgi sahibi hem de çevre duyarlılığına sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum, sosyal çevrenin, çocuklarda çevre bilincinin

geliştirilmesindeki rolünün olumlu yönde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Sosyal çevrenin bu rolünü olumsuz yönde gerçekleştirdiğini ifade edenlerin oranı da göz ardı edilemeyecek durumdadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sosyal çevrede bu rolü üstlenecek bireylerin (öğreticilerin) çevreye karşı duyarlı ve bilinçli olan sorumluluk sahibi bireylerden seçilmesi gerekliliğidir.

5.3. SONUÇLAR

“Çevre Bilincinin Yerleştirilmesinde Aile, Okul ve Sosyal Yaşam Alanının Etkisi” konulu bu çalışmada ilköğretim 2. Kademe öğrencilerine yönelik ÇDGF ve ÇBGF hazırlanmıştır. Hazırlanan bu görüş formları 5 okulda toplam 651 öğrenciye uygulanmış ve uygulama sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin vermiş oldukları bilgilerle bir takım veriler elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler tartışma bölümünde irdelenmiş ve yorum bölümünde anlamlandırılmıştır. Bu anlamlandırma sonucunda çevre bilincinin yerleşmesinde ve çevreye karşı duyarlılık oluşmasında hangi faktörlerin etkili olduğu ile ilgili bir takım genel kanaatlere varılmıştır. Bu bölümde varılan genel kanaatlere değinilecektir.

Çevreyi koruma ve güzelleştirme, bireylerin çevrelerini oluşturan faktörleri bilmesi yani çevresini tanması ile ilişkilidir. Çevreyi oluşturan faktörleri tanıma ile ilgili elde edilen veriler, ankete katılan öğrencilerin çok az bir bölümünün (%23,9) çevrelerini oluşturan faktörlerin tam anlamıyla farkında olduğunu göstermiştir(bkz. Çizelge 4.2).

Çevre Kirliliğine çözüm bulabilmek ancak çevre kirliliğine neden olan faktörlerin farkına varmakla gerçekleşebilir. Çevre kirliliği konusunda öğrencilerin yeterli bilgiye sahip olmadığı öğrencilerin anketteki çevre kirliliğinin çeşitlerini bilme sorununa verdikleri yanıtlardan anlaşılmaktadır. Öğrencilerin çok az bir bölümü Su, Gürültü ve Nükleer Kirliliğin birer çevre kirliliği unsuru olduğunu ifade etmişlerdir (bkz. Çizelge 4.3).

Çevrenin korunması gerekliliği hususunda öğrencilerin tamamına yakını olumlu düşünülmektedir. Ve öğrencilerin büyük bir bölümü (%80,7), çevreyi korumaları gerektiğini ilk olarak aileden öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum çevrenin korunması gerekliliği konusunda Aile faktörünün rolünün çok büyük olduğunu göstermiştir.

Elde edilen veriler, öğrencilerin tamamına yakınının çevresinde herhangi bir kirlilik unsurunun var olduğunu yani çevresinin kirli olduğunu ortaya koymuştur. Yine öğrencilerin çoğu (% 70,2), çevresindeki bu kirlilikten çevresindeki insanları sorumlu tutmuştur (bkz Çizelge 4.7). Bu durum sosyal yaşam alanı faktörünün yani sosyal çevrenin çevre bilincini geliştirme ve çevreye karşı duyarlı birey yetiştirmede olumlu ve aktif bir rol üstlenemediğini ortaya koymaktadır.

Ülkemizde çevre ile ilgili faaliyette bulunan birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Çevre ile ilgili faaliyet yürüten kurum ve kuruluşlar genel olarak, çevreyi tanıtmak, güzelleştirmek, bireylerde çevreyi koruma ve geliştirme bilincini arttırmak ve çevreye karşı duyarlı bir nesil oluşturmakla görevlidirler. Bu görevlerini genellikle ulusal düzeyde temsilcilikleri aracılığıyla çevresel faaliyetler ve çeşitli etkinlikler düzenleyerek yerine getirirler. Elde edilen veriler öğrencilerin büyük bir bölümünün (% 86) bu kurum ve kuruluşları tanıdıklarını göstermiştir. Ancak bu çevre kuruluşlarının tamamını tanıyan maksimum 2 öğrenci bulunmaktadır ki (bkz. Çizelge 4.9) bu rakam bazı kurum ve kuruluşlar açısından hiç te iç açıcı bir durum değildir. Bazı öğrenciler ise bu kurumların hiç birini tanımadığını ve tanımama sebebi olarak, bu çevre kuruluşlarının temsilcilerinin olmadığını ya da bu çevre kuruluşlarının yeterli etkinlik düzenlemediklerini göstermiştir (bkz Çizelge 4.10). Bu bulgular, çevre ile ilgili bazı kuruluşların ulusal düzeyde etkinlik düzenleyemediğini ya da bölgesel temsilciliklerinin bulunmadığını göstermektedir.

Ağaç dikmek ve yetiştirmek çevreyi güzelleştirdiği gibi canlı varlıkların hayatsal faaliyetlerinin devamlılığı açısından son derece önemli olan; ayrıca bireylerde çevre bilincinin gelişmesine katkıda bulunan bir çevresel faaliyettir. Bu faaliyet Aile ve Okul ortamında yapılabileceği gibi çeşitli çevre kuruluşlarının etkinlikleri aracılığıyla da

gerçekleştirilebilir. Ankete katılan öğrencilerin % 26' sının hiç ağaç dikmemiş olması Aile, Okul ve Sosyal Çevre faktörlerinin bu tür faaliyetler konusunda zafiyetlerinin olduğunu göstermektedir.

Canlı yaşamın devamlılığı açısından, su ve enerjinin tasarruflu kullanılması her bireyin asli görevidir. Bu görev bilinci, öncelikle aile ortamında bireylere aşılmalı daha sonra ise okul ortamı ile sosyal ortamlarda bu bilinç geliştirilmelidir. Anketten elde edilen veriler öğrencilerin büyük bölümünün (% 85,7) tasarruf bilincine sahip olduğunu göstermektedir. Tasarruf ediyorum diyen bireylerin % 60'ının tasarruf sebebi olarak israfi görmesi, tasarruf etmeme konusunda İnanç faktörünün olumlu rolünü öne çıkarmaktadır.

Son yıllarda gezegenimiz üzerinde canlı yaşamı olumsuz etkileyecek birçok doğal afet ve yapay çevre felaketi meydana gelmiştir. Bu felaketler sonucunda birçok canlının türü yok olmuş, birçok canlı neslinin türü ise tükenme noktasına gelmiştir. Son yıllarda meydana gelen bu çevre felaketlerinden, ankete katılan öğrencilerin büyük bölümünün (% 96,9) haberdar olması, çevresel sorunlar ve sebepleri konusunda bilgi sahibi olan bir neslin varlığını ortaya koymaktadır. Meydana gelen bu çevre felaketlerini ilk olarak TV-İnternet-Gazete gibi yazılı ve görsel basından öğrenenlerin % 89,3 oranında olarak gerçekleşmesi **MEDYA** faktörünün bilginin yayılması açısından önemini ortaya koymaktadır.

Çevre ile ilgili temel bilgilerin öğrenilmesinde aile, okul ve sosyal yaşam alanı faktörlerinin rolü çok fazla, MEDYA faktörünün rolü çok az olurken (bkz. Çizelge 4.5); son yıllardaki çevresel sorunlar ve sebepleri konusundaki bilgilerin yayılmasında aile, okul ve sosyal yaşam alanı faktörlerinin rolü çok az, MEDYA faktörünün etkisi yadsınamayacak kadar büyük olmuştur (bkz. Çizelge 4.16).

Çevrenin korunması ve güzelleştirilmesi, çevresel problemlerin tespiti ve bu problemlere çözüm arayışları, temelde her bireyin sahip olduğu çevre bilgisi, edindiği tecrübe şekillenmektedir. Bu nedenle bireyin sergilediği davranışlar ve bu davranışların şekillenmesinde hangi faktörlerin etkili olduğu önem kazanmaktadır.

ÇBGF-Aile Grubu sorularında öğrenci ailelerinin; yere tükürmeme, evdeki kirli suları dışarı akıtmama, tıraş olurken ve diş fırçalarken musluğu açık bırakmama, piknik yaparken çöpleri piknik alanına bırakmama ve yakıt temini için ağaç dallarını koparmama konularında çocuklarına örnek olabilecek derecede olumlu davranışlar sergiledikleri öğrencilerin verdikleri yanıtlardan anlaşılmaktadır.

Aile ile birlikte çevresel faaliyetlere katılma konusunda, öğrencilerin verdikleri yanıtlar Aile faktöründen kaynaklı bir takım eksikliklerin olabileceğini göstermektedir. Ancak çevresel faaliyetlerle sorumlu kurum ve kuruluşların herhangi bir çevresel faaliyet düzenlememiş olmasının öğrenci yanıtlarının bu yönde olmasına etki etmiş olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Öğrencilerin evde müzik dinlemesi konusunda bazı ailelerin gerekli duyarlılığı göstermediği ve *'kendi keyfimiz için başkalarını rahatsız edemeyeceğimiz'* düşüncesini ve bilincini çocuklarına yerleştiremediğini görmekteyiz. Bu durum aynı zamanda, öğrencilerin yüksek sesle müzik dinlemenin gürültü kirliliği oluşturduğunu gerçeğini de göz ardı ettiklerini göstermektedir.

ÇBT- Okul Grubu sorularına bakıldığında; derslerde çevresel konulara yeterince değinilmediği öğrencilerin verdikleri yanıtlardan anlaşılmaktadır (bkz. Çizelge 4.26). Bu durum okul basamağında çevre bilgisi ve bilinci oluşturma konusunda bazı eksikliklerin olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin çoğu (% 72,7) çevreyi nasıl koruması gerektiğini bildiğini ifade etmiştir. Bu durum, öğrencilerin çevresel bilinç ve duyarlılıkları açısından olumlu olduğu kadar önemli bir veridir. Ancak bu bilgiye sahip olmayan öğrencilerin varlığı da göz önüne alınmalıdır (bkz. Çizelge 4.27).

Çevrenin korunması ve kollanması bir vatandaşlık görevi olmasına rağmen tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Bu nedenle çevresel bilinç ve duyarlılık baskıcı bir anlayışla kazandırılmamalıdır. Bu konuda öğrencilerin bazı rahatsızlıklarının olduğu ve bu nedenle çevre bilincinin aşılmadığı gerçeği elde edilen verilerden anlaşılmaktadır (bkz. Çizelge 4.28).

ÇBGF-Sosyal Yaşam Alanı Grubu sorularında en dikkati çeken sonuç; çevre ile ilgili kurumların görevlerini tam olarak yerine getirip getirmediği ile ilgili olanıdır. Burada oluşan genel kanaat çevre ile ilgili kurum ve kuruluşların görevlerini tam olarak yerine getiremediğidir. Gerek çevrenin temizlenmesi gerekse çöp kutularının yerleştirilmesi gibi çevresel konularda eksikliklerinin olduğunu göstermektedir.

Aile ve Okulda verilen çevresel eğitimlerin haricinde Sosyal çevrede alınan çevre eğitimlerin de öğretmenlerin genel olarak çevreye karşı duyarlı oldukları ve verdikleri eğitim ile davranışları arasında çelişki olmadığı görülmüştür. Ancak öğrencilerin % 21,5'inin, öğretmenlerin duyarsızlığından şikâyet etmesi (bkz. Çizelge 4.32) sosyal yaşam alanlarında çevre ile ilgili bilgi verenler açısından sıkıntıların yaşandığını ve çevresel bilincin oluşmasında bu kişilerin üstlendikleri rolleri tam olarak yerine getiremediklerini göstermektedir.

Ankete katılan öğrencilerin farklı yaşam alanlarında eğitim görmelerinin ve farklı sosyo-ekonomik duruma sahip olmalarının çevresel bilgiye ve bilince sahip olma açısından büyük farklılıklar oluşturmadığı da yine çalışma sonucunda elde edilen verilerden anlaşılmaktadır.

5.4. ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan araştırma ile ilgili genel olarak ulaşılan sonuçlar değerlendirilerek bu sonuçlara yönelik öneriler verilmiştir.

Öğrencilere, çevre ve çevresel faktörlerin öğretimi yapılırken teorik bilgilerin yanı sıra bu bilgilere ulaşabilecek pratik bilgiler de sunulmalıdır. Öğretimi kolaylaştırmak ve daha kalıcı hale getirmek için pratik bilgilerin sunumu, daha çok görsel içerikli etkinliklerle kazandırılmalıdır.

Çalışma sonucu elde edilen bulgulardan, öğrencilerin çevreyi koruma gerekliliğini bilme düzeyinin yüksek olduğu ve bu bilgiye ulaşmada ailelerin rolünün büyük olduğu görülmektedir. Eğitimin ilk basamağının aile basamağı olduğu göz önünde bulundurulduğunda aileler, çocuklarının çevrelerini tanması ve çevreye karşı duyarlılıklarını artırması konularında desteklenmelidir. Ebeveynlere yönelik, en güncel bilgileri içeren çevresel konularla ilgili gerek Milli Eğitim Bakanlığı düzeyinde Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla gerekse özel çevre kuruluşları aracılığıyla eğitimler verilmelidir.

Çevresel bilgilere ulaşmada sosyal çevrenin etkinliğinin az olduğu elde edilen bulgulardan görülmektedir. Bu konuda sosyal çevreyi oluşturan bireylerin, çocukta çevre bilincini geliştirebilecek seviyede çevresel duyarlılığa sahip olması için gerekli önlemler alınmalıdır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün sosyal yaşam alanlarında çevresel kirliliğin varlığından bahsettiği elde edilen bulgulardan görülmektedir. Öğrencilere çevresel bilgilerini artıracak teorik bilgilerin verilmesi kadar bu bilgileri hayata geçirecekleri ortamların oluşturulmasının da çevresel bilincin yerleştirilmesi noktasında etkili olacağı düşünülmektedir. Bu konuda sosyal yaşam alanlarının çocukların çevresel bilincini artıracak şekilde düzenlenmesi önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmaya göre; öğrenciler, çevreye karşı merak duymama, çevre kuruluşlarının yeterince etkinlik düzenlememesi ve çevre kuruluşlarının yerel düzeyde temsilcilerinin olmaması sebepleriyle birçok çevre kuruluşunu tanımadığını belirtmiştir. Bu problemler çerçevesinde çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlar, düzenledikleri faaliyetleri daha geniş tabanlara yayabilir, ulusal düzeyde çevresel faaliyetler düzenleyebilir ve yerel düzeyde temsilcilikler açabilir.

Çalışmada öğrencilerin çevre ile ilgili konulara derslerde fazla değinilmemesini ve çevre bilincinin okul ortamında dayatma ile aşılmaya çalışıldığını ifade etmesi çevre eğitiminin okul basamağında bir takım problemler yaşandığını göstermektedir. Bu konuda öncelikle ilköğretim müfredatında çevresel konuların ve kazanımların ağırlığının artırılması ve hazırlanacak etkinliklerin uygulanabilir olması problemin çözümünde önemli bir adım olabilir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer konu okulda kazandırılması gereken çevre bilinci ile ilgilidir. Bu konuda da okullarda verilecek çevre eğitiminde, baskıcı anlayıştan uzak. Yapararak-yaşayarak öğrenme metodu temelinde öğrenci merkezli etkinliklere yer verilmesinin öğrencilerin çevresel duyarlılıklarını arttıracak bir faktör olarak düşünülmektedir.

Bu güne dek çevresel duyarlılıkla ilgili okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim düzeylerinde farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise problemin hangi eğitim basamağında hangi düzeyde olduğunu irdelemek amacıyla çevre bilincinin yerleştirilmesinde aile, okul ve sosyal yaşam alanının etkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında son yıllarda yaşanan bir takım çevresel olayların bilgilerine ulaşmada aile, okul ve sosyal yaşam alanlarının dışında farklı bir faktörün rolü ortaya çıkmıştır. Bu faktör internet, TV, gazete gibi görsel ve yazılı unsurların oluşturduğu MEDYA faktörüdür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümü çevresel olayların bilgilerine yukarıda sayılan unsurlar aracılığıyla ulaştıklarını belirtmişlerdir. Bu unsurların bilgiye ulaşmada bu denli önem arz etmesi öğrencilere kazandırılmak istenen çevresel bilinç ve duyarlılık konularında yeni bir açılımın yapılabileceğini göstermektedir.

Çevre bilincinin yerleştirilmesi ile ilgili yapılacak çalışmalarda Aile, Okul ve Sosyal Yaşam Alanı gibi faktörlerin yanı sıra MEDYA faktörünün de etkisi dikkate alınmalıdır. Gerek okulda verilecek çevre eğitimlerinde gerekse çevre kuruluşlarının düzenleyecekleri faaliyetleri duyurmada ve düzenlemede görsel ve işitsel medyadan yararlanılmalıdır. Bilgiyi ulusal düzeyde yayma girişimlerinde kesinlikle işin MEDYA ayağına önem verilmelidir.

Çevresel bilinci arttırma, çevreye duyarlı bireyler yetiştirme ve çevresel faaliyetler düzenleme amacıyla bir TV kanalı kurulabilir ve radyo programları düzenlenebilir. MEDYA faktörünü kullanırken ebeveynlerin kontrolünde çocukların çalışmaları yapılmalı ve çocuklar İnternet-TV gibi medya unsurlarının zararlı etkilerinden korunmalıdır.

Çevresel bilinç ve duyarlılık konuları ile ilgili bundan sonra yapılacak olan akademik çalışmalarda MEDYA faktörünün çevre bilinci ve duyarlılığı üzerindeki etkisi incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Ak, S., 2008. *İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Bilinçlerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Akın, G., 2009. *Ekoloji- Çevre Bilim ve Çevre Sorunları*, Ankara, Tiydem Yayıncılık.
- Alım, M., 2006. *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi*, Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(2), 599-616.
- Aslan, O., Uluçınar Sağır, Ş. & Cansaran, A., 2008. *Çevre Tutum Ölçeği Uyarlanması ve İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının Belirlenmesi*, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, 283-295.
- Atasoy, E. & Ertürk, H., 2008. *İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması*, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(1), 105-122.
- Aydoğdu, M. & Gezer, K., 2006. *Çevre Bilimi*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Aydoğdu, M., 2009. *Fen Eğitiminde Çevre*, Ankara, Pozitif Matbaacılık.
- Başal, H.A., 2005. *Çocuklarda Çevre Bilinci ve Duyarlılığının Geliştirilmesi*, 1. Ulusal Erciyes Sempozyumu, 23-25 Ekim 2003, Kayseri.
- Büyüköztürk, Ş., 2011. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı(13. Baskı)*, Ankara, Cankin Matbaacılık, PegemAkademi Yayıncılık.
- Çabuk, B. & Karacaoğlu, C., 2003. *Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36(1-2), 189-198.
- Çepni, S., 2010. *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş(5. Baskı)*, Trabzon.
- Davis, J., 1998. Young Children, environmental education, and the future. *Early Childhood Education Journal*, 26(2), 117-123.

Disinger, F.J., 1996. "The search for paradigms for Research in Environmental education (*in Research in Environmental Education. Marcinkowski, T. and Mrazek, R.(Ed) 1996.*) The North American commision for Environmental Education Research.", NAAEE, Troy, Ohio, 406 pp.

DPT., 1994. "Çevre eğitimi, insan gücü ve katılım planlaması". VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu. Ankara.

Ejrem, Y., 2005. Çevre Sorunları Karşısında Çevre Eğitimi ve Sosyolojik Boyutu, 1. Ulusal Erciyes Sempozyumu, 23-25 Ekim 2003, Kayseri.

Erer, S., 1992. *Coğrafi Ekolojide Çevre Sorunları, Bozulma Aşamaları ve Önlemler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Erol & Gezer., 2006. *Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Çevreye ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları*, International Journal Of Environmental and Science Education, 1(1), 65-77.

Ertürk, H., 1996. *Çevre Bilimlerine Giriş*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, No:10, Bursa.

Fidan, N., 2012. "Okulda Öğrenme ve Öğretme (3. Baskı)", Ankara, Cantekin Matbaacılık, PegemAkademi Yayıncılık.

Fidan, N., 1977. "Eğitimde Yeni Kavramlar ve İlkeler", Ankara, Tekışık Matbaası.

Günay, T., 1995. *Orman, Ormansızlaştırma, Toprak ve Erozyon*, Tema Vakfı Yayınları, No:1, İstanbul.

İncekara, S. & Tuna, F., 2010. *Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Konularla İlgili Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi; Çankırı İli Örneği*, Marmara Coğrafya Dergisi, 22, 168-182, İstanbul.

Kabaş, D., 2004. *Kadınların Çevre Sorunlarına İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çevre Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kahyaoğlu, M., 2009. *Öğretmen Adaylarının Fen ve Teknoloji Dersinde Çevresel Problemlerin Öğretimine Yönelik Bakış Açıları, Hazır Bulunuşlukları ve Öz-Yeterliliklerinin Belirlenmesi*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(17), 28-40.
- Kahyaoğlu, M., Daban, Ş. & Yangın, S., 2008. *İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 42-52.
- Karasar, N., 2000. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Kavas, A., 2011. *Türkiye'deki Gönüllü Çevre Örgütleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mert, M., 2006. "Lise öğrencilerinin Çevre Eğitimi Katı Atıklar Konusundaki Bilinç Düzeylerinin Saptanması". Hacettepe Üniversitesi OFMA Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Meydan, A., Doğu, S., & Dinç, M., 2009. *Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunları Konusundaki Farkındalık ve Duyarlılıkları*, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 28, 153-168.
- Meydan, A. & Doğu, S., 2008. *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşlerinin Bazı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi*, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 26, 267-277.
- Morgil ve diğerleri., 2002. "*Fen eğitiminde çevre ve çevre koruma projesi hazırlanmasına yönelik çalışma*", V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Ankara.
- Morgil ve diğerleri., 2005. "*Global Çevre Bilinci Ölçeğinin Cümlelerinin Tartışılması*", XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 28-30 Eylül, Denizli.

- Özay Köse, E., 2010. Lise Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarına Etki Eden Faktörler, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(3), 198-211.
- Şimşekli, Y., 2004. *Çevre Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Çevre Eğitimi Etkinliklerine İlköğretim Okullarının Duyarlılığı*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XVII(1), 83-92.
- Şimşekli, Y., 2001. *Bursa’da “Uygulamalı Çevre Eğitimi” Projesine Seçilen Okullarda Yapılan Etkinliklerin Okul Yöneticisi ve Görevli Öğretmenlerin Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XIV(1), 73-83.
- Taşkın, Ö. & Şahin, B., 2008. “Çevre” Kavramı ve Altı Yaş Okul Öncesi Çocuklar, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23).
- Tecer, S., 2007. *Çevre İçin Eğitim; Balıkesir İli İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum, Bilgi, Duyarlılık ve Aktif Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Tont, S. A., 2001. *Sulak Bir Gezegenden Öyküler(10. Baskı)*, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 44, Ankara.
- Uzunoglu, S., 1996. *Çevre Eğitiminin Amaçları, Uğraşı Alanları ve Sorunları*, *Ekoloji Dergisi(Ekim-Kasım-Aralık)*, 21, 7-12.
- Ünal, S., Dımsıkı, E., 1996. UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye’de Ortaöğretim Çevre Eğitimi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (16)17, 142-154.
- Yücel, E., 2006. *Canlılar ve Çevre*, e-kitap (<https://www.anadolu.edu.tr/aos /kitap /IOLTP /2281/unite05.pdf>).
- Yıldırım, Z. & Genç, H., 2010. *Çevre Eğitimi(1. Baskı)*, İstanbul, Lord Matbaacılık, Lisans Yayıncılık.

E K L E R

Sevgili öğrenciler,

Bu anket formu, çevre bilinciyle ilgili bilginize başvurmak ve çevre bilincinin yerleşmesinde aile, okul ve sosyal yaşam alanlarından kaynaklanan problemleri belirlemek için bazı sorular içermektedir.

Bu anket formundaki sorulara vereceğiniz cevaplar, yapacağım araştırmaya ışık tutacaktır. Sorulara içtenlikle vereceğiniz cevaplar, araştırmanın başarılı ve geçerli olmasına katkı sağlayacaktır. Araştırmama katkıda bulunduğunuzdan dolayı çok teşekkür eder, sevgilerimi sunarım.

KİŞİSEL BİLGİLER (Demografik Açıdan)**1. Okulunuzun Adı:**

Lütfen belirtiniz.....:

2. Sınıfınız:

Lütfen işaretleyiniz... – 6. Sınıf – 7. Sınıf – 8. Sınıf

3. Cinsiyetiniz:

Kız Erkek

4. Babanızın eğitim düzeyi:

- Okur-Yazar değil
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Fakülte, yüksekokul

5. Annenizin eğitim düzeyi:

- Okur-Yazar değil
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Fakülte, yüksekokul

4. Babanızın mesleği:

- Memur
 İşçi
 Esnaf
 Çiftçi
 Serbest meslek

5. Annenizin mesleği:

- Memur
 İşçi
 Esnaf
 Çiftçi
 Serbest meslek

6. Ailenizin gelir düzeyi:

- 500 TL ve altı
 1001 TL – 1500 TL

- 501 TL – 1000 TL
 1500 TL ve üzeri

ÇEVRESEL DUYARLILIĞI GÖRÜŞ FORMU

Çevre Konusunda Genel Bilgilere Yönelik Sorular

1. Sana göre çevreyi oluşturan faktörler aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri olabilir?

☐ Taş	☐ Toprak	☐ Su
☐ Hava	☐ Orman	☐ Ağaç

2. Çevre kirliliği denilince aklına ne tür kirlilik gelmektedir?

☐ Su Kirliliği	☐ Hava Kirliliği	☐ Gürültü Kirliliği
☐ Toprak Kirliliği	☐ Nükleer Kirlilik	

3. Çevreyi koruman gerektiğini biliyor musun?

- Evet Hayır

*** Cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız.**

Çevreyi koruman gerektiğini ilk olarak nereden öğrendin?

☐ Aile	☐ Okul	☐ Sosyal çevre
☐ İnternet	☐ Televizyon	☐ Diğer

4. Çevrende herhangi bir kirlilik var mı?

- Evet Hayır

*** Cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız.**

Çevrendeki bu kirlilikten dolayı kimi sorumlu tutuyorsun?

☐ Kendimi	☐ Ailemi	☐ Çevremdeki insanları
☐ Belediyeyi	☐ Diğer	☐ Çevre Müdürlüğü'nü

5. Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgin var mı?

- Evet Hayır

*** Cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız.**

Aşağıda sıralanan çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlardan hangisi veya hangilerini tanıyorsun?

☐ Çevre ve Orman Bakanlığı	☐ Kültür ve Turizm Bakanlığı
☐ WWF- Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)	☐ TBD (Toprak Bilimi Derneği)

- [] DHKD (Doğal Hayatı Koruma Derneği) [] TÜRÇEV
 [] TÜDAV (Türk Deniz Araştırmaları Vakfı) [] TÜRÇEK
 [] ÇEKÜL [] TEMA [] ÇEVKO [] KAD .

* Cevabınız hayır ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Bu kurum ve kuruluşları tanımama sebebin nedir?

- [] Merak etmiyorum. Bu nedenle araştırma gereği duymadım.
 [] Bu kuruluşların, çevre ile ilgili yeterince etkinlik düzenlememiş olması.
 [] Çevremde, bu kuruluşların faaliyetlerini yürüten kimse olmadığından tanımıyorum.
 [] Diğer (Lütfen belirtiniz)

6. Hiç ağaç diktin mi?

- [] Evet [] Hayır

* Cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Ağacın, dikiminde dikkate aldığınız en önemli yararı nedir?

- [] Çevreyi güzelleştirmesi [] Oksijen üretmesi
 [] Erozyonu önlemesi [] Meyvesinden faydalanılması

7. Kullandığınız su veya enerjide (elektrik, ısı, ışık vb.) tasarruf eder misin?

- [] Evet [] Hayır

* Cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız...

Niçin tasarruf yapma gereği duyuyorsun?

- [] Suya ve enerjiye (elektrik, ısı, ışık vb.) para ödediğimiz için tasarruf yapıyorum.
 [] Dünya'daki su ve enerji rezervleri az olduğundan tasarruf yapıyorum.
 [] Gereksiz kullanımın israf olduğunu bildiğim için tasarruf yapıyorum.
 [] Tasarrufun gerekliliğini ailemden öğrendiğim için tasarruf yapıyorum.

8. Son yıllarda Dünyada meydana gelen çevre felaketlerinden (Örneğin; Endonezya ve Japonya'da meydana gelen deprem ve tsunamiler, BP Petrol şirketinin tanklarının okyanusta patlaması vb.) haberin var mı?

- [] Evet [] Hayır

* Cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız...

A-) Bu çevre felaketleri ile ilgili bilgileri ilk olarak nereden öğrendin?

- İnternette Televizyondan Gazetelerden
 Aileden Okuldan Arkadaşlardan

B-) Bu çevre felaketlerinin sebebi hakkında ne düşünüyorsun?

- Bu tür çevre felaketlerine, teknoloji sebep olmaktadır.
 Bu tür çevre felaketlerine, teknolojiyi kötüye kullanan insanlar sebep olmaktadır.
 Bu tür çevre felaketleri, tamamen doğa olaylarının bir sonucudur.
 Diğer (**Lütfen belirtiniz**.....)

ÇEVRE BİLİNCİ GÖRÜŞ FORMU

	<p>Bu tabloda “Çevre bilinci kazanılmasında <u>aile</u>, <u>okul</u> ve <u>sosyal yaşam alanının etkisi</u>” ile ilgili ifadeler bulunmaktadır.</p> <p>LÜTFEN FIKRİNİZİ, İFADELERİN KARŞILARINDAKİ BOŞ KUTUCUKLARDAN SADECE BİRİNE (X) İŞARETİ KOYARAK BELİRTİNİZ.</p>	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM
1	Aile bireylerimin yere tükürdüğünü gördüğüm için ben de tükürürüm.	☐	☐	☐
2	Evdeki kirli su atıklarını çevreye akıtırız.	☐	☐	☐
3	Babam, tıraş olurken musluğu açık bırakır.	☐	☐	☐
4	Evde dişlerimi fırçalarken musluğu açık bırakırım.	☐	☐	☐
5	Ailemle pikniğe gidince çöplerimizi piknik alanında bırakırız.	☐	☐	☐
6	Ailemle birlikte çevreyi koruma faaliyetlerine katılırız.	☐	☐	☐
7	Evde yüksek sesle müzik dinlerim.	☐	☐	☐
8	Babam, piknikte yakıt temin etmek için bazen ağaç dallarını koparır.	☐	☐	☐
9	Derslerde, çevre ile ilgili konulara yeterince değinilmiyor.	☐	☐	☐
10	Çevre ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığım için, çevreyi nasıl koruyacağımı bilmiyorum.	☐	☐	☐
11	Okulumuzda çevre bilinci, dayatma ile aşılanamaya çalışıldığı için tam anlamıyla amacına ulaştığını düşünmüyorum.	☐	☐	☐
12	Çevreyi koruma konusunda, çevremden tepki alacağım diye kimseyi uyarmam.	☐	☐	☐
13	Çevrede çöp tenekesi bulunmadığından, çöpleri yere atmak zorunda kalıyorum.	☐	☐	☐
14	Çevre temizliği ile ilgilenen kurumların görevlerini tam olarak yerine getirdiğine inanmıyorum.	☐	☐	☐
15	Bana çevreyle ilgili bilgi verenlerin, çevreye karşı duyarsız olmaları benim de çevreye karşı duyarsız kalmama neden oluyor.	☐	☐	☐

T.C.
SİİRT VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.0.56.00.05-Eğt-Öğrt/ 15237

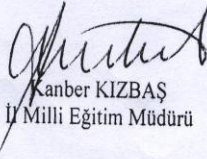
11./10/2011

Konu :Tez Çalışması.

VALİLİK MAKAMINA
SİİRT

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ali ERMAN'ın tez araştırma konusu olan " Etkin Çevre Bilincinin Yerleşmesinde Aile, Okul ve Sosyal Yaşam Alanının Etkisi" tez çalışmasını Merkez Fevzi Çakmak, Şehit Polis Hayrettin Şişman, Sancaklar ve Atatürk İlköğretim okullarında yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Kanber KIZBAŞ
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
10./10/2011

Gürbüz SALTAŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

10/10/2011 Memur
10/10/2011 Şef
10/10/2011 Şub.Müd.

:M.İPEK
:A.YANAR
:C.BAŞARAN

Adres :Yeni Mah.Lise Cad.Öğretmenevi Binası Kat: 3-4 56100 / SİİRT
Tel : 0-484-223 10 28 /dah.1522 Faks : 0-484-223 22 98
e-posta : siirtegitimogretim@meb.gov.tr – internet : <http://siirt.meb.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında SİİRT'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Siirt İlinde tamamladı. Yüksek öğrenimini 2001-2005 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde tamamladı. 2006 yılında Siirt İli Merkez İlçesi Vali Mehmet Süer İlköğretim Okulu'na kadrolu Fen ve Teknoloji Öğretmeni olarak atandı. 2010 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlköğretim Ana Bilim Dalı (Fen Bilgisi Eğitimi)'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 2011 yılında Nevşehir İli Derinkuyu İlçesi Yazıhüyük Gazi İ.Ö.O.'na Fen ve Teknoloji Öğretmeni olarak atandı. Evli ve 1 çocuk babasıdır.